

Socialna aktivacija za zagotavljanje zdravega, varnega in dostopnejšega čezmejnega območja
Socijalna aktivacija za osiguranje zdravog, sigurnog i pristupačnog pograničnog područja

T1 Vzpostavitev in krepitev partnerstev za uvedbo pristopa socialne aktivacije za zdravo, varno in dostopnejše čezmejno območje

Aktivnost A.T1.4 – »Krepitev partnerstev med javnimi organi in deležniki«

Dosežek D.T1.4.1 - »Smernice za krepitev partnerstva«

Smernice za krepitev partnerstva

Smjernice za jačanje partnerstva

Pripravil: Center ponovne uporabe d.o.o., SO.P.

KONČNA VERZIJA

Projekt je v okviru Programa sodelovanja Interreg V-A Slovenija – Hrvaška sofinanciran iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj

Projekt je u okviru Programa suradnje Interreg V-A Slovenija – Hrvatska sufinanciran sredstvima Evropskog fonda za regionalni razvoj

maj, 2019

Kazalo vsebine

1 UVOD	6
1 UVOD	6
2 NAMEN	7
2 SVRHA	7
3 METODOLOGIJA	8
3 METODOLOGIJA	9
4 ZBRANI PODATKI	9
4 ZBIRNI PODACI	10
4.1 POTREBA PO VZPOSTAVITVI MODELA SOCIALNE AKTIVACIJE	11
4.1 POTREBA UTVRĐIVANJA MODELA SOCIJALNE AKTIVACIJE	14
4.2 PREPREČEVANJE ZDRSA V REVŠČINO OZIROMA SOCIALNO IZKLJUČENOST KOT POMEMBEN CILJ SOCIALNE AKTIVACIJE	16
4.2 PREPREČEVANJE SREDSTVA V SIČNI ALI SOCIALNI IZKLJUČITEV KOT POMEMBNI CILJ SOCIALNE AKTIVACIJE	17
4.3 PODLAGE ZA PRIPRAVO IN ZAGON PROGRAMOV SOCIALNE AKTIVACIJE	19
4.3. TEMELJA ZA PRIPREMU I POČETAK PROGRAMA DRUŠTVENE AKTIVACIJE	20
4.3.1 Obravnava oseb na centrih za socialno delo	22
4.3.1 Zbrinjavanje osoba u centrima za socijalni rad	26
4.3.2 Obravnava oseb na uradih za delo	30
4.3.2 Postupanje sa osobama u radnim uredima	35
4.3.3 Medinstitucionalne komisije za ugotavljanje začasne nezaposljivosti oseb	40
4.3.3 Međuinstitucionalna povjerenstva za utvrđivanje privremene nezaposlenosti osob	42
4.4 DOLGOTRAJNO BREZPOSELNE OSEBE, ZAPOSILJIVE Z INTENZIVNO/POGLOBLJENO PODPORO IN DRUGE ZELO DOLGOTRAJNO BREZPOSELNE OSEBE S KOMPLEKSNIMI SOCIALNIMI PROBLEMI	44
4.4 DUGOROČNE NEZAPOSLENE OSOBE ZAPOSILJENE INTENZIVNOM / RAZREDNOM PODRŠKOM I DRUGE VRLO DUGOROČNE NEZAPOSLENE OSOBE SA KOMPLEKSNIM SOCIJALNIM PROBLEMIMA	46
5. IMPLEMENTACIJA REZULTATOV	48
5. PROVEDBA REZULTATA	48
5.1 PROGRAMI S Poudarkom na praktičnem, konkretnem delu	48
5.1 PROGRAMI SA SVJETLOSTIMA O PRAKTIČNOM, BESPLATNOM RADU	48
5.2 PROGRAMI PODPORE, MOTIVACIJE, USMERJANJA	48
5.2 PROGRAMI PODRŠKE, MOTIVACIJE, SMJERNICE	49
5.3 PROGRAMI S Poudarkom na povečanju samostojnosti uporabnikov	49
5.3 PROGRAMI S STRESOM NA Povečavanju nezavisnosti korisnika	49
6 KLJUČNE UGOTOVITVE IN PREDLOG PRISTOPA SOCIALNE AKTIVACIJE	49
6 KLJUČNI NALAZI I PRIJEDLOZ ZA PRISTUP SOCIJALNE AKTIVACIJE	50
6.1 KLJUČNE CILJNE SKUPINE ZA PRISTOP SOCIALNE AKTIVACIJE	50

6.1 KLJUČNI CILJEVI ZA PRISTUP SOCIJALNIM AKTIVACIJAMA	52
7 PREDLOG SMERNIC SOCIALNE AKTIVACIJE - POSTAVITEV SISTEMA IZ VIDIKA NADGRADNJE PREDLAGANIH PRISTOPOV.....	54
7 PRIJEDLOG SOCIJALNE AKTIVACIJSKE SMJERNICE - POSTAVLJANJE SUSTAVA IZ PRIJEDLOGA PRIJEDLOGIH PRISTUPA.....	58
8 REFERENCE.....	63
8 REFERENCE.....	64
9 PRILOGE.....	66
9 DODATAK.....	68

Povzetek

Smernice za krepitev partnerstva med javnimi organi (JO) in deležniki za vpeljavo pristopa socialne aktivacije na čezmejnem območju vključujejo pregled obstoječega izvajanja aktivnosti na področju socialne aktivacije, strategij, operativnih programov, akcijskih načrtov idr. dokumentov za zdravo, varno in dostopnejše čezmejno območje. Smernice so pomemben strokovni dokument in so pripravljene v tesnem sodelovanju s pridruženimi partnerji in drugimi pomembnimi deležniki socialne aktivacije. V smernicah nas zanima pristop in programi socialne aktivacije za osebe, za katere se v pilotni praksi socialne aktivacije ugotavlja, da imajo ovire in kompleksne težave, zaradi katerih so zaposljive le z intenzivno oz. poglobljeno podporo. Kot v odgovorih v anketi (Institut RS za socialno varstvo) opozarjajo uradi za delo, ima dolgotrajna brezposelnost, socialne posledice za posameznike, pri katerih se s trajanjem brezposelnosti povečuje verjetnost zdravstvenih težav, predvsem (nezdravljenih) težav v duševnem zdravju, vpliva pa tudi na zmanjševanje kompetenc, upad samozavesti, manjšo motivacijo, manjšo konkurenčnost na trgu dela in posledično seveda vse manjšo zaposljivost. Uradi za delo opozarjajo, da imajo s trajanjem brezposelnosti na voljo vse manj programov, kamor bi lahko vključili brezposelne osebe. Večina uradov že za dolgotrajno brezposelne osebe, ki so brezposelne od enega do dveh let, nima ustreznih programov oz. so ti primerni le za zelo majhen delež oseb iz te ciljne skupine programov za dolgotrajno brezposelne osebe nad pet let pa praktično ni oz. so na voljo le redkim posameznikom. Kot je razvidno iz smernic, je namen socialne aktivacije, da preko aktivnega urejanja socialne situacije/problematike oseb, informiranja in podpore za opolnomočenje, dviga različnih funkcionalnih kompetenc, širjenja socialnih omrežij in stikov ter dviga delovnega potenciala (s pridobivanjem novih spretnosti in znanj) da se podpre ljudi za njihovo reaktivacijo, integracijo v različne družbene sisteme in posledično ponovno vključitev na trg dela oz. v zaposlitev na trgu dela ali v socialna podjetja ali v še bolj prilagojene oblike zaposlitev. Socialna aktivacija torej pomeni celovit pristop in ne le programe, v katere usmerjamo osebe. Čeprav je z vidika sistema socialnega varstva in sistema zaposlovanja srednjeročen in dolgoročen namen socialne aktivacije zmanjšati število prejemnikov denarne socialne pomoči z bolj aktivnim pristopom v socialni politiki.

Sažetak

Smjernice za jačanje partnerstva u javnom partnerstvu i dionika za uvođenje pristupa socijalne aktivacije u prekograničnem području uključuju pregled postojeće provedbe aktivnosti na području socijalne aktivacije, strategije operativnih programa, akcijskih planova itd. dokumenti za zdrav, siguran i pristupačan prekogranični prostor. Smjernice su važan profesionalni dokument i pripremaju se u uskoj suradnji s pridruženim partnerima i drugim relevantnim dionicima u socijalnoj aktivaciji. U smjernicama nas interesuje za pristup programa socijalne aktivacije za osobe koje se u pilotskoj praksi socijalne aktivacije koji nalaze da imaju prepreke i složene probleme koji ih čine zapošljivim samo sa intenzivnom i dubinskom podrškom. Kao ispitanici u istraživanju (Institut za socijalnu skrb RS), upozoravaju urede za zapošljavanje, dugotrajnu nezaposlenost, socijalne posljedice, za pojedince čije trajanje nezaposlenosti povećava vjerojatnost zdravstvenih problema, posebno (neliječenih) problema mentalnog zdravlja, a također utječe na smanjena kompetentnosti, pad samopoštovanja, manja motivacija, manja konkurentnost na tržištu rada, a time i smanjenje zapošljivosti. Uredi za zapošljavanje upozoravaju da je sve manje programa dostupnih nezaposlenim osobama tijekom trajanja nezaposlenosti. Većina ureda nema odgovarajuće programe za osobe koje so nezaposlene od jedne do dvije godine, zapravo prikladni su samo za vrlo mali udio osoba iz ove ciljne skupine, programi za dugotrajno nezaposlene osobe u razdoblju od pet godina, praktički ne postoje zapravo

nima jih, ili su dostupni samo rijetkim pojedincima. Kao što smjernice pokazuju svrha socijalne aktivacije, je aktiviranje socijalne situacije / pitanja osoba, informacije i podrške za osnaživanje, podizanje različitih funkcionalnih kompetencija, širenje društvenih mreža i socijalne mreže, te povećanje radnog potencijala (stjecanjem novih vještina) podržava ljude da ih ponovno aktiviraju, da se integiraju u različite društvene sustave i posljedično, da se reintegriraju na tržište rada, u zapošljavanju na tržištu rada u socijalnim poduzećima ili u više personaliziranim oblicima zapošljavanja. Socijalna aktivacija, dakle znači holistički pristup, i nije samo program na koje usmjeravamo ljude. Iako je, s gledišta sustava socijalne sigurnosti i sustava zapošljavanja, srednjoročna i dugoročna svrha socijalne aktivacije smanjiti broj primatelja novčane socijalne pomoći aktivnijim pristupom socijalnoj politici.

1 UVOD

Smernice za krepitev partnerstva med javnimi organi (JO) in deležniki za vpeljavo pristopa socialne aktivacije na čezmejnem območju vključujejo pregled zakonodaje, strategij, operativnih programov, akcijskih načrtov idr. dokumentov na področju socialne aktivacije za zdravo, varno in dostopnejše čezmejno območje, ki v ospredje postavlja uporabo inovativnega modela v javnih institucijah za krepitev medsektorskih partnerstev za izboljšanje javnih socialnih storitev. Smernice so pomemben strokovni dokument in bodo pripravljene v tesnem sodelovanju s pridruženimi partnerji in drugimi pomembnimi deležniki socialne aktivacije. V smernicah tako izhajamo iz dejstva, da je osnovni namen socialne aktivacije pomagati dolgotrajno brezposelnim in dolgotrajnim prejemnikom socialnih transferov z različnimi kompleksnimi težavami, da se (ponovno) aktivno vključijo v družbo in če je le mogoče tudi v zaposlitev. Pri tem je pomemben tudi pregled in ugotovitve povezav že obstoječih programov socialnega varstva, zaposlovanja, neformalnega izobraževanja in usposabljanja. Gre za nadgrajeni pristop javnih institucij, ki naslavlja problematiko (dolgotrajno) brezposelnih oseb in dolgotrajnih prejemnikov DSP s kompleksnimi socialnimi (in zdravstvenimi) problemi, so v ranljivih situacijah, pogosto marginalizirani in socialno izključeni ter so zaradi svojih situacij in lastnosti težko zaposljivi, hkrati pa tudi pasivni in pogosto nemotivirani za spremembe vedenjskih vzorcev.

1 UVOD

Smjernice za jačanje partnerstva između tijela javne vlasti i dionika za uvođenje pristupa socijalnoj aktivaciji u prekograničnom području uključuju pregled zakonodavstva, strategije, operativnih programa, akcionih planova itd. dokumenti iz područja socijalne aktivacije za zdravo, sigurno i dostupno prekogranično područje, koji naglasak stavlja na korištenje inovativnog modela u javnim institucijama za jačanje međusektorskog partnerstva za jačanje javnih socijalnih usluga. Smjernice su važan profesionalni dokument i bit će pripremljene u uskoj suradnji s povezanim partnerima i drugim relevantnim dionicima socijalne aktivacije. Smjernice tako polaze od činjenice da je glavna svrha društvene aktivacije pomoći dugotrajno nezaposlenim i dugoročnim primateljima socijalnih transfera s raznim složenim problemima, da se (ponovno) aktivno integriraju u društvo i ako je moguće, u posao. Također je važno pregledati i utvrditi veze između postojećih programa socijalne zaštite, zapošljavanja, neformalnog obrazovanja i usavršavanja. To je unaprijeđeni pristup javnih institucija koji se bavi (dugoročno) nezaposlenim osobama i dugoročnim korisnicima ZMN-a sa složenim socijalnim, (zdravstvenim) problemima, nalazi se u ranjivim situacijama, često je marginaliziran i socijalno isključen, a teško ih je zaposliti zbog njihove situacije i karakteristika, također su pasivni i često nemotivirani za promjenu uzorskih ponašanja.

2 NAMEN

Namen dokumenta je prikazati, kako preko smernic, ki bodo podlaga za pripravo programa socialne aktivacije, obravnavati nadgradnjo javnih storitev, ki naslavlja problematiko (dolgotrajno) brezposelnih oseb in dolgotrajnih prejemnikov državnih socialnih pomoči z različnimi socialnimi (in zdravstvenimi) problemi, pogosto so marginalizirani in socialno izključeni. Smernice vključujejo priporočila za ustrezno podporo k inovativnemu pristopu socialne aktivacije (usposabljanje javnih uslužbencev, t.j. strokovnih delavcev in svetovalcev za celovit pristop obravnave uporabnikov javnih storitev (ranljive skupine), bolj individualen pristop »case« management in poenoteno razumevanje koncepta socialne aktivacije). Smernice prikazujejo tudi možnosti za čezmejno socialno aktivacijo za krepitev partnerstev med javnimi organi in deležniki, in je tudi dvojezični dokument.

Na čezmejnem podeželskem območju je velika zastopanost enakih uporabnikov storitev in bo tako mogoče z izvajalci socialne aktivacije vzpostaviti sodelovanje za vključenost oseb, ki bodo prispevale k ohranjanju in razvoju novih dejavnosti ter tretjega trga. Čezmejna struktura bo spremljala vzpostavljen inovativni model socialne aktivacije in ga po potrebi dopolnjevala in nadgrajevala. Vključevala bo najmanj 15 javnih institucij, ki bodo na osnovi vzpostavljenega socialne aktivacije krepile javne storitve, usmerjene na obrobna/podeželska območja. Skupno sodelovanje in izvajanje vzpostavljenega modela bo prispevalo h krepitvi kakovosti storitev in zagotavljanju stabilnega modela obvladovanja javnih financ. Ob koncu projekta bodo partnerji, pridruženi partnerji in drugi zainteresirani podpisali dvostranski dogovor za opredelitev skupnih razvojnih vprašanj in dolgoročnega (so)delovanja na področju socialne aktivacije čezmejnega območja, organizirali čezmejne dogodke na letni ravni idr.

2 SVRHA

Svrha dokumenta je pokazati kako se putem smjernica koje će činiti temelj programa socijalne aktivacije, rješavati nadograđivanje javnih usluga koje se bave problemom (dugoročno) nezaposlenih osoba i dugoročnih primatelja državne socijalne pomoći s raznim socijalnim (zdravstvenim) problemima koji su često marginalizirani i socijalno isključeni. Smjernice uključuju preporuke za odgovarajuću podršku ka inovativnom pristupu socijalnoj aktivaciji (obuka državnih službenika, tj. profesionalaca i savetnika za sveobuhvatni pristup postupanju s korisnicima javnih usluga (ranjive skupine), individualiziraniji pristup upravljanju slučajevima i jedinstveno razumijevanje koncepta socijalne aktivacije). Smjernice također ilustriraju potencijal prekogranične socijalne aktivacije za jačanje partnerstva između tijela javne vlasti i dionika, koji je također dvojezični dokument.

U prekograničnom ruralnom području postoji visoka razina zastupljenosti ravnopravnih korisnika usluga, pa će biti moguće uspostaviti suradnju sa izvođačima socijalne aktivacije za uključivanje osoba koje će pridonijeti održavanju i razvoju novih aktivnosti u trećem tržištu. Prekogranična struktura slijedit će uspostavljeni inovativni model socijalne aktivacije kojeg će mo po potrebi dopunjavati i nadograđivati. Uključit će najmanje 15 javnih institucija koje će ojačati javne usluge usmjerene na periferna / ruralna područja na temelju utvrđene socijalne aktivacije. Zajednička suradnja i primjena utvrđenog modela doprinijet će poboljšanju kvalitete usluga i pružanju stabilnog modela upravljanja javnim financijama. Na kraju projekta partneri, suradnici i ostale zainteresirane strane potpisat će bilateralni sporazum kojim će identificirati zajednička pitanja razvoja i dugoročne suradnje na području socijalne aktivacije prekograničnog područja, organizirati će se godišnje prekogranične događaje itd.

3 METODOLOGIJA

Za pripravo dokumenta Smernice za krepitev partnerstva med javnimi organi (JO) in deležniki za vpeljavo pristopa socialne aktivacije na čezmejnem območju smo pregledali zakonodajo, strategije, operativne programe akcijske načrte idr. dokumente na področju socialne aktivacije za zdravo, varno in dostopnejše čezmejno območje, ki v ospredje postavlja uporabo inovativnega modela v javnih institucijah za krepitev medsektorskih partnerstev za izboljšanje javnih socialnih storitev. Posebaj smo se osredotočili na Podlage za pripravo in zagon programov socialne aktivacije, ki so bile pripravljene s strani Inštituta RS za socialno varstvo, junija 2015. Analizirali smo prepoznane pristope, ki so bili identificirani v kapitalizaciji rezultatov sociaalne aktivacije. Dokument ja nastajal v tesnem sodelovanju s pridruženimi partnerji in drugimi pomembnimi deležniki socialne aktivacije. Pri pregledu obstoječih dokumentov smo sledili osnovnemu namenu socialne aktivacije, to je pomagati dolgotrajno brezposelnim in dolgotrajnim prejemnikom socialnih transferov z različnimi kompleksnimi težavami, da se (ponovno) aktivno vključijo v družbo in če je le mogoče tudi v zaposlitev. Zato je bil opravljen pregled in ugotovitve povezav že obstoječih programov socialnega varstva, zaposlovanja, neformalnega izobraževanja in usposabljanja. V Smernicah zato sledimo prikazu nadgradnje pristopa javnih institucij, ki naslavlja problematiko (dolgotrajno) brezposelnih oseb in dolgotrajnih prejemnikov DSP s kompleksnimi socialnimi (in zdravstvenimi) problemi. Aktivnost je bo potekala pod vodenjem PP4. Zunanji izvajalec bo pripravil pregled pojavljanja in prisotnosti tematike socialne aktivacije v EU in SI, HR strateških dokumentih ter opis izkušenj in praks EU držav s socialno aktivacijo. Prikazal bo delo z dolgotrajnimi prejemniki denarne socialne pomoči oz. minimalnega dohodka v izbranih državah EU: programi, metode, pristopi in prakse. Izvedel bo popis trenutne obravnave dolgotrajno brezposelnih oseb na centrih za socialno delo in uradih za delo, identificiral ovire ter podal priporočila za bolj intenzivno sodelovanje in skupno obravnavo oseb. Poročilo zunanjega izvajalca je ločen dokument in teh vsebin ne obravnavamo v tem dokumentu.

3 METODOLOGIJA

Za pripremu dokumenta Smjernice za jačanje partnerstva između javnih tijela (JO) i dionika za provedbu pristupa socijalnoj aktivaciji u prekograničnom području pregledali smo zakonodavstvo, strategije, operativne programe, akcijske planove itd. dokumenti iz područja socijalne aktivacije za zdravo, sigurno i dostupno prekogranično područje, koji naglašavaju korištenje inovativnog modela u javnim institucijama za jačanje međusektorskog partnerstva za poboljšanje javnih socijalnih usluga. Konkretno, usredotočili smo se na osnove za pripremu i pokretanje programa socijalne aktivacije koje je pripremio Institut za socijalnu skrb u lipnju 2015. Analizirali smo identificirane pristupe koji su utvrđeni kapitalizacijom rezultata socijalne aktivacije. Dokument je izrađen u uskoj suradnji s povezanim partnerima i drugim važnim dionicima društvene aktivacije. Pregledom postojećih dokumenata slijedili smo osnovnu svrhu socijalne aktivacije, odnosno pomoć dugotrajno nezaposlenim i dugoročnim primateljima socijalnih transfera s raznim složenim problemima da se (ponovno) aktivno integriraju u društvo, i ako je moguće, da se zaposliju. Stoga je izvršen pregled i povezivanje postojećih programa socijalne zaštite, zapošljavanja, neformalnog obrazovanja i osposobljavanja. Smjernice stoga slijede demonstraciju unapređenja pristupa javnih ustanova, koje se bave problemom (dugoročno) nezaposlenih osoba i dugoročnih primatelja ZMN-a sa složenim socijalnim (zdravstvenim) problemima. Aktivnost će voditi PP4. Vanjski ugovaratelj pružit će pregled nastanka i prisutnosti tema socijalne aktivacije u EU-u i SI-u, HR strateške dokumente i opis iskustva i prakse zemalja EU sa socijalnom aktivacijom. Pokazat će se rad s dugoročnim primateljima financijske socijalne pomoći ili minimalni prihod u odabranim zemljama EU: programi, metode, pristupi i prakse. Provest će popis trenutnog postupanja prema dugotrajno nezaposlenim osobama u centrima za socijalni rad i uredima rada za zapošljavanje, utvrditi prepreke i dati preporuke za intenzivniju suradnju i zajedničko postupanje s osobama. Dokument vanjskog izvođača je odvojen i mi se u ovom dokumentu ne bavimo njegovim sadržajem.

4 ZBRANI PODATKI

Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve ter enake možnosti (MDDSZ) ima na svoji spletni strani http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/reorganizacija_centrov_za_socialno_delo/socialna_aktivacija/ objavljeno razlago socialne aktivacije, za katero poudarijo, da se bo razvil in vzpostavil **celovit model socialne aktivacije**, z namenom zagotavljanja transparentnega, usklajenega in celostnega obravnavanja oseb, ki tvegajo revščino in so socialno izključene. Model socialne aktivacije ustrezno povezuje vse relevantne institucije v procesu. Cilji celostnega procesa aktivnega vključevanja, vključno s spodbujanjem enakih možnosti in dejavnega medresorskega sodelovanja, so po njihovem mnenju:

- vzpostavitev celostnega modela socialne aktivacije,
- opolnomočenje ciljnih skupin za približevanje k trgu dela,
- **preprečevanje zdrsa v revščino** oziroma socialno izključenost in zmanjšanje neenakosti v zdravju.

Namen razvoja celovitega modela socialne aktivacije je **vzpostavitev enotne vstopne točke**, ki bo nudila celovit pregled problematike vključenih oseb in postavitev regionalnih mobilnih enot po celi

Sloveniji. Sedaj se namreč vstopne točke med seboj zelo razlikujejo, kar je odvisno od pristopa in vodenja na posameznem območju. Osebe, za katere predpostavljamo, da so dolgotrajno pasivne, je treba opolnomočiti, jim ponuditi vsebine, ki so za njih zanimive in so oblikovane na podlagi njihovih potreb in interesov, saj le na tak način lahko pride do motiviranosti uporabnika, do stanja, ko uporabnik vidi smisel v svoji vključenosti v program in lahko preide iz stanja pasivnosti v aktivnost in večjo socialno vključenost.

Z nemotiviranostjo dolgotrajno brezposelnih oseb za vključitev v kakršenkoli program in delo je v praksi pilotne izvedbe in v poročilu Inštituta RS za socialno varstvo povezana tudi njihova težava, da zaradi dolgotrajne brezposelnosti ne zmorejo oziroma ne zdržijo neke strukturirane večurne vključitve in rednega vsakodnevnega dela. Vsakodnevnega tempa dela ali obiskovanja programa niso (več) vajeni in vešči, zato se tovrstnim kontinuiranim aktivnostim (delu ali vključitvi v program) raje izognejo. Potrebno bi bilo oblikovati sistemsko rešitev, kot je soacilna aktivacija, ki uporabniku omogoča, da določen čas preživi oziroma je vključen pri delodajalcu, določen del (glede na njegove potrebe in zmožnosti) pa je vključen v »podporni« aktivacijski program. V tem primeru se izvede pisni sporazum med delodajalcem in izvajalcem socialne aktivacije. Sistem mora biti naravnan tako, da je stimulativen tudi za delodajalce. Delodajalcem mora biti v interesu, da podpišejo sporazum ter da po vključitvi v učno prakso tudi zaposlijo osebo. Pomembno je, da izvajalec SA sodeluje s podjetji, kjer se lahko osebe vključijo za določen čas, medtem pa jih še vedno vključuje v pridobivanje delovnih in socialnih kompetenc (Vovk, 2017).

4 ZBIRNI PODACI

Ministarstvo rada, obitelji i socijalnih poslova i jednakih mogućnosti (MDDSZ) je na svojoj web stranici

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/reorganizacija_centrov_za_socialno_delo/social_activation/ objavilo objašnjenje socijalne aktivacije, koje naglašavaju da će se razviti i uspostaviti sveobuhvatan model socijalne aktivacije kako bi se osiguralo da se ljudima koji su izloženi riziku od siromaštva i socijalne isključenosti postupa na transparentan, koordiniran i holistički način. Model socijalne aktivacije na odgovarajući način povezuje sve relevantne institucije u procesu. Ciljevi integriranog procesa aktivne inkluzije, uključujući promicanje jednakih mogućnosti i aktivne međuresorne suradnje, jesu:

- uspostavljanje integriranog modela socijalne aktivacije,
- osnaživanje ciljnih skupina da se približe tržištu rada,
- sprečavanje odlaska u siromaštvo ili socijalnu isključenost i smanjenje nejednakosti u zdravlju.

Svrha razvoja sveobuhvatnog modela socijalne aktivacije je uspostava jedinstvene ulazne točke koja će pružiti sveobuhvatan pregled pitanja koja su uključena i postavljanja regionalnih mobilnih jedinica u cijeloj Sloveniji. Sada se ulazne točke vrlo razlikuju, ovisno o pristupu i upravljanju u svakom području. Osobe za koje se pretpostavlja da su dugoročno pasivne, treba ohrabriti, ponuditi im sadržaj koji ih zanima i prilagoditi njihovim potrebama i interesima, jer je to jedini način na koji će motivirati korisnika da dođe do stanja u kojem korisnik vidi smisao u svojoj uključenosti u program i može preći iz stanja pasivnosti u aktivnost i veće društvene uključenosti.

Prisutan je veliki nedostatak motivacije za dugotrajno nezaposlene osobe da se pridruže bilo kojem programu i rade u praksi pilot-provedbe toga programa. U izvješću Instituta za socijalnu skrb također imaju problem što nisu u stanju ili ne mogu izdržati neku strukturiranu dugoročnu integraciju i redoviti svakodnevni rad zbog dugotrajne nezaposlenosti. Nisu (više) osposobljeni i vješti u dnevnom ritmu rada ili pohađanja programa, pa više vole izbjegavati ovu vrstu kontinuiranih aktivnosti (rad ili pridruživanje programu). Trebalo bi osmisлити sustavno rješenje, poput koaktivacije, koje korisniku omogućava da provede određeno vrijeme i da surađuje s poslodavcem, a određeni dio (ovisno o njegovim potrebama i sposobnostima) je uključen u program aktivacije "podrške". U ovom slučaju između poslodavca i društvenog aktivista sklapa se pismeni ugovor. Sustav mora biti prilagođen poslodavcu. Potpisivanje ugovora mora biti u interesu poslodavaca, a također i u interes osobe koja je uključena u nastavnu praksu. Osobu nakon uspješno obavljanje nastavne prakse je potrebno zaposliti. Za izvođača SA-a je važno da radi s tvrtkama u kojima se osobe mogu uključiti na određeno vrijeme, i da su tvrtke uvijek spremne uključiti ih u stjecanje radnih i socijalnih kompetencija (Vovk, 2017).

4.1 POTREBA PO VZPOSTAVITVI MODELA SOCIALNE AKTIVACIJE

Kot navaja na svoji spletni strani MDDSZ, je ekonomska kriza Slovenijo močno prizadela. Posledično je bilo nazadovanje Slovenije v gospodarski razvitosti od začetka krize pa vse do začetka leta 2014 med največjimi v EU, močno pa se je poslabšala tudi blaginja prebivalstva. Do sedaj nismo imeli razvite ustrezne mreže, ki bi vodila k celostni obravnavi dolgotrajnih upravičencev denarne socialne pomoči, zato so na MDDSZ načrtovali podporo, razvoj in vzpostavitev (novega) modela socialne aktivacije, ki bo zagotovil transparentno, usklajeno in celostno obravnavo oseb ter ustrezno povezal vse relevantne institucije in obstoječe sisteme na tem področju. Za ta namen je bila pripravljena in potrjena operacija Razvoj in vzpostavitev celovitega modela socialne aktivacije, ki jo sofinanciramo iz OP EKP 2014-2020, prednostne naložbe 9.1: Aktivno vključevanje, vključno s spodbujanjem enakih možnosti in dejavnega sodelovanja ter izboljšanje zaposljivosti, specifičnega cilja 9.1.1 Razvoj celovitega modela socialne aktivacije. Ena izmed aktivnosti operacije je vzpostavitev delovanja enotne vstopne točke, ki delujejo v okviru vsakega centra za socialno delo in urada za delo. Osebam, ki vstopajo v model socialne aktivacije preko enotne vstopne točke je zagotovljena tudi večja dostopnost v lokalnega okolja. V okviru operacije je vzpostavljenih 16 regijskih mobilnih enot,

ki zagotavljajo podporo enotni vstopni točki preko podpore pri obravnavi posameznika, vključenega v sistem socialne aktivacije, ter tudi preko mreženja in povezovanja vseh deležnikov v lokalnem okolju.

V okviru aktivnosti se je organiziralo izobraževanje in usposabljanje, katerega namen je usposobiti 514 oseb – trenerjev za učinkovito izvajanje nalog v okviru sistema socialne aktivacije. Izobraževanje je potekalo po vsebinskih sklopih ter je bilo prilagojeno posameznim skupinam (zaposlenih v projektni enoti, strokovnim delavcem (CSD in uradi za delo). Po končanem usposabljanju so udeleženci usposabljanje pridobili potrdilo o uspešno opravljanjem usposabljanju, ki izkazuje njihovo usposobljenost za trenerje. Projektne aktivnosti sofinancirata Republika Slovenija in [Evropska unija iz sredstev Evropskega socialnega sklada](#) za obdobje od 1. 1. 2017 do 31. 12. 2022. Vrednost celotne operacije in vrednost zaprosenih sredstev znaša: 9.771.622,55 EUR (od tega je 3.341.844,78 EUR namenjenih za sofinanciranje aktivnosti v KRZS in 6.429.777,77 EUR za sofinanciranje projektov v KRVS), in sicer: iz sredstev Evropskega sklada: 7.817.283,49 EUR, iz sredstev slovenske udeležbe: 1.954.330,06 EUR. V Kapitalizaciji rezultatov socialne aktivacije na področju Slovenija-Hrvatska je prikazan izvedbeni del pilotnega programa socialne aktivacije, ki jo izvaja CPU v Ormožu s projektom »Grajska kavarniška popravilnica«. Pilotna izvedba bo pripomogla k oblikovanju programov, ki bodo učinkoviti in sprejemljivi tako da vstopne točke kot izvajalce ter prilagojeni celostni obravnavi oseb, ki se bodo vključile v program socialne aktivacije. Potrebo po vzpostavitvi modela prepoznavajo tudi Uradi za delo in Centri za socialno delo, ki ugotavljajo da je obstoječi model še v razvijanju in ima možnosti za nadaljnji razvoj. Ker je to pilotni projekt ima kot vsak drug projekt svoje značilnosti. Na začetku so Uradi za delo in Centri za socialno delo vzpostavili komunikacijo, ki je seveda nujna pri prepoznavanju kompleksne problematike vključenih oseb v socialno aktivacijo. Pri tem lahko vidimo, osvetljevanje izhodišč s strani CSD, Uradov za delo in izvajalcev socialne aktivacije, ki so seveda različna. Pomeni, da vsak z svojim opažanjem, bazo informacij ki jih ima, prepozna značilnosti osebe, ki je vključena v socialno aktivacijo. Z intenziviranjem sodelovanja med deležniki v socialni aktivaciji, se razrešujejo problemi, kar pa je seveda predpogoj za izboljšanje dosedanjega pilotnega modela socialne aktivacije.

Potreba po socialni aktivaciji na Hrvaškem je prepoznala ključne deležnike, ki se ukvarjajo s socialnimi vprašanji, Ministarstvo za demografijo, obitelj, mlade i socijalnu politiku, centri za socijalnu skrb i zavodi za zapošljavanje kot ponudnike nacionalnih politik in druge zainteresirane strani. Tako je Odbor za socialno skrbstvo takratnega Ministrstva za zdravje in socialno skrbstvo Republike Hrvaške v IV. Komponenta IPA za razvoj človeških virov (IPA) izvajala projekt "Vzpostavitev podpore za socialno vključevanje in zaposlovanje socialno ranljivih in marginaliziranih skupin". Predvideno trajanje projekta je bilo 22 mesecev, projekt pa se je izvajal od 8. marca 2010 do 7. januarja 2012. Skupna vrednost projekta je znašala 1.399.050 EUR, projekt pa je izvedel mednarodni konzorcij pod vodstvom grškega podjetja European Profiles SA (Finska), Euroconsultants S.A. (Grčija), OSB Consulting GmbH (Avstrija) in Nacionalna konfederacija invalidov (Grčija). Poleg omenjenega ministrstva kot projektne partnerja so bili upravičenci projekta tudi centri za socialno varstvo, HZZ in druge zainteresirane strani, kot so mesta, okraji in nevladne organizacije, socialno ogrožene in marginalizirane skupine ter dolgotrajno brezposelni, opredeljeni kot končni uporabniki projekta. Splošni cilj projekta je bil spodbuditi socialno vključevanje dolgotrajno brezposelnih oseb s podporo pri vključevanju na trg dela, namen projekta pa je bil razviti pristop, ki temelji na potrebah

uporabnikov po dostopu do trga dela. Z namenom uresničitve načrtovanih rezultatov v okviru projekta so bile organizirane naslednje aktivnosti: priprava celovitega poročila, ki je vključevalo tudi rezultate raziskav, opravljenih z uporabo anket, zbranih na vzorcu 500 dolgotrajno brezposelnih prejemnikov pomoči, osem delovnih skupin. osnove postopka posvetovanja, ki je potreben za razvoj modela socialnega mentorstva, za katerega so bili razviti seminarji za člane delovnih skupin, imenovani "Model referenčnega okvira socialnega mentorstva". Organiziran je bil "Protokol o obravnavanju dolgoročno brezposelnih vzdrževalnih služb", ki je bil slovesno podpisan 25. novembra 2011, kampanja ozaveščanja javnosti, izobraževanje za 21 usposobljenih delavcev iz sistema socialnega varstva, bodoči trenerji in mentorji za socialno vključenost - socialni mentorji, organizirana sta bila dva študijska potovanja v Lizbono in Berlin, pilotni model socialnega mentorstva, »priročnik za samoocenjevanje« Izvedeno je bilo izobraževanje o socialnem mentorstvu za dodatnih 68 strokovnih delavcev, organiziranih je bilo osem seminarjev z naslovom "Spodbujanje sodelovanja na področju socialnega vključevanja in zaposlovanja" v več hrvaških mestih in zaključna konferenca. Projekt je zajemal dve medsebojno povezani komponenti, po katerih so bili doseženi naslednji rezultati: okrepi se je medsektorsko in medinstitucionalno sodelovanje na področju socialne vključenosti in zaposlovanja, kakovost storitev centrov za socialno skrb pa je bila usmerjena v vključevanje dolgotrajno brezposelnih uporabnikov podpore. delo. Vendar pa po uspešni izvedbi projekta v letu 2012, do leta 2018 ni bilo projektov in aktivnosti, povezanih s socialno vključenostjo in zaposlovanjem socialno ogroženih in marginaliziranih skupin tega tipa.

V Sloveniji se pojem socialne aktivacije v zadnjih letih pojavlja v vseh nacionalnih strateških dokumentih, vključno z osnutkom Operativnega programa za črpanje evropskih sredstev v novi finančni perspektivi. Kljub temu pa (zaenkrat) ni nikjer jasno opredeljeno, za kakšen tip programov pravzaprav gre in ali so cilji programov predvsem vezani na povečanje zaposlitvenih možnosti udeležencev ali so cilji tudi širši z vidika socialnega vključevanja oseb iz ranljivih skupin. V okviru omenjenega končnega poročila tako pravijo, da je koncept socialne aktivacije potrebno razumeti predvsem v kontekstu omogočanja osebam, da razrešijo svoje težave, se opolnomočijo in razvijejo svoje zmožnosti za socialno in zaposlitveno vključenost (kar je končni cilj socialne aktivacije), torej s poudarkom na elementu aktivacije, ki je značilen za skandinavске aktivacijske pristope. Poleg tega je nujno povezati že obstoječe ukrepe zaposlitvene aktivacije z nastajajočimi ukrepi socialne aktivacije v celovit sistem z ustreznimi prehodi. V Sloveniji se bo težko izogniti razpravi o prihodnosti socialne države in usmeritvah socialne politike v razmerah, ko zaradi strukturnih sprememb, ki smo jim priča in ki kažejo na nujne spremembe na tem področju, ki ne bi smele biti politične odločitve, ampak strokovne in v prid aktivne, zdrave in zadovoljne družbe.

Osnovni namen socialne aktivacije je pomagati (zelo) dolgotrajno brezposelnim in dolgotrajnim prejemnikom socialnih transferov z različnimi kompleksnimi težavami in okoliščinami, da razrešijo svoje težave in se (ponovno) aktivno vključijo v družbo in če je le mogoče tudi v zaposlitev. Gre torej za pristop, ki naslavlja problematiko zelo dolgotrajno brezposelnih oseb in dolgotrajnih prejemnikov DSP, ki imajo različne kompleksne socialne (in zdravstvene) probleme, so v ranljivih situacijah, pogosto marginalizirani in socialno izključeni (neintegrirani v družbeno življenje in družbene sisteme), ter so zaradi svojih situacij in lastnosti težko zaposljivi, hkrati pa tudi pasivni in pogosto nemotivirani za življenjske spremembe oz. spremembe vedenjskih vzorcev. S socialno aktivacijo je pomembno

zajeti tudi posameznike in družine, ki so zaradi spleta življenjskih in objektivnih (zaposlitvenih) okoliščin že dalj časa brezposelni in/ali v denarnih stiskah (tudi prezadolženi) in so torej v ranljivih situacijah, zaradi katerih jim grozi zdrs v socialno izključenost. Pri socialni aktivaciji je tako nujno kombinirati tako kurativni kot preventivni pristop.

4.1 POTREBA UTVRĐIVANJA MODELA SOCIJALNE AKTIVACIJE

Prema web stranici MDDSZ, Sloveniju je snažno pogodila ekonomska kriza. Kao rezultat toga, pad gospodarskog razvoja Slovenije od početka krize do početka 2014. god bio je jedan od najvećih u EU, a blagostanje stanovništva znatno se pogoršalo. Do sada nismo imali adekvatnu mrežu koja bi vodila prema sveobuhvatnom tretmanu dugoročnih korisnika novčane socijalne pomoći, pa je MLFSA planirala podržati, razviti i uspostaviti (novi) model socijalne aktivacije koji bi osigurao transparentan, koordiniran i holistički tretman osoba pravilno povezivanje sve relevantne institucije i postojeći sustavi u ovom polju. U tu svrhu, Razvoj operacije i uspostava sveobuhvatnog modela socijalne aktivacije, sufinanciranog iz OP EKP 2014-2020, Prioritetne investicije 9.1: Aktivno uključivanje, uključujući promicanje jednakih mogućnosti aktivnog sudjelovanja i poboljšanje zapošljivosti, pripremljen je i odobren poseban cilj 9.1. 1 Razvoj sveobuhvatnog modela socijalne aktivacije. Jedna od aktivnosti operacije je uspostava jedinstvene ulazne točke koja djeluje unutar svakog centra za socijalni rad i ureda rada za zapošljavanje. Ljudima koji ulaze u model socijalne aktivacije kroz jedinstvenu ulaznu točku također se pruža veća dostupnost lokalnom okruženju. U sklopu operacije uspostavljeno je 16 regionalnih mobilnih jedinica radi pružanja podrške jedinstvenom ulaznom mjestu kroz podršku liječenju pojedinaca uključenih u sustav socijalne aktivacije, kao i umrežavanjem svih dionika u lokalnom okruženju.

U okviru aktivnosti organizirano je obrazovanje i obuka s ciljem osposobljavanja 514 trenera za učinkovitu provedbu zadataka u sustavu socijalne aktivacije. Obuka je provedena u smislu sadržaja i prilagođena je pojedinim skupinama (zaposlenici projektne jedinice, profesionalci (CSD-ovi i uredi za rad). Nakon završetka obuke polaznici su dobili potvrdu o uspješnom završetku obuke, koja pokazuje njihovu stručnost kao treneri. Projektne aktivnosti sufinanciraju Republika Slovenija i Europska unija iz sredstava Europskog socijalnog fonda za razdoblje od 1. siječnja 2017. do 31. prosinca 2022. Vrijednost ukupne operacije i vrijednost traženih sredstava iznosi 9.771.622,55 eura (od čega 3.341.844,78 eura) Određeno za aktivnosti sufinanciranja u KRZS i 6.429.777,77 eura za sufinanciranje projekata u KRVŠ-u), i to: iz Europskog fonda: 7.817.283,49 eura, od slovenskog sudjelovanja: 1.954.330,06 eura. rezultati društvene aktivacije u Sloveniji i Hrvatskoj provedba pilot programa socijalne aktivacije koji provodi CPU u Ormožu s projektom Kaviterija u dvorcu ("Castle repair coffe"). Provedba pilot-projekta pomoći će se stvaranju programa koji su učinkoviti i prihvatljivi unošenjem ulaznih mjesta kao izvođača i prilagođenih holističkom tretmanu ljudi koji će biti uključeni u program socijalne aktivacije. Potreba za uspostavljanjem modela su prepoznali uredi za rad i centri za socijalni rad koji primjećuju da je postojeći model još uvijek u fazi izrade i da ima potencijal za daljnji razvoj. Budući da je ovo pilot projekt, kao i svaki drugi projekt, ima svoje karakteristike. U početku su uredi za zapošljavanje i centri za socijalni rad uspostavili komunikaciju, što je naravno ključno za identifikaciju složenog pitanja ljudi uključenih u socijalnu aktivaciju. Pri tome možemo vidjeti rasvjetljavanje polazišta od strane CZSR, Ureda rada za zapošljavanje i izvođača socijalne aktivacije, koji su naravno različiti. To znači da svi pojedinačno promatranjem baze podataka koje posjeduju prepoznaju karakteristike osoba koje su uključene u socijalnu aktivaciju. Intenziviranjem

suradnje među dionicima u socijalnoj aktivaciji rješavaju se problemi što je, naravno, preduvjet za poboljšanje postojećeg pilot-modela socijalne aktivacije.

Potreba za socijalnom aktivacijom u Hrvatskoj je identificirala ključne dionike koji se bave socijalnim pitanjima, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, centre za socijalnu skrb i zavode za zapošljavanje kao pružatelje nacionalnih politika i druge dionike. Dakle, Odbor za socijalnu skrb tadašnjeg Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske u IV. komponenta IPA razvoj ljudskih potencijala (IPA) provela je projekt „Uspostavljanje podrške za socijalnu uključenost i zapošljavanje socijalno ugroženih i marginaliziranih skupina“. Procijenjeno trajanje projekta bilo je 22 mjeseca, a projekt je trajao od 8. ožujka 2010. do 7. siječnja 2012. Ukupna vrijednost projekta bila je 1.399.050 eura, a proveo ga je međunarodni konzorcij pod vodstvom grčke tvrtke European Profiles SA (Finska). , Euroconsultants SA (Grčka), OSB Consulting GmbH (Austrija) i Nacionalna konfederacija osoba s invaliditetom (Grčka). Uz spomenuto ministarstvo kao partnera na projektu, korisnici projekta bili su centri za socijalnu skrb, HZZ i drugi dionici poput gradova, županija i nevladinih organizacija, socijalno ugrožene i marginalizirane skupine i dugotrajno nezaposleni, identificirani kao krajnji korisnici projekta. Opći cilj projekta bio je promicanje socijalne uključenosti dugotrajno nezaposlenih osoba podržavajući integraciju na tržište rada, a svrha projekta bila je razviti pristup temeljen na potrebama korisnika za pristupom tržištu rada. Kako bi se postigli predviđeni rezultati, u okviru projekta organizirane su sljedeće aktivnosti: priprema sveobuhvatnog izvještaja, koja je također uključivala rezultate anketa, provedenih korištenjem anketa prikupljenih na uzorku od 500 dugotrajno nezaposlenih primatelja pomoći, osam radnih skupina. Osnove procesa savjetovanja potrebnih za razvoj modela socijalnog mentorstva za koji su razvijeni seminari za članove radne grupe koji se zove "Referentni model socijalnog mentorstva". Organiziran je "Protokol o rješavanju usluga dugotrajne nezaposlenosti uzdržavanja", svečano potpisan 25. studenog 2011. godine, kampanja podizanja svijesti o javnosti, edukacija za 21 kvalificiranog radnika u sustavu socijalnog osiguranja, buduće trenere i mentore za socijalnu uključenost - socijalne mentore, dva studijska putovanja u Lisabon i Berlin, pilot model socijalnog mentoriranja, "priručnik za samoprocjenu" obuka za socijalno mentoriranje osigurana je za dodatnih 68 profesionalaca, organizirano je osam seminara pod nazivom "Promicanje suradnje u području socijalne uključenosti i zapošljavanja" u nekoliko hrvatskih gradova i završna konferencija.

Projekt se sastojao od dvije međusobno povezane komponente koje su postigle sljedeće rezultate: intenziviranje međusektorske i međuinstitucionalne suradnje u području socijalne uključenosti i zapošljavanja, te kvaliteta usluga koje pružaju centri za socijalnu skrb usmjereni na integraciju dugotrajno nezaposlenih korisnika potpore. Međutim, nakon uspješne provedbe projekta u 2012. godini, do 2018. godine nije bilo projekata i aktivnosti vezanih za socijalnu uključenost i zapošljavanje socijalno ugroženih iz marginaliziranih skupina ove vrste.

U Sloveniji se koncept socijalne aktivacije pojavljuje u svim nacionalnim strateškim dokumentima posljednjih godina, uključujući i nacrt operativnog programa za apsorpciju europskih sredstava u novoj financijskoj perspektivi. No, zasad nije jasno koja je vrsta programa i jesu li ciljevi programa primarno povezani s povećanjem mogućnosti zapošljavanja sudionika ili jesu li šire u smislu socijalne uključenosti osoba iz ranjivih skupina. U kontekstu spomenutog završnog izvješća, oni kažu da pojam socijalne aktivacije treba shvatiti prvenstveno u kontekstu omogućavanja osobama da rješavaju svoje probleme, osnažuju se i razvijaju svoju sposobnost za socijalnu uključenost i zapošljavanje (što je krajnji cilj socijalne aktivacije), element aktivacije karakterističan za skandinavske aktivacijske pristupe. Uz to, neophodno je povezati postojeće mjere aktiviranja zapošljavanja s novonastalim mjerama socijalne aktivacije u sveobuhvatni sustav s odgovarajućim prijelazima. U Sloveniji čese teško izbjeći rasprava o budućnosti socijalne države i orijentacijama socijalne politike u situaciji kada zbog strukturnih promjena kojima svjedočimo ukazuju na hitne promjene na ovom području koje ne bi trebale biti politička odluka, već profesionalna i u korist aktivne i zdrave populacije.

Primarna svrha socialne aktivacije je pomoč (vrlo) dugotrajno nezaposlenim i dugoročnim primateljima socijalnih transfera s različitim složenim problemima i okolnostima u rješavanju njihovih problema i (ponovnom) aktivnom integriranju u društvo, i ako je moguće u zapošljavanje. Stoga je to pristup koji se bavi problemom dugotrajno nezaposlenih osoba i dugoročnih primatelja DSP-a koji imaju različite složene socijalne (zdravstvene) probleme, nalaze se u ranjivim situacijama, često su marginalizirani i socijalno isključeni (nisu integrirani u društveni život i socijalni sustav). Zbog svojih situacija i osobina, teško ih je zaposliti, ali su i sami često pasivni i nemotivirani za životne promjene, također su pasivni i ne žele promijeniti svoje uzorke ponašanja. Zato je vrlo važno da sa Socijalnom aktivacijom također obuhvatimo pojedince i obitelji koji su duže vrijeme nezaposleni, takvi pojedinci su u teškoj financijskoj nevolji (uključujući prezađuženost) zbog kombinacije životnih i objektivnih (radnih) okolnosti zbog toga su u ranjivim situacijama koje im prijete da skliznu u socijalnu isključenost. Stoga u socijalnoj aktivaciji moramo kombinirati tako kurativni kot preventivni pristup osobama koje su uključene u socijalnoj aktivaciji.

4.2 PREPREČEVANJE ZDRSA V REVŠČINO OZIROMA SOCIALNO IZKLJUČENOST KOT POMEMBEN CILJ SOCIALNE AKTIVACIJE

Projekt socialne aktivacije predstavlja celovit pristop, ki naslavlja problematiko dolgotrajno brezposelnih oseb in dolgotrajnih prejemnikov denarne socialne pomoči. Namen socialne aktivacije je prepoznavanje, usmerjanje, motiviranje vključevanje ter spremljanje v socialno aktivacijo vključenih oseb. Poleg tega je namen tudi podpreti vključene v socialno aktivacijo pri njihovi reaktivaciji, integraciji v različne družbene sisteme ter posledično ponovno vključiti na primarni, sekundarni in terciarni trg dela. Z vzpostavitvijo celovitega sistema socialne aktivacije projekt prispeva k **večji socialni vključenosti** in **zmanjšanju tveganja revščine** prejemnikov denarne socialne pomoči in drugih izključenih oseb ter k krepitvi moči in kompetenc socialno izključenih oseb. V programe socialne aktivacije se je v letih 2017 vključilo 523 dolgotrajno brezposelnih oseb in dolgotrajnih prejemnikov denarnih socialnih pomoči, do leta 2022 pa MDDSZ predvideva 12.500 oseb. Po podatkih iz regionalnih mobilnih enot po Sloveniji na mesec Marec 2019 je razvidno, da se je v letu 2017 v vse programe socialne aktivacije vključilo 620 oseb, v letu 2018 že 1084 oseb, v letošnjem letu pa do meseca marca 103 osebe. Seveda se številke vključenih oseb ali oseb, ki zaključijo program zaradi različnih vzrokov nižje kot zgoraj navedene. Ker so ti programi zelo prijazni do prehajanja oseb iz programov in vanje, se osebe včasih sploh ne odzovejo na vključitev v program, same zaradi različnih razlogov izstopijo iz programa, se med programom za te osebe najdejo s pomočjo izvajalcev socialne aktivacije pozitivni izhodi bodisi v obliki zaposlitve ali kakšnih drugih izhodov ali si same poiščejo izhod iz tega programa. Torej razlogov zakaj se število vključenih v programe socialne aktivacije spreminja je zelo veliko. Kljub temu, da je populacija, ki se vključuje v programe socialne aktivacije zelo občutljiva, bi bilo potrebno razmisliti o možnosti povečanja odgovornosti teh oseb ki sodelujejo v programih z namenom, da same ozavešijo pomembnost vključenosti v programe tudi z vidika večje zavezanosti izpolnjevanje obveznosti.

Socialno mentorstvo je izjemno pomembna sestavina procesa socialne vključenosti, saj zagotavlja individualiziran pristop k delu z dolgoročno brezposelnimi prejemniki podpore, socialno ranljivimi in marginaliziranimi skupinami ter njihovo vključevanje na trg dela. V zvezi s socialnim mentorstvom, tj.

vzpostavitev socialne vključenosti ranljivih skupin v družbi, sta trenutno na Hrvaškem dva pomembna in pomembna projekta v sistemu socialnega varstva. Hrvaško združenje socialnih delavcev sodeluje kot partner pri izvajanju projekta EU z naslovom „*m-Aktiv – mentorstvom i aktivacijom do integracije*“. Projekt se financira iz sredstev Evropske unije iz Evropskega socialnega sklada, projektni partnerji pa so Ministrstvo za demografijo, družino, mladino in socialno politiko ter Hrvaški zavod za zaposlovanje. Trajanje projekta je od junija 2018 do junija 2020, projekt pa se izvaja na območjih Virovitičko-podravske, Brodsko-posavske, Sisaško-moslavaške, Vukovarsko-srijemske, Osječko-baranjske in Bjelovarsko-bilogorske županije. Projektni sodelavci so centri za socialno delo, zavodi za zaposlovanje, organizacije civilne družbe, enote lokalne samouprave. Upravičenci projekta so 60 brezposelnih oseb in 60 strokovnjakov oz. predstavnikov omenjenih sodelavcev (10 uporabnikov in 10 strokovnjakov iz vsake občine). Projekt bo zagotovil izbiro uporabnikov, karierno svetovanje, usposabljanje in socialno mentorstvo za upravičence z minimalnimi pristojbinami ter zagotovil neformalno mrežo socialnih mentorjev z razvojem programov in usposabljanjem strokovnjakov. Skladno z zastavljenimi cilji projekta naj bi ublažili negativne posledice brezposelnosti in socialne izključenosti upravičencev, zagotovili minimalno plačilo in okrepili usposobljenost strokovnjakov, ki delajo z brezposelnimi, da izboljšajo storitve, povezane z dostopom do trga dela in socialno vključenostjo. V zvezi z opisom projekta je zasnovan kot izdelava uporabnega modela socialnega mentorstva na lokalni ravni in v neposrednem delu z uporabniki. Priprava programa - modula za opravljanje storitev ter priprava programa usposabljanja bo zagotovila podrobno hierarhijo in navodila, ki se bodo uporabljala v vseh lokalnih skupnostih v okviru dela organizacij civilne družbe ali institucij, ki delajo z upravičenci z zagotovljeno minimalno plačo (centri za socialno varstvo in zavodi za zaposlovanje). Uspešno zasnovan in izveden projekt, ki vključuje pilotno testno fazo, bo dobra praksa za izvajanje socialnega mentorstva v redni praksi. Poleg omenjenega projekta na Hrvaškem je projekt "*Zajedno možemo naprijed*", nosilec mesta Samobor, ki ga je 14. decembra 2017 predložil na javni poziv za podporo socialni vključenosti in zaposlovanju marginaliziranih skupin, ki ga je izdalo Ministrstvo za demografijo, družino, mladinske in socialne politike. Projekt se izvaja v sodelovanju s partnerji Samoborskega centra za socialno skrbstvo, Pučko odprto učilište Samobor in Društvom za trajnostni razvoj Positiva Samobor. V času trajanja projekta je 40 brezposelnih članov podskupine upravičencev do pravice do zagotovljenega minimalnega dodatka vključenih v programe usposabljanja in krepitev mehkih veščin ter mentorstva, da bi povečali svoje zaposlitvene možnosti in dostop do lastnih dohodkov brez plačila zasvojenosti, 11 delavcev pa se bo udeležilo delavnic, ki bodo pridobili kompetence za opravljanje storitev v zvezi z dostopom do trga dela za brezposelne, s čimer bodo oblikovali krog strokovnjakov iz Centra za socialno varstvo Samobor z okrepljenimi znanji in veščinami za aktiviranje marginaliziranih skupin. Za razvoj spretnosti, odnosov in idej, potrebnih za kakovostno mentorstvo, bodo v mentorskem izobraževanju sodelovali dva socialna delavca (od teh 11). Projekt je bil odobren za največ 1.190.305,58 kn (cca. 160.418,53 EUR), sporazum o podpori pa je bil podpisan dne 06.09.2018. Trajanje projekta je od 06.09.2018. do 06.09.2020. leta.

4.2 PREPREČEVANJE SREDSTVA V SIČNI ALI SOCIALNI IZKLJUČITEV KOT POMEMBNI CILJ SOCIALNE AKTIVACIJE

Projekt socialne aktivacije holistički je pristup koji se bavi problemom dugotrajno nezaposlenih osoba i dugoročnih primatelja novčane socialne pomoći. Svrha socialne aktivacije je prepoznati,

usmjeriti, motivirati uključivati i pratiti socijalnu aktivaciju uključenih osoba. Osim toga, svrha je podržati one koji su uključeni u socijalnu aktivaciju u njihovoj reaktivaciji, integraciji u različite društvene sustave i posljedično reintegraciji na primarno, sekundarno i tercijarno tržište rada. Uspostavljanjem sveobuhvatnog sustava socijalne aktivacije, projekt doprinosi većoj socijalnoj uključenosti i smanjenju rizika od siromaštva primatelja novčane socijalne pomoći i ostalih isključenih osoba koje su socijalno isključene. U socijalnu aktivaciju godine 2017 su se upisale 523 osobe koje su dugotrajno nezaposlene i takođe su dugotrajni primatelji novčane socijalne pomoći. MDDSZ predviđa da će se do 2022 god u projekat socijalna aktivacija upisati 12.500 osoba. U ožujku 2019 godine prema podacima Slovenije je vidljiv broj sudjelujućih osoba koje su se uključile u socijalnoj aktivaciji, tako da u 2017 godini je sudjelovalo u programu 620 osoba. Već 2018 godini je narastao broj na 1084 osobe, a ove godine imamo već uključene 103 osobe. Naravno, broj uključenih osoba ili ljudi koji završavaju program iz različitih razloga manji su od gore navedenog. Budući da su ti programi vrlo prijateljski raspoloženi prema ljudima koji napuštaju program, ponekad ljudi čak i ne reagiraju na pristupanje programu, a sami napuštaju program iz različitih razloga, pronalaze pozitivna mjesta u programu tijekom izvođača socijalne aktivacije koji im nalaze zaposlenje ili drugi izlazi koje sami pronađu za izlaz iz ovog programa. Dakle, postoji mnogo razloga zbog kojih se mijenja broj ljudi upisanih u programe socijalne aktivacije. Unatoč činjenici da je populacija koja sudjeluje u programima socijalne aktivacije vrlo osjetljiva, trebalo bi razmotriti mogućnost povećanja odgovornosti onih koji sudjeluju u programima kako bi se podigla svijest o važnosti uključivanja u programe i u smislu veće opredijeljenosti za ispunjenje obaveza.

Socijalno mentorstvo izuzetno je važna komponenta procesa socijalne uključenosti jer pruža individualizirani pristup radu s dugotrajno nezaposlenim primateljima potpore, socijalno ugroženim i marginaliziranim skupinama njihovoj integraciji na tržište rada. S obzirom na socijalno mentorstvo, tj. uspostavljanje socijalne uključenosti ranjivih skupina u društvu, u Hrvatskoj su trenutno dva važna projekta u sustavu socijalne zaštite. Hrvatska udruga socijalnih radnika sudjeluje kao partner u provedbi EU projekta pod nazivom "m-aktivnost - mentorstvo i aktiviranje integracije". Projekt se financira sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda, a projektni partneri su Ministarstvo za demografiju, obitelj, i mlade. Trajanje projekta je od lipnja 2018. do lipnja 2020. godine, a provodi se na područjima Virovitica-Posavina, Brod-Posavina, Sisačko-Moslavačka, Vukovarsko-Srijemska, Osječko-Baranjska i Bjelovarsko-Bilogorska. Pomoćnici projekta su centri za socijalni rad, službe za zapošljavanje, organizacije civilnog društva, jedinice lokalne samouprave. Korisnici projekta su 60 nezaposlenih osoba i 60 stručnjaka ili predstavnika gore navedenih suradnika (10 korisnika i 10 stručnjaka iz svake općine), profesionalno savjetovanje, osposobljavanje i socijalno mentorstvo za korisnike minimalne naknade i osigurala je neformalna mreža socijalnih mentora kroz razvoj programa i stručno usavršavanje. U skladu s ciljevima projekta, oni imaju za cilj ublažiti negativne učinke nezaposlenosti i socijalne isključenosti korisnika, osigurati minimalne plaće i ojačati sposobnost profesionalaca koji rade s nezaposlenima da poboljšaju usluge povezane s pristupom tržištu rada takođe se radi na većjoj socijalnoj uključenosti. U smislu opisa projekta, osmišljen je za izradu korisnog modela društvenog mentorstva na lokalnoj razini i u izravnom radu s korisnicima. Priprema modula pružanja usluga i priprema programa obuke pružit će detaljnu hijerarhiju i smjernice za korištenje svim lokalnim zajednicama u radu organizacija civilnog društva ili institucija koje rade s korisnicima s minimalnom plaćom (centri za socijalni rad i ustanove za zapošljavanje). Uspješno osmišljen i implementiran projekt koji uključuje pilot test fazu bit će dobra praksa za primjenu socijalnog mentorstva u redovnoj praksi. Uz već spomenuti projekt u Hrvatskoj, projekt „Zajedno možemo ići naprijed“, koji promovira grad Samobor, podnio se 14. prosinca 2017. na javni poziv za potporu socijalnoj uključenosti i zapošljavanju marginaliziranih skupina, koji je objavilo Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i mlade socijalne politike. Projekt se provodi u suradnji s partnerima Samoborskog centra za socijalnu skrb, Pučkog otvorenog učilišta Samobor i Društva za održivi razvoj Pozitiva Samobor. Za vrijeme trajanja projekta 40 nezaposlenih članova podskupina

korisnika prava na zajamčenu minimalnu doplatu upisuje se u programe osposobljavanja i mekih vještina kao i mentoriranje kako bi povećali svoje mogućnosti zapošljavanja i pristup vlastitom dohotku bez plaćanja ovisnosti, a 11 radnika pohađat će radionice. Za to vrijeme će mentori steći kompetencije za pružanje usluga u vezi s pristupom tržištu rada nezaposlenima, formirajući tako krug stručnjaka Samoborskog centra za socijalnu skrb s poboljšanim znanjem i vještinama za aktiviranje marginaliziranih skupina. Dvoje socijalnih radnika (od ovih 11) uključit će se u edukaciju o mentoriranju radi razvijanja vještina, stavova i ideja potrebnih za kvalitetno mentoriranje. Projekt je odobren za najviše 1.190.305,58 kuna (približno 160.418,53 eura), a ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava potpisan je 06.09.2018. Trajanje projekta je od 06.09.2018. do 09.06.2020. godine.

4.3 PODLAGE ZA PRIPRAVO IN ZAGON PROGRAMOV SOCIALNE AKTIVACIJE

Iz končnega poročila študije Podlage za pripravo in zagon programov socialne aktivacije, ki ga je pripravil Inštitut RS za socialno varstvo junija 2015 <https://www.irssv.si/category-list-potreben-za-bt-slider/660-podlage-za-pripravo-in-zagon-programov-socialne-aktivacije> lahko povzamemo, da se izraz socialna aktivacija v socialnopolitičnih dokumentih nekaterih evropskih držav (npr. Nizozemska, pa tudi Danska, kasneje Nemčija, Norveška) začel pojavljati od sredine 90-ih let prejšnjega stoletja naprej. Gre za pristop, ki se je razvil iz policy prakse kot odgovor za izzive, s katerimi se soočajo sodobne evropske države, predvsem veliko število dolgotrajno brezposelnih in težko zaposljivih oseb z različnimi kombinacijami težav in tveganj, med njimi migranti in njihovi družinski člani, ki ostajajo slabo integrirani v družbo, mladi osipniki, odvisniki, osebe s težavami v duševnem zdravju, brezdomci in podobno. Gre za populacijo, ki je (dolgo)trajno odvisna od socialnih transferov, hkrati vse bolj pasivna in izključena iz družbenega dogajanja, na drugi strani pa njeno nezadovoljstvo občasno kulminira v družbenih nemirih z močno socialno noto.

Razumevanje socialne aktivacije v nacionalnih dokumentih, pa tudi v policy praksi evropskih držav in policy diskurzu na nivoju EU, je tako ves čas dvojno. Jasno razviden je namen zmanjšati število (dolgotrajnih) prejemnikov socialnih transferjev (nadomestil za brezposelnost in denarnih socialnih pomoči), kar je močno povezano s postavljanjem ostrejših pogojev za prejemanje transferjev oz. s pogojevanjem prejemanja transferjev s socialno in delovno aktivacijo in s postavljanja 'novega' razmerja med pravicami in dolžnostmi brezposelnih oseb. V družboslovni teoriji o tem kontekstu aktivacije govorimo kot o premiku od koncepta 'welfare' (blaginja oz. socialni transferi brez pogojevanja) k workfare (blaginja preko dela) in je opisan v številnih delih. Po drugi strani pa je razumevanje socialne aktivacije povezano tudi s preprečevanjem socialne izključenosti oz. omogočanjem vključevanja marginaliziranim posameznikom. V tem kontekstu je glavni namen socialne aktivacije preprečiti socialno izključenost in omogočiti marginaliziranim posameznikom sodelovanje v družbi, njihovo opolnomočenje, osebni razvoj in razvoj spretnosti, ki jih potrebujejo za vsakodnevno sodelovanje v družbi.

Kot navaja študija Podlage za pripravo in zagon programov socialne aktivacije ni preproste definicije socialneaktivacije, njeno razumevanje je močno odvisno od nacionalnega konteksta in nacionalnih politik. Načeloma je namen socialne aktivacije opolnomočenje marginaliziranih oseb oz. oseb, ki tvegajo socialno izključenost, graditev njihovih kompetenc in omogočanje njihove ponovne vključenosti v družbo preko različnih družbenih aktivnosti, hkrati pa je njen namen tudi čim več oseb

pripeljati bližje trgu dela ter izboljšati njihovo zaposljivost in zaposlenost. Aktivacijski pristopi vključujejo tako socialno kot zaposlitveno aktivacijo, pri čemer je socialna aktivacija namenjena skupinam, ki so bolj oddaljene od trga dela in potrebujejo več podpore.

O analizi aktivacijskih politik govorita tudi Eichhorst in Konle-Seidl (2008) o dveh dimenzijah aktivacije: pogojevalni in podporni, torej dimenziji postavljanja zahtev in dimenziji opolnomočanja ('demanding' in 'enabling'). Aktivacijski pristopi v različnih nacionalnih kontekstih varirajo glede na količino ene in druge dimenzije. Se pa, kot opozarjata avtorja, dimenzija zahtev ne nanaša le na posameznike, ampak tudi na državo: če je na eni strani 'dolžnost' posameznika, ki prejema socialne transferje, da sprejme vključitev v usposabljanje, program ali v delo, je na drugi strani tudi dolžnost države, da posamezniku zagotovi možnost, da se vključi v programe, usposabljanje ali v delo (razpoložljivost opcij). Van Berkel in Hornemann Moller (2001) pišeta o treh osnovnih dimenzijah aktivacije. Aktivacijskim politikam je skupen cilj zmanjšati število prejemnikov socialnih transferjev, kar skušajo doseči skozi tri različne elemente. **Prvič, aktivacijske politike skozi določitev nivoja nadomestitve dohodka za osebe**, ki nimajo tržnih dohodkov (minimalni dohodek in njegova višina) določijo iniciative za delo (višji minimalni dohodek načeloma deluje manj spodbudno na iskanje zaposlitve), kar se potrjuje tudi v praksi v Sloveniji. **Drugič, aktivacijske politike temeljijo na načelu ustreznega razmerja** med pravicami in obveznostmi, ki jih sedaj ni, posledično imamo opravka z strmim naraščanjem števila prejemnikov denarne socialne pomoči kljub naraščanju števila delovnih mest. **Tretjič, aktivni pristopi v socialni politiki so razumljeni kot nujni za zagotovitev virov** (resursov, zmožnosti) državljanom, da se ti lahko socialno in zaposlitveno integrirajo. Prvi element je najbolj poudarjen v aktivacijskih pristopih anglo-saksonskega tipa ('welfare-to-work'), drugi, paternalističen pristop je najbolj izrazit v aktivacijskih pristopih kontinentalne Evrope, tretji element pa je značilen za skandinavske aktivacijske pristope.

S socialno aktivacijo je potrebno preko aktivnega urejanja socialne situacije/problematike oseb, informiranja in podpore za opolnomočenje, dviga različnih funkcionalnih kompetenc, širjenja socialnih omrežij in stikov ter dviga delovnega potenciala (s pridobivanjem novih spretnosti in znanj) podpreti ljudi za njihovo reaktivacijo, integracijo v različne družbene sisteme in posledično ponovno vključitev na trg dela oz. v zaposlitev (na odprtem trgu ali v socialna podjetja ali v še bolj prilagojene oblike zaposlitev). V tem kontekstu socialna aktivacija ne pomeni le vključevanja v (nove), specifične aktivacijske programe, ampak **pomeni celovit pristop**, ki ga je treba **ustrezno umestiti v kontekst obravnave oseb na CSD in ZRSZ**, kar pomeni tudi močno okrepljeno individualno obravnavo uporabnikov na CSD v okviru storitev prva socialna pomoč, osebna pomoč in pomoč družini za dom ter okrepljeno koordinacijo aktivnosti ne le med CSD in ZRSZ, ampak tudi tistih, ki jih izvajajo drugi deležniki (NVO in javni sektor). Kot navaja končno poročilo Instituta RS za socialno varstvo, je nujno tudi ustrezno povezati že obstoječe socialnovarstvene programe, nove programe socialne aktivacije, programe aktivne politike zaposlovanja, različne programe izobraževanja in usposabljanja (izven rednega izobraževanja) in podobno ter omogočiti prehode med njimi.

4.3. TEMELJA ZA PRIPREMU I POČETAK PROGRAMA DRUŠTVENE AKTIVACIJE

Iz završnog izvještaja studije o osnovama pripreme i pokretanja programa socijalne aktivacije, pripremljenog od Instituta za socijalnu skrb iz lipnja 2015. 2015 <https://www.irssv.si/category-list-potreben-za-bt-slider/660-podlage-za-pripravo-in-zagon-programov-socialne-aktivacije> može se sažeti da se izraz socijalna aktivacija u društveno-političkim dokumentima nekih europskih zemalja (npr. Nizozemske, ali i Danske, kasnije Njemačke, Norveške) počeo pojavljivati od sredine 1990-ih. stoljeća dalje. To je pristup razvijen iz prakse politike kao odgovor na izazove sa kojima se suočavaju suvremene europske zemlje, osobito veliki broj dugotrajno nezaposlenih i teško zapošljivih osoba s različitim kombinacijama problema i rizika, uključujući migrante i njihove preostale članove obitelji koji su vrlo slabo integrirani u društvo, mladi koji napuštaju život, ovisnici, osobe s mentalnim problemima, beskućnici i slično. To je stanovništvo koje (dugo) trajno ovisi o socijalnim transferima, istovremeno sve više pasivno i isključeno iz društvenih događaja, s druge strane, njegovo nezadovoljstvo povremeno kulminira socijalnim nemirima s jakom socijalnom notom.

Razumijevanje socijalne aktivacije u nacionalnim dokumentima, kao i u političkim praksama europskih zemalja i političkom diskursu na razini EU, stoga je stalno dvosmisleno. Namjera je jasno smanjiti broj (dugoročnih) primatelja socijalnih transfera (naknade za nezaposlene i financijsku socijalnu pomoć), što je snažno povezano s postavljanjem strožih uvjeta za primanje transfera ili naknada. Uvjetovanjem primanja transfera socijalnom i radnom aktivacijom kao i uspostavljanjem „novog“ odnosa između prava i dužnosti nezaposlenih. U teoriji društvenih znanosti ovaj se kontekst aktivacije naziva pomakom od koncepta "blagostanja" (blagostanje bez socijalnih uvjetovanosti) do radnog staža i opisan je u mnogim dijelovima. S druge strane, razumijevanje socijalne aktivacije također je povezano s sprečavanjem socijalne isključenosti. Omogućujući uključivanje marginaliziranih pojedinaca. U tom je kontekstu glavna svrha socijalne aktivacije isključivo sprječavanje socijalne isključenosti i omogućavanje marginaliziranim pojedincima da sudjeluju u društvu, njihovom osnaživanju, osobnom razvoju i razvoju vještina koje su im potrebne za svakodnevno sudjelovanje u društvu.

Prema studiji temelj za pripremu i pokretanje programa socijalne aktivacije nije jednostavna definicija socijalne aktivacije, njezino razumijevanje uvelike ovisi o nacionalnom kontekstu i nacionalnim politikama. U principu, svrha socijalne aktivacije je osnaživanje marginaliziranih osoba. Osobe u riziku od socijalne isključenosti, gradeći svoje kompetencije i omogućujući im reintegraciju u društvo kroz različite društvene aktivnosti, istovremeno nastojeći što više ljudi približiti tržištu rada i poboljšati zapošljivost i zaposlenost. Pristupi aktivacije uključuju socijalnu uključenost kao i zapošljavanje, s tim da su ciljne skupine socijalne aktivacije dalje od tržišta rada i kojima je potrebna veća podrška.

Analize aktivacijskih politika također raspravljaju Eichhorst i Konle-Seidl (2008) o dvije dimenzije aktivacije: uvjetna i potporna, odnosno dimenzija 'zahtjevnosti' i 'omogućujuće'. Pristupi aktivacije u različitim nacionalnim okvirima razlikuju se ovisno o količini obje dimenzije. Međutim, kako ističu autori, dimenzija zahtjeva ne odnosi se samo na pojedince, već i na državu: ako je, s jedne strane, obveza pojedinca koji prima socijalne transfere da prihvati uključivanje u obuku, programe ili posao, s druge strane također dužnost države da pojedincu pruži priliku da sudjeluje u programima, obuci ili radu (dostupnost opcija). Van Berkel i Hornemann Moller (2001) pišu o tri osnovne dimenzije aktivacije. Politike aktivacije imaju zajednički cilj smanjiti broj primatelja socijalnih transfera, što žele postići kroz tri različita elementa. Prvo, politike aktiviranja kroz određivanje razine nadoknade dohotka za osobe bez tržišnih primanja (minimalni dohodak i njegov iznos) određuju poticaje za rad (veći minimalni dohodak uglavnom djeluje manje poticajno za pronalaženje posla), što se u praksi potvrđuje i u Sloveniji. Drugo, politike aktiviranja temelje se na načelu adekvatne ravnoteže prava i obveza koji ne postoje, pa se sukladno tome imamo nagli porast broja primatelja novčane socijalne pomoći, unatoč povećanju broja radnih mjesta. Treće, aktivni pristupi u socijalnoj politici smatraju se ključnim kako bi se građanima osigurali resursi (resursi, sposobnosti) kako bi se mogli socijalno integrirati i zaposliti. Prvi element je najviše naglašen u anglosaksonskim aktivacijskim pristupima

(dobrobiti za rad), drugi, paternalistički pristup najizraženiji je u aktivacijskim pristupima kontinentalne Europe, a treći je element karakterističan za skandinavski aktivacijski pristup.

Društvenom aktivacijom potrebno je aktivno podržavati ljude kroz njihovo aktivno upravljanje socijalnom situacijom / pitanjima osoba, informiranjem i podrškom za osnaživanje, podizanje različitih funkcionalnih kompetencija, širenje društvenih mreža kao što su: kontakti i povećanje radnog potencijala (stjecanjem novih vještina i znanja) različite socijalne sustave i posljedičnu reintegraciju na tržište rada u zapošljavanje (na otvorenom tržištu ili u društvenim poduzećima ili još prilagođenijim oblicima zapošljavanja). U tom kontekstu, socijalna aktivacija ne znači samo uključivanje u (nove) specifične programe aktivacije, već također znači i holistički pristup koji se mora na odgovarajući način staviti u kontekst bavljenjem osoba na CZSR-u i ESS-u, što također znači snažno poboljšani individualni tretmani korisnika u CZSR-u unutar pruža prvu socijalnu pomoć, osobnu pomoć i pomoć obitelji za dom i pojačanu koordinaciju aktivnosti ne samo između CZSRa i ESS-a, već i ostale dionike koji provode ostale zainteresirane strane (nevladine organizacije i javni sektor). Prema završnom izvješću Zavoda za socijalnu zaštitu RS, potrebno je na odgovarajući način povezati postojeće programe socijalnog osiguranja, nove programe socijalne aktivacije, programe aktivne politike zapošljavanja, razne programe obrazovanja i osposobljavanja (izvan redovnog obrazovanja) i slično, kao i omogućiti prijelaze između njih.

4.3.1 Obravnava oseb na centrih za socialno delo

Pri preučitvi nalog CSD se v skladu s Katalogom javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, nanašajo na javna pooblastila in naloge po zakonih, socialnovarstvene storitve in koordinacijo v lokalni mreži pluralnih programov socialnega varstva. Javna pooblastila in naloge po zakonu obsegajo varstvo otrok in družine, varstvo odraslih in materialne pomoči (denarne socialne pomoči ter starševsko varstvo in družinski prejemki). V okviru socialnovarstvenih storitev CSD izvajajo prvo socialno pomoč, osebno pomoč (svetovanje, urejanje in vodenje) ter pomoč družini (za dom in na domu), v okviru koordinacije pa koordinacijo v pluralni mreži na ravni storitev, koordinacijo v pluralni mreži na ravni razvijanja skupnosti, povezovanje sistema na lokalnem nivoju, spodbujanje novih programov in organizacijo strokovne podpore akterjem iz nevladnega in zasebnega sektorja.

Uveljavljanje pravice do DSP je opredeljeno v Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (v nadaljevanju ZUPJS) in Zakonu o socialnovarstvenih prejemkih (v nadaljevanju ZSVarPre). DSP je namenjena zadovoljevanju minimalnih življenjskih potreb, uveljavljati pa jo je mogoče, kadar oseba oz. družina (gospodinjstvo) nima dovolj sredstev za preživetje (če dohodek na osebo mesečno ne presega zakonsko predpisanega cenzusa), nima premoženja ali prihrankov, ki bi omogočali preživetje, in aktivno rešuje svojo socialno problematiko. Aktivno reševanje svoje socialne problematike pomeni bodisi aktivno iskanje zaposlitve (ki se formalno dokazuje tako, da je oseba registrirana oz. vodena kot brezposelna oseba pri ZRSZ in izpolnjuje vse obveznosti, ki jih ima kot brezposelna oseba in so definirane v individualnem zaposlitvenem načrtu) ali pa sklenjen dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike med CSD in stranko. Za pridobitev DSP je (poleg drugih formalnih pogojev) torej nujno, da je oseba (če je zmožna za delo) registrirana kot brezposelna pri ZRSZ ali pa ima s CSD sklenjen dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike.

V Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, so natančno opredeljena vsa nujna in mogoča opravila CSD v okviru postopkov uveljavljanja pravice do DSP, in sicer:

- prvi korak predstavljajo opravila ob vstopu v enotno vstopno točko: informiranje prosilca za pravice iz javnih sredstev s pomočjo izpolnjevanja vloge, pomoč pri izpolnjevanju vloge in proučitev vloge za dodelitev pravic iz javnih sredstev.

Nato sledi ugotovitveni postopek, ki vključuje: vnos v ISCS10, pridobivanje podatkov in ugotavljanje dejanskega stanja, pogovor z vlagateljem, obisk na domu, odločba in sklep. Dodatna opravila v ugotovitvenem postopku za uveljavljanje pravice do DSP pa so opredeljena še: pogovor s stranko o aktivnem reševanju socialne problematike, sodelovanje na medinstitucionalni komisiji z ZRSZ (oz. uradom za delo) in dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike. Izvajanje pogovora s stranko o aktivnem reševanju socialne problematike vključuje: ugotovitev osnovnih dimenzij vlagateljevih življenjskih okoliščin (ali je stiska trenutna ali dlje trajajoča, kje živi ali ima svojce, socialno mrežo in kako mu lahko pomagajo), opogumljanje vlagatelja, krepitev njegove moči in spodbujanje potencialov, ki jih le-ta ima. Obravnava oseb v kriznih življenjskih situacijah in oseb z večjimi (kompleksnimi) socialnimi tiskami in problematiko se na CSD lahko odvija v okviru socialnovarstvenih storitev, ki jih CSD nudijo: prva socialna pomoč, osebna pomoč in pomoč družini za dom. V okviru prve socialne pomoči strokovni delavec pomaga posamezniku, da prepozna in opredeli stiske ali težave, da oceni možne rešitve in se seznani z možnimi storitvami in prejemi ter z obveznostmi, ki sledijo izbiri. V okviru te storitve uporabniku tudi predstavi mrežo in programe izvajalcev, ki mu lahko nudijo pomoč.

Namen osebne pomoči (svetovanje, urejanje in vodenje) je nuditi posamezniku pomoč, da razvija, dopolnjuje, ohranja in izboljšuje svoje socialne zmožnosti. V okviru te storitve se izvaja:

- svetovanje, ki je strokovna pomoč posamezniku v stiskah ali težavah, ki jih sam ne zna ali ne zmore rešiti, in je pripravljen spremeniti svoje vedenje, poiskati ustrezne rešitve in urediti odnose z drugimi osebami v socialnem okolju;
- urejanje, ki je oblika pomoči posamezniku, ki je zašel v stiske in težave zaradi osebnostnih in vedenjskih posebnosti in pri tem ogroža druge osebe in
- vodenje, ki je podpora posamezniku, ki je zaradi duševne prizadetosti, duševne bolezni ali drugih osebnostnih težav začasno ali trajno nesposoben za samostojno življenje.

V okviru pomoči družini za dom strokovni delavec svetuje in pomaga družini pri urejanju odnosov med družinskimi člani in pri skrbi za otroke, hkrati pa družino usposablja za opravljanje njene vloge v vsakdanjem življenju.

Dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike, ki ga CSD lahko sklene z upravičencem (uporabnikom) na podlagi opredelitve socialne problematike oziroma stisk in težav ter ocene možnih rešitev, je opredeljen v 35. členu ZSVarPre. Ta tudi opredeljuje, da se z dogovorom določijo aktivnosti in obveznosti osebe (npr. vključitev v psihosocialno rehabilitacijo, v zdravljenje ipd.) in prenehanje upravičenosti do DSP v primeru prenehanja izvrševanja dogovora. CSD lahko po diskrecijski presoji strokovnih delavcev dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike z osebo, ki pride na CSD, sklenejo takoj (take osebe sploh ne napotijo na urad za delo, kjer bi se prijavila kot brezposelna oseba) ali pa dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike sklene z osebo, ki je po obravnavi na medinstitucionalni komisiji urada za delo in CSD odstopljena v obravnavo na CSD kot začasno nezaposljiva.

Po podatkih, pridobljenih z anketo IRSSV med CSD, je v obdobju od začetka leta 2013 do maja 2015 dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike podpisalo nekaj manj kot 2.000 oseb. Približno tretjino med njimi so predstavljale osebe, s katerimi so CSD dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike podpisali takoj (in torej sploh niso bili prijavljeni kot brezposelne osebe pri ZRSZ), dve

tretjini pa je začasno nezaposljivih oseb, ki so bili na CSD odstopljeni po obravnavi na medinstitucionalnih komisijah uradov za delo in CSD.

CSD z osebami brez napotitve na ZRSZ (torej takoj, ko pridejo na CSD) sklenejo dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike iz različnih razlogov. Po podatkih ankete, ki so jo izvedli med CSD, gre v prvi vrsti za osebe, ki živijo v izjemno slabih socialnih in materialnih razmerah, za katere CSD presodi, da bi jim prijava na ZRSZ pomenila dodatno obremenitev, ter osebe z obsežnimi težavami, npr. z obsežnimi zdravstvenimi težavami, težavami v duševnem zdravju, odvisniki od prepovedanih drog in/ali alkohola, brezdomci. Dogovore sklenejo takoj tudi z osebami, ki so izbrisane iz evidence brezposelnih na ZRSZ (iz krivdnih razlogov), ki so brez sredstev za preživetje, osebami v primeru stečaja ter tudi študenti nad 26. letom starosti in starejšimi osebami, ki so v postopku urejanja statusa in pridobivanja pravic in so že dlje časa brezposelni. Nekateri centri pa navajajo, da ne sklepajo dogovorov o aktivnem reševanju socialne problematike z osebami, ki jih predhodno niso napotili na ZRSZ.

V dogovoru o aktivnem reševanju socialne problematike CSD z upravičencem določijo njegove aktivnosti in obveznosti. Slednje so večinoma povezane z reševanjem težav, s katerimi se sooča upravičenec, in sicer, na primer (primeri zbrani z anketo med CSD):

- vključitev v program zdravljenja odvisnosti,
- vključitev v obravnavo na področju duševnega zdravja,
- vključitev v osebno pomoč (svetovanje, urejanje) v okviru CSD,
- vključitev v storitev pomoč družini za dom v okviru CSD,
- uvid, sprejetje in razumevanje težave in stiske,
- urejanje življenjske situacije, statusa,
- urejanje statusa trajne nezmožnosti za delo,
- urejanje bivanjskih razmer (npr. nastanitev v institucionalno varstvo),
- opravljanje prostovoljskega dela (sosedska pomoč ipd.),
- opravljanje študijskih obveznosti,
- opismenjevanje.

Po preteku predhodno določenega časovnega obdobja CSD pripravi mnenje o socialnih okoliščinah, ki vplivajo na zaposljivost upravičenca, ter z njim seznaniti upravičenca in pristojni urad za delo. V primeru pozitivnega mnenja je CSD dolžan upravičenca seznaniti s pravico (dolžnostjo) ponovne prijave pri pristojnem uradu za delo in ga opozoriti na posledice v zvezi z upravičenostjo do denarne socialne pomoči. Odgovori CSD na vprašanja o sklepanju dogovorov o aktivnem reševanju socialne problematike, pridobljeni z anketo za potrebe te študije, kažejo, da je praksa CSD pri sklepanju dogovorov različna: nekateri CSD (strokovni delavci CSD) že pri prvem stiku in pogovoru z uporabniki (v okviru prve socialne pomoči) presodijo, da nekaterih oseb ni smiselno pošiljati na prijavo kot brezposelne osebe na ZRSZ, saj dejansko niso zmožni iskati zaposlitve dokler vsaj delno ne razrešijo svojih težav, medtem ko se drugi CSD sklepanja dogovorov o aktivnem reševanju socialne problematike z osebami, ki niso prijavljene na ZRSZ kot brezposelne, poslužujejo le izjemoma ali sploh nikoli. Praktično to pomeni, da različni CSD uporabnika s podobno kompleksno socialno situacijo lahko obravnavajo različno: nekateri CSD bi ga za dodelitev DSP najprej poslali na ZRSZ, kjer se mora prijaviti kot brezposelna oseba (čeprav je zaradi svojih težav morda nezaposljiv), drugi CSD pa bi uporabnika obravnavali individualno in z njim (glede na njegovo problematiko) sklenili ustrezen dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike (z dogovorjenimi aktivnostmi in obveznostmi) kot podlago za dodelitev DSP. Iz tega lahko sklepamo, da morda postopki sklepanja dogovorov o aktivnem reševanju socialne problematike dejansko niso dovolj definirani (na primer, v katerih primerih se sklene dogovor, za kako dolgo ter kako ostro se določijo obveznosti), zagotovo pa lahko sklepamo, da strokovni delavci CSD različno interpretirajo in uporabljajo diskrecijo (strokovno

presojo) pri obravnavi uporabnikov, ki imajo kompleksnejše težave. **Z vidika vpeljave pristopa socialne aktivacije v delo CSD bo torej nujno že na začetku, pa tudi periodično sproti, usposablјati strokovne delavce** in jih strokovno podpreti za uporabo diskrecije pri presojah individualnih primerov uporabnikov. Pri tem bi bilo smiselno uporabiti tudi sistem medsebojnega (kolegijalnega) posvetovanja strokovnih delavcev različnih CSD in pregledov praks med različnimi CSD (preko primerov dobrih praks in rešitev), da bi se tako poenotile prakse individualnega dela z uporabniki.

Po sedanjem zakonu o socialnem varstvu (Uradni list 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17 in 130/17), čl. Odstavek 15 določa, da se individualni načrt "načrt za spreminjanje življenjskih razmer ali ravnanja upravičenca izdela na podlagi celovite ocene potreb, težav in virov, v soglasju z uporabnikom in družinskimi člani, da bi se premagale neugodne življenjske razmere", člen 108 . istega zakona določa, da "na podlagi ocene potreb upravičenca centra za socialno varstvo v sodelovanju s prosilcem in družinskimi člani v postopku priznavanja pravic pripravi individualni načrt oskrbe". Iz navedenega izhaja, da je individualni načrt dokument, ki ga pripravijo strokovni delavci v sodelovanju z uporabnikom, družinskimi člani, skrbnikom ali zastopnikom. Če je uporabnik upravičen do socialne storitve ali socialne storitve, ki je že v uporabi, je pri pripravi individualnega načrta vključen strokovni delavec ali drug predstavnik ponudnika storitev. Individualni načrt vključuje oceno potreb uporabnikov, pravic iz sistema socialnega varstva, ki jih bo uporabnik realiziral, in opis storitev, ki jih bo uporabnik zagotovil v obdobju, za katerega se načrt pripravlja. Uporabnik, njegovi družinski člani in vse druge osebe, ki sodelujejo pri ocenjevanju potreb in razvoju posameznega načrta, lahko aktivno sodelujejo in izberejo razpoložljive pravice in ustrezne storitve, do katerih je upravičen uporabnik, in po svojih najboljših močeh zadovoljijo svoje potrebe, pri tem pa upoštevajo potrebo uporabnika. vključenih v dejavnosti skupnosti, v katerih živi. Omejeni uporabniki (majhni otroci, invalidi, osebe s hudimi motnjami) prejemajo ustrezno podporo in spodbudo, da zagotovijo aktivno udeležbo v procesu načrtovanja. Na sliki 1, ki jo je pripravila predstavnica partnerja je prikazan individualni načrt posameznika Vodja projekta 2SoKroG, Centar za socialno skrb Čakovec.

Slika 1: Shematski prikaz spremembe posameznega načrta. Avtor: Kristina Klobučarić

Individualni načrt vsebuje pravice in odgovornosti strokovnih delavcev centra za socialno varstvo, ponudnikov storitev in uporabnikov, vse potrebne roke in pogoje za uporabo, spremembo ali prenehanje zaposlitve. V primeru izvajanja programov, ki vključujejo določeno omejitev svobode izbire uporabnika, so omejitve, ki jih nalaga sodišče ali druga organska odločitev, jasno navedene v

posameznem načrtu in predstavljajo del obveznosti in odgovornosti uporabnikov in ponudnikov storitev. Delovni načrt upravičenca je prikazan na sliki 2.

Slika 2. Delovni načrt z upravičenci v sistemu socialnega varstva. Avtor: Kristina Klopučarić

Individualni načrt, skupaj z opisanimi potrebami uporabnika, vsebuje tudi metode in metode vrednotenja doseženih rezultatov. Pri ocenjevanju sodelujejo strokovno osebje Centra za socialno varstvo, upravičenca in člani njegove družine, skrbnik in drugi strokovnjaki ter ponudnik storitev. Če spremljanje izvajanja načrta določa, da so se potrebe uporabnikov spremenile in da so spremembe evidentirane in da se načrtujejo nove dejavnosti, ki najbolje izpolnjujejo te potrebe, v skladu z zakonskimi zahtevami. Ustvarjanje individualnega načrta izhaja iz temeljnih načel socialnega varstva: načela svobode izbire, načela individualizacije in načela sodelovanja pri odločanju.

4.3.1 Zbrinjavanje osoba u centrima za socijalni rad

Ispitujući zadaće CSD-a, prema Katalogu javnih ovlasti, statutarne naloge i usluga koje pružaju CZSR-ovi, oni se pozivaju na javne mandate i statutarne mandate, usluge socijalne skrbi i koordinaciju unutar lokalne mreže pluralističkih socijalnih programa. Javne ovlasti i zadaće prema zakonu uključuju zaštitu djece i obitelji, zaštitu odraslih i materijalnu pomoć (novčana socijalna pomoć, roditeljska skrb i obiteljska davanja). Unutar CZSR-ovih socijalnih usluga pružaju prvu socijalnu pomoć, osobnu pomoć (savjetovanje, uređenje i usmjeravanje) obiteljsku pomoć (za kućanstvo i kod kuće), u okviru unutar koordinacije, koordinaciju u množinskoj mreži na razini usluge, koordinaciju u pluralnoj mreži na razini razvoja zajednice, integrirajući sustav na lokalnoj razini, promovirajući nove programe i organizirajući profesionalnu podršku za nevladine i privatne dionike.

Ostvarivanje prava na fond socijalnog osiguranja definirano je Zakonom o ostvarivanju prava iz javnih fondova (u daljnjem tekstu: ZUPJS) i Zakonom o naknadama za socijalno osiguranje (u daljnjem tekstu: ZSVarPre). DSP je dizajniran tako da zadovolji minimalne životne potrebe i može se koristiti kada osoba ili obitelj (kućanstvo) nema dovoljno sredstava za život (ako prihod po osobi ne prelazi zakonom propisani dodatak mjesečno), nema imovinu ili uštedu za život i aktivno se bavi društvenim

problemima. Aktivno rješenje nečijeg socijalnog problema znači da dotična osoba aktivno traži posao (što se formalno dokazuje činjenicom da je osoba prijavljena ili upravljana kao nezaposlena osoba na ESS-u i ispunjava sve obveze koje ima kao nezaposlena osoba i definirana su u individualnom planu zapošljavanja) ili postignut je dogovor da se aktivno rješavaju socijalna pitanja između CSD-a i klijenta. Da bi se dobio DSP, potrebno je (pored ostalih formalnih uvjeta) da se osoba (ako je sposobna za rad) bude registrirana kao nezaposlena pri ESS-u ili da ima dogovor s CSD-om za aktivno rješavanje socijalnih problema.

Katalog javnih ovlasti, zakona i usluga koje provodi CSD navodi sve potrebne i moguće zadatke CSD-a u kontekstu postupaka za ostvarivanje prava na DSP, i to:

- prvi korak je zadatak ulaska u jedinstvenu točku ulaska: informiranje podnositelja zahtjeva o javnim sredstvima putem prijave, pomoć u prijavi i ispitivanje zahtjeva za dodjelu javnih sredstava.

Nakon toga slijedi postupak utvrđivanja koji uključuje: ulazak u ISCS10, dobivanje informacija i utvrđivanje činjenica, razgovor sa podnositeljem zahtjeva, kućna posjeta, napravi se zapisnik na osnovi kojeg se donese i odluka. Također su definirani dodatni zadaci u deklarativnom postupku za ostvarivanje prava na DSP: intervju s klijentom o aktivnom rješavanju socijalnog problema, sudjelovanje u međuinstitucionalnoj komisiji s ESS-om (ili uredom rada) sporazum o aktivnom rješavanju socijalnog problema. Vođenje razgovora s klijentom o aktivnom rješavanju socijalnog problema uključuje: identificiranje osnovnih dimenzija životnih okolnosti investitora (je li nevolja trenutna ili duže, gdje živi dali ima rođake, društvena mreža i kako mu mogu pomoći), ohrabivanje investitora, osnaživanje njega i promocija potencijala da ima. Rad sa osobama koje su u kriznim situacijama i osobama s većim (složenim) socijalnim nevoljama i problemima može se odvijati na CSD-u u okviru usluga socijalne skrbi koje pruža CSD: prva socijalna pomoć, osobna pomoć i pomoć obitelji za dom. U kontekstu prve socijalne pomoći, stručnjak pomaže pojedincu da prepozna i vidi patnju i teškoće sa kojima se osoba susreće, stručnjak može procijeniti moguća rješenja koje predstavi osobi s time osoba postane svjestana mogućih usluga, koristi i obveza koje slijede nakon izbora. Kao dio ove usluge, on također uvodi korisnika u mrežu i programe izvođača koji mu mogu pomoći.

Svrha osobne pomoći (savjetovanje, uređivanje i upravljanje) je pomoći pojedincu u razvoju, dopunjavanju, održavanju i poboljšanju njihovih socijalnih kapaciteta. U okviru ove usluge pružaju se sljedeće usluge:

- savjetovanje, koje je profesionalna pomoć pojedincu u nevolji ili poteškoćama koje on sam ne može ili ne zna riješiti, ali ipak je spreman promijeniti svoje ponašanje, naći odgovarajuća rješenja i urediti odnose s drugim ljudima u društvenom okruženju;

- uređivanje, što je oblik pomoći pojedincu koji je u teškoćama i poteškoćama zbog svojih osobnosti i karakteristika ponašanja, dok ugrožava druge osobe, i

- usmjeravanje, što je podrška pojedincu koji je privremeno ili trajno nesposoban za život samostalno zbog mentalne invalidnosti, mentalne bolesti ili drugih problema s ličnošću.

Kao dio pomaganja obitelji na domu, profesionalac savjetuje i pomaže obitelji u uređenju odnosa između članova obitelji i brizi o djeci, a istodobno osposobljava obitelj da ispuni svoju ulogu u svakodnevnom životu.

Sporazum o aktivnom rješavanju socijalnog pitanja koji CSD može zaključiti s osobom(korisnikom) na temelju definicije socijalnog pitanja ili nevolje problema i procjene mogućih rješenja definiran je člankom 35. ZSVarPre. Također definira, da sporazum definira aktivnosti i obveze osobe (npr. uključivanje u psihosocijalnu rehabilitaciju, liječenje itd.) I prestanak prava na DSP u slučaju raskida sporazuma. CSD-ovi mogu, po nahođenju profesionalaca, dogovoriti aktivno rješenje socijalnog problema s osobom koja dođe u CSD (takve osobe nisu upućene u ured za posao gdje bi se prijavili kao nezaposlena osoba) ili sporazum o aktivnom rješavanju socijalnog problema zaključuje s osobom koja je nakon saslušanja u Međuinstitucijskoj komisiji Zavoda za rad i CSD-a premještena u CSD kao privremeno nezaposlena.

Prema podacima dobivenim istraživanjem IRSSV-a tijekom CZSR-a, nešto manje od 2.000 ljudi potpisalo je sporazum o aktivnom rješavanju socijalnih pitanja između početka 2013. i svibnja 2015. godine. Otprilike jedna trećina njih bile su osobe s kojima je CZSR odmah potpisao sporazum o aktivnom rješavanju socijalnih problema (i tako se nisu evidentirali kao nezaposlene osobe na ESS-u), a dvije trećine su privremeno nezaposlene osobe koje su nakon liječenja prebačene u CZSR. u međuinstitucijskim odborima ureda za rad i CZSR-u.

CZSR-ovi s osobama bez upućivanja na ESS (tj. Čim dođu u CZSR sklapaju sporazum o aktivnom rješavanju socijalnih problema iz različitih razloga. Prema istraživanju provedenom tijekom CZSR-a, prije svega su ljudi koji žive u izuzetno lošim socijalnim i materijalnim uvjetima zbog toga bi prijava na ESS postavila dodatno opterećenje za njih, radi se o specifični skupini ljudi koji imaju problema sa kao zdravstvom, problemi su također mentalnog zdravlja, ovisnicima drogah / ili alkohola, beskućnicima. Oni odmah sklapaju sporazume s osobama koje su izbrisane iz evidencije nezaposlenosti na ESS-u (bez krivnje) koje su bez sredstava za život, osobama u slučaju bankrota, kao i sa studentima starijim od 26 godina, starijim osobama koje su u procesu uređivanja svog statusa, i stjecanje prava zbog čega su dugo nezaposleni. Neki centri, međutim, navode da ne zaključuju sporazume o aktivnom rješavanju socijalnih problema s osobama koje prethodno nisu upućene na ESS.

U ugovoru o aktivnom rješavanju socijalnih problema, CZSRs korisnikom utvrđuje njegove aktivnosti i obveze. Potonje se uglavnom odnose na rješavanje problema s kojima se suočava korisnik, na primjer (primjeri prikupljeni pomoću CZSR ankete):

- pridruživanje programu liječenja ovisnosti,
- uključivanje u liječenje mentalnog zdravlja,
- uključenost u osobnu pomoć CZSR-a (savjetovanje, uređivanje),
- uključivanje u CZSR uslugu kućne podrške za pomoć porodicama,
- uvid, prihvaćanje i razumijevanje problema i nevolje,
- reguliranje životne situacije, statusa,
- reguliranje statusa trajne nesposobnosti za rad,
- regulacija životnih uvjeta (npr. institucionalna skrb),
- volontiranje (pomoć u susjedstvu itd.),
- izvršavanje studijskih obaveza,
- pismenost.

Nakon proteklog određenog razdoblja, CZSR priprema mišljenje o socijalnim okolnostima koje utječu na zapošljivost korisnika i o tome obavještava korisnika i nadležni ured rada. U slučaju pozitivnog mišljenja, CZSR je dužan obavijestiti korisnika o pravu (dužnosti) da se ponovno javi nadležnom uredu rada i upozori ga na posljedice u pogledu podobnosti za novčanu socijalnu pomoć. Odgovori CZSR-a na pitanja o sklapanju sporazuma o aktivnom rješavanju socijalnih problema dobivenih istraživanjem za potrebe ove studije pokazuju da je CZSR praksa sklapanja sporazuma različita: neki CZSR (u prvom kontaktu i razgovoru s korisnicima (unutar Prva socijalna pomoć) smatraju da nije razumno slati neke osobe da se prijave kao nezaposlene osobe na ESS-u, jer su u stvari nesposobne za pronalaženje zaposlenja dok barem djelomično ne riješe svoje probleme, dok se drugi CZSR-ovi dogovaraju za aktivno rješavanje socijalnih problema s osobama koje nisu prijavljeni na ESS kao nezaposleni, samo malo ili nikad uopće. U praksi to znači da se različiti CZSR-ovi korisnika sa slično složenom socijalnom situacijom mogu različito tretirati: neki CZSR-ovi najprije bi ga poslali u ESS za dodjelu DSP-a, gdje se mora registrirati kao nezaposlena osoba (iako zbog svojih problema može biti nezaposlen), korisnik je tretiran pojedinačno i s njim je (prema njegovim problemima) zaključio odgovarajući sporazum o aktivnom rješavanju socijalnih problema (uz dogovorene aktivnosti i obveze) kao osnovu za dodjelu DSP-a. Iz ovoga možemo zaključiti da postupci sklapanja sporazuma o aktivnom rješavanju socijalnog problema zapravo nisu dovoljno definirani (na primjer, u kojim slučajevima se sporazum postiže, koliko dugo i koliko oštro se određuju obveze), ali sigurno možemo zaključiti da su CZSR profesionalci

i da različito tumačiju i koristite diskreciju (profesionalnu prosudbu) kada se bave s korisnicima koji imaju složenije probleme. S gledišta uvođenja pristupa socijalnoj aktivaciji u rad CZSR-a, stoga će biti potrebno u početku, kao i periodično na stalnoj osnovi, osposobiti stručnjake i profesionalno ih podržati da koriste diskreciju u procjeni pojedinačnih slučajeva korisnika. Pri tome bi također imalo smisla koristiti sustav izmeđusebe (kolegijalnih) savjetovanja stručnjaka različitih CZSR-ova i pregleda prakse između različitih CZSR-ova (kroz primjere dobre prakse i rješenja) kako bi se uskladile prakse pojedinačnog rada s korisnicima.

Iz navedenog proizlazi da je individualni plan dokument koji pripremaju profesionalci u suradnji s korisnikom, članovima obitelji, skrbnikom ili agentom. Ako korisnik ima pravo na socijalnu uslugu ili socijalnu pomoć koja se već koristi, u pripremu individualnog plana uključen je profesionalni ili drugi predstavnik pružatelja usluga. Pojedinačni plan uključuje procjenu potreba korisnika, prava na socijalno osiguranje koje će korisnik ostvariti i opis usluga koje će korisnik pružati u razdoblju za koje se plan priprema. Korisnik, članovi njegove obitelji i bilo koje druge osobe uključene u procjenu potreba i razvoj svakog plana mogu aktivno sudjelovati i odabrati raspoloživa prava i odgovarajuće usluge na koje korisnik ima pravo, a prema najboljim mogućnostima udovoljavanje njihovim potrebama, potreba korisnika koji su uključeni u aktivnosti zajednice u kojima žive. Ograničeni korisnici (mala djeca, invalidi, osobe s ozbiljnim invaliditetom) dobivaju odgovarajuću podršku i ohrabrenje kako bi osigurali aktivno sudjelovanje u procesu planiranja. Slika 1, pripremljena od strane predstavnika partnera, prikazuje individualni plan voditelja projekta 2SoKroG, Centar za socijalnu skrb Čakovec.

Slika 1: Shematski prikaz promjene svakog plana. Autor: Kristina Klobučarić

Individualni plan sadrži prava i odgovornosti stručnog osoblja centra za socijalnu skrb, pružatelja usluga i korisnika, sve potrebne uvjete i uvjete korištenja, promjene ili prekida radnog odnosa. U slučaju programa koji uključuju određeno ograničenje slobode izbora korisnika, ograničenja koja je nametnuo sud ili druga organska odluka moraju biti jasno navedene u pojedinačnom planu i čine dio obveza i odgovornosti korisnika i pružatelja usluga. Plan rada korisnika prikazan je na slici 2.

Slika 2. Plan rada s korisnicima u sustavu socijalnog osiguranja. Autor: Kristina Klobučarić

Individualni plan, zajedno s opisanim potrebama korisnika, sadrži metode, i metode ocjene postignutih rezultata. Procjena uključuje stručno osoblje Centra za socijalnu skrb, korisnika i članove njegove obitelji, njegovatelja i druge stručnjake te pružatelja usluga. Ako se praćenjem provedbe plana utvrdi da su se potrebe korisnika promijenile i da su zabilježene promjene te da se planiraju nove aktivnosti koje najbolje udovoljavaju tim potrebama, u skladu sa zakonskim zahtjevima. Stvaranje individualnog plana proizlazi iz temeljnih načela socijalne zaštite: načela slobode izbora, načela individualizacije i načela sudjelovanja u odlučivanju.

4.3.2 Obravnava oseb na uradih za delo

Neposredno delo s strankami (brezposelnimi osebami) na ZRSZ poteka na uradih za delo. Ko se posameznik prijavi na uradu za delo kot brezposelna oseba, ga naročijo na prvo strokovno obravnavo pri svetovalcu za zaposlitev in uvrstijo v ustrezno evidenco. Svetovalci za zaposlitev so vsaj delno specializirani za obravnavo določenih skupin brezposelnih oseb, tako da je konkretni brezposelni osebi svetovalec za zaposlitev določen glede na njegove osnovne značilnosti (stopnja izobrazbe, starost, delovna doba).

Hrvaški zavod za zaposlovanje (v nadaljnjem besedilu: HZZ) opravlja zaposlitvene dejavnosti v skladu z Zakonom o posredovanju pri zaposlovanju in pravicah brezposelnosti (Uradni list št. 16/2017 - 363). Vodijo evidenco brezposelnih oseb na podlagi prošnje brezposelne osebe, brezposelna oseba v smislu navedenega zakona pa se šteje za osebo, ki je sposobna ali delno sposobna za delo, med 15. in 65. letom starosti, ki ni zaposlena, aktivno išče delo in je na razpolago za delo ki izpolnjuje druge zakonske zahteve. Šteje se, da brezposelna oseba aktivno išče zaposlitev, če opravlja dejavnosti za določitev strokovnega načrta za iskanje zaposlitve, če ravna po dejavnostih, ki jih opredeljuje strokovni načrt, in predloži vloge delodajalcem ali oglasom in oglasom na oglase in ponudbe. Brezposelna oseba, ki je na razpolago za delo, je oseba, ki se odziva na razpise Urada za zaposlovanje in zaposlovanje v pogojih, določenih v strokovnem načrtu. Zavod za zaposlovanje se pripravlja na posredovanje pri zaposlovanju in zaposlovanju. Priprava na delo vključuje strokovno vodenje, razvoj veščin vodenja kariere, podporo pri opredeljevanju in izdelavi individualnega načrta iskanja zaposlitve (poklicnega načrta), zaposlitvene vzgoje in strokovne rehabilitacije. Posredovanje pri

zaposlovanju vključuje strokovno izbiro brezposelnih in drugih oseb, katerih poklicne in druge delovne sposobnosti najbolj ustrezajo potrebam delodajalca. Glede na strokovni načrt zavod v sodelovanju z brezposelnimi določi strokovni načrt za brezposelno osebo za pripravo na zaposlitev in iskanje zaposlitve v 60 dneh od dne, ko se registrira brezposelna oseba. Vključuje tudi seznam delovnih mest in poklicev, ki jih brezposelna oseba lahko opravlja v skladu s svojimi strokovnimi, delovnimi in osebnimi sposobnostmi ter seznam vseh aktivnosti, ki jih bo brezposelna oseba opravila v sodelovanju z Oddelkom v določenih rokih.

V skladu z Zakonom o socialnem varstvu (Uradni list 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17) mora biti vsak delavec, ki ima pravico do zajamčene minimalne plače, prijavljen kot brezposelna oseba pristojna služba za zaposlovanje (delno ali delno sposobna oseba) ali brez obveznosti prijave v evidenco brezposelnih oseb, če odločba / odločba pristojnega organa določa delovno / zdravstveno nesposobnost. To ne velja za otroke (do 15. leta starosti), osebe, starejše od 65 let, in za mater tri ali več otrok, ki skrbijo za otroke.

V čl. 38. člena zakona določa: »Centri za socialno delo in zavodi za zaposlovanje so dolžni med seboj sodelovati pri izvajanju ukrepa socialne vključenosti delovno sposobnih upravičencev pravice do zajamčene minimalne plače. Način sodelovanja predpisuje Odlok ministra, pristojnega za socialne zadeve, v sodelovanju z ministrom, pristojnim za delo. Med uveljavljanjem pravice do zajamčene minimalne plače je delovno ali delno zaposlena oseba dolžna sprejeti zaposlitev v skladu s predpisi o zaposlovanju. Center za socialno varstvo je dolžan zavodu za zaposlovanje v roku 8 dni od uveljavitve odločbe o priznani pravici do minimalne zajamčene provizije zagotoviti obvestilo o priznani pravici do prejemnika dela. Omenili smo že, da sodelovanje med centri za socialno skrbstvo in Zavodom za zaposlovanje, kot je opredeljeno v prej omenjenem zakonu o socialni varnosti in Pravilniku o sodelovanju, sodelujeta pri izmenjavi podatkov o evidencah, iz katerih imajo dostop zainteresirane strani. Vsakdo opravlja svoje delo v okviru svojega pooblastila na splošno le za izpolnitev obrazca. V zvezi s tem ni uradnih uradnih srečanj, vendar obstajajo neformalni stiki med vodjo primera in osebjem Zavoda za zaposlovanje. Vsekakor bi bilo potrebno okrepiti informacijski sistem za hitrejšo izmenjavo podatkov in zaposlovati več osebja v obeh storitvah, tako da bo mogoče socialno aktiviranje izvajati tako, da bodo na obeh straneh potekala obvezna redna srečanja za obravnavo vprašanj specifičnega uporabnika in po potrebi vključevanje. srečanj kot ključni upravičenec do procesa socialne aktivacije. V tem smislu je treba oblikovati dokumentacijo in zapise sestankov, ki jih je treba preprosto oblikovati.

Na prvi strokovni obravnavi svetovalec za zaposlitev izvede osnovno karierno svetovanje, katerega cilj je opolnomočiti posameznika za uspešno iskanje zaposlitve, povečevanje samozavesti, aktivnosti, samostojnosti in odgovornosti za načrtovanje in vodenje kariere (ZRSZ 2011). Svetovalec in brezposelna oseba pripravita zaposlitveni načrt najkasneje v dveh tednih po prijavi pri ZRSZ. Zaposlitveni načrt je (po 113. členu ZUTD) pisni dogovor med brezposelno osebo in zavodom ali drugim izvajalcem ukrepov, v katerem skupaj opredelita zaposlitvene cilje, časovno opredelita potrebne aktivnosti brezposelne osebe pri iskanju zaposlitve in vključevanju v ukrepe APZ z namenom čim hitrejše zaposlitve brezposelne osebe in opredelita migracijsko območje iskanja zaposlitve. V zaposlitvenem načrtu se določi tudi pogostost obiskovanja urada za delo in pogostost sestankov s svetovalcem ter način obveznega dokazovanja aktivnosti in delavnice učenja veščin vodenja kariere.

Dolžnost brezposelne osebe (da ostane v evidenci brezposelnih oseb ZRSZ) je dosledno izpolnjevati dogovore iz zaposlitvenega načrta, hkrati pa tudi:

- redno spremljati objave prostih delovnih mest in se pravočasno prijavljati nanje,
- se ustrezno odzivati na vabila in napotnice zavoda oz. koncesionarjev,
- se udeleževati zaposlitvenih razgovorov na vabilo delodajalca, zavoda ali drugih izvajalcev ukrepov,

- se javljati ZRSZ v 15 dneh po poteku roka za izvedbo zadnje dogovorjene aktivnosti, določene v zaposlitvenem načrtu, če niso prejeli vabila na naslednji svetovalni razgovor,
- se vključevati v ukrepe na trgu dela zaradi povečanja zaposlitvenih možnosti,
- sprejemati zaposlitve in si prizadevati za pridobitev zaposlitve na razgovoru za zaposlitev,
- sporočati resnične podatke in njihove spremembe najkasneje v 3 dneh od nastanka spremembe, se predhodno dogovoriti z osebnim svetovalcem o oprostitvi obveznosti iskanja zaposlitve in obveščati ZRSZ v roku 8 dni z ustreznimi dokazili, kadar predhodni dogovor ni mogoč.

Na podlagi pogovora in pridobljenih informacij svetovalci za zaposlitev oceni, ali je oseba neposredno zaposljiva ali za povečanje zaposljivosti potrebuje dodatne aktivnosti ali pa potrebuje intenzivno/poglobljeno podporo pri zaposlitvi (Lapajne 2012). Neposredno zaposljive so brezposelne osebe, ki samostojno vodijo kariero in samostojno iščejo zaposlitev. Za te osebe se pripravi skrajšani zaposlitveni načrt neposredno po prijavi v evidenco zavoda, hkrati pa se jih vključi v posredovanje na prosta delovna mesta. Brezposelne osebe, ki so zaposljive z dodatnimi aktivnostmi, pri iskanju zaposlitve potrebujejo podporo svetovalca pri vzdrževanju motivacije, določanju oz. spreminjanju zaposlitvenih ciljev, pridobivanju dodatnih kompetenc in znanj in pri premagovanju situacijskih in zdravstvenih ovir. Lapajne 2012 navaja, da te osebe ZRSZ običajno vključuje v različne individualne ali skupinske aktivnosti, npr. osnovno karierno svetovanje, poglobljeno karierno svetovanje, delavnice učenja veščin vodenja kariere in programe APZ.

Brezposelne osebe, zaposljive z intenzivno/poglobljeno podporo, potrebujejo intenzivnejšo pomoč svetovalca, saj imajo različne kompleksnejše ovire in zelo pogosto tudi večje socialne probleme (vključno s težavami v duševnem zdravju, vzorci odvisnosti ipd.). Te osebe se lahko vključujejo v osnovno ali poglobljeno karierno svetovanje, delavnice »učenja veščin vodenja kariere« in v ustrezne (kadar svetovalci oceni, da je smiselno) programe APZ. Če je smiselno, se lahko za osebe iz te skupine tudi sproži postopek ugotavljanja invalidnosti po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov in jih nato vključujejo v storitve zaposlitvene rehabilitacije. Za brezposelne osebe, ki niso nujno invalidi, vendar pa utegnejo imeti težave z odvisnostjo, težave v duševnem zdravju, večje socialne in druge podobne težave, ki predstavljajo resne ovire pri iskanju zaposlitve, svetovalci (strokovni delavci) zavoda lahko predlagajo obravnavo na medinstitucionalni komisiji za ugotavljanje začasnih nezaposljivosti.

ZUTD (35. člen) določa, da imajo prednost pri vključevanju v ukrepe APZ osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialnovarstvene prejemke (DSP), osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključene v noben ukrep APZ. Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja (MDDSZ 2019) med ciljnim skupinami opredeljuje dolgotrajne brezposelne osebe, starejše od 50 let, nižje izobražene in iskalce zaposlitve katerih zaposlitev je ogrožena, mlade brezposelne osebe do 30 let. Med drugim obstaja možnost vključitve v APZ programe osebam, ki zaključijo program socialne aktivacije. Najbolj izraziti programi APZ, ki so namenjeni dolgotrajno brezposelnim osebam so: javna dela, usposabljanje na delovnem mestu in subvencija Zaposli me, neformalno izobraževanje in usposabljanje. Usposabljanje na delovnem mestu je namenjeno pridobitvi in krepitvi sposobnosti znanj. Usposobitev osebe poteka s pomočjo mentorja z minimalnim mesečnim obsegom 30 ur. Če poteka vse idealno lahko usposabljanju sledi subvencija zaposli me. Pri dolgotrajno brezposelnih je pomembno poglobljeno svetovanje in zastopanje svetovalca zaposlitve pri delodajalcih. V skupini mladi do 30 let pa so pomembni ukrepi APZ: usposabljanje na delovnem mestu-mladi, delovni preizkus ter tudi neformalno izobraževanje in usposabljanje.

Poleg prednostnega vključevanja v nekatere ukrepe APZ, ZRSZ dolgotrajno brezposelnim osebam prednostno nudi osnovno in poglobljeno karierno svetovanje ter rehabilitacijsko svetovanje, možnost vključevanja v intenzivne delavnice vseživljenjske karierni orientacije pri koncesionarjih, skupinske

oblike svetovanja, motivacijsko delavnice, ter različne krajše aktivacijske delavnice v Kariernih središčih: zaposlitveni razgovor, učinkovita prijava je lahko ključ do uspeha in izdelava predstavitvene vizitke, pregled že pripravljene prijavnne dokumentacije itn..

Glede področja aktivne politike zaposlovanja je pomembno poudariti, da se vse slabosti socialne politike na Hrvaškem rešujejo s podporo sredstev iz Evropskega socialnega sklada in Evropskega sklada za regionalni razvoj. Za premagovanje revščine in socialne izključenosti ter pomoč pri doseganju ciljev strategije Evropa 2020 so predvidena sredstva EU za zaposlovanje in socialne inovacije. Ta program podpira inovativne socialne politike, spodbuja mobilnost delovne sile, omogoča dostop do mikrokreditov in spodbuja socialno podjetništvo ter programe aktivne politike zaposlovanja. Vlada Republike Hrvaške sprejme strateške načrte in programe, ki obsegajo in merijo aktivne politike zaposlovanja v pristojnosti Zavoda za zaposlovanje, tj. Ukrepi se izvajajo na podlagi programov, ki jih sprejme Urad, ki vključuje programe zaposlovanja mladih brezposelnih oseb za pridobivanje delovnih izkušenj in povečanje zaposljivosti, programi zaposlovanja za dolgotrajno brezposelne in druge skupine težko dostopnih brezposelnih, programi za samozaposlitev brezposelnih oseb, različni izobraževalni programi, zaposlovanje brezposelnih v javnih delih, programi poklicnega usposabljanja za zaposlitev brez zaposlitve in programi ohranjanja delovnih mest ter zadrževanje zaposlenih.

Hrvaški zavod za zaposlovanje tako izvaja enoten program ukrepov aktivne politike zaposlovanja, ki vsebuje 42 različnih ukrepov, namenjenih izključno brezposelnim osebam s težkim dostopom do trga dela, ki jim bodo olajšale in pospešile vrnitev v svet dela. Vsi ukrepi se financirajo iz državnega proračuna in so namenjeni skupinam brezposelnih oseb, ki so iz več razlogov v najbolj neugodnem položaju na trgu dela (mladi, invalidi, starejši, dolgotrajno brezposelni, ženske, posebne skupine, osebe romske narodne manjšine). Z namenom nadaljnjega poudarjanja podpore zaposlovanju za posebej ranljive skupine Zakon o spodbujanju zaposlovanja predvideva možnost uporabe spodbude za zaposlovanje brezposelnih oseb do dveh let za tiste, ki nimajo delovnih izkušenj v poklicu, za katerega so se izobraževali, in dolgotrajno brezposelne osebe v registru. Hrvaškega zavoda za zaposlovanje več kot dve leti. Strokovno usposabljanje je omogočeno za delo brez ustanovitve delovnega leta do enega leta in za poklic, za katerega strokovni izpit ni potreben.

Tabela 1. Osebe, vključene v programe aktivne politike zaposlovanja v Republiki Hrvaški, Međimurju in Varaždinski županiji 12./2018.

	Republika Hrvaška	Delež	Međimurska županija	Delež	Varaždinska županija	Delež
Število nezaposlenih	148 919		2199		2665	
Število vključenih v programe Aktivne politike zaposlovanja	36 935	24,80%	1190	54,12%	1104	41,43%
Število vključenih Romov za Nacionalni program za Rome	448	0,30%	70	3,18%	8	0,30%

Vir: Prevedel avtor po podatkih hrvaškega zavoda za zaposlovanje. Statistika na spletu. Mesečni

statistični bilten (2018)

Podatki iz tabele 1 kažejo, da je bilo na ravni Republike Hrvaške v letu 2018 v programih aktivne politike zaposlovanja le 24,80% brezposelnih v skupnem številu brezposelnih oseb, medtem ko je ta delež na ravni občine Međimurka znašal 54,12%, na ravni Varaždinske županije 41,43%. Po Nacionalnem programu za Rome je 0,30% Romov (448 oseb) vključenih v programe aktivne politike zaposlovanja na državni ravni, le 3,18% Romov (približno 70 oseb), vključenih v Međimursko županijo, v Varaždinski županiji pa le 0,30% (ali 8 oseb). Vlada Republike Hrvaške je sprejela Nacionalni program za Rome, zato je v okviru programa Ukrepi politike zaposlovanja na Hrvaškem zavodu za zaposlovanje dodeljena sredstva za izvajanje ukrepov za njihovo usposabljanje in zaposlovanje. V okviru teh ukrepov obstaja paket ukrepov za brezposelne Rome, namenjen spodbujanju njihovega zaposlovanja, razvijanju pozitivnega odnosa do poslovnega okolja ter senzibilizaciji javnosti za zaposlovanje in vključevanje omenjene skupine.

Po uradnih podatkih hrvaškega zavoda za zaposlovanje (Statistični on-line, Mesečni statistični bilten 2018) izhaja:

- glede na trajanje brezposelnosti so najbolj prizadete brezposelne osebe do 6 mesecev (20 351) in več kot 12 mesecev (dolgotrajno brezposelni - 6673 osebe).
- V zvezi z novimi osebami, vključenimi v ukrepe aktivne politike zaposlovanja na Hrvaškem, od 1.1.-31.12.2018, 19,30% novozaposlenih oseb, samozaposlenih oseb (17,60%), (15,90%), javna dela (14,70%) in izobraževanje (14%), najmanjše število novih brezposelnih oseb pa je vključenih v merilo pokojninskega dohodka.
- Največ brezposelnih oseb je uporabilo merilo izobrazbe, sledilo je merilo pomoči za zaposlovanje in samozaposlitev, najmanjše število pa je bilo vključenih v ukrep za ohranjanje dohodka.
- Glede na spol so aktivnejše brezposelne ženske vključene v ukrepe aktivne politike zaposlovanja, glede na starostno skupino pa je največ brezposelnih oseb, vključenih v omenjene ukrepe, starih od 30 do 49 let, sledijo mladi do 24 let. najmanjše število brezposelnih v starostni skupini 50–54 let in 55 let in več. Zadnja skupina oseb ima najvišjo stopnjo brezposelnosti v Republiki Hrvaški v letu 2017 (55 do 59, 14%, 50 do 54%, 12%) in najvišjo stopnjo tveganja revščine (65 in več let, 28,6%, 55 do 64 let, 20%).
- Glede na stopnjo izobrazbe, ki je najbolj aktivna pri vključevanju aktivnih ukrepov zaposlovanja, so osebe z dopolnjenim srednješolskim izobraževanjem do 4. leta, vključno z gimnazijo in končano srednjo poklicno šolo.

Med ciljnim skupinami opredeljuje dolgotrajne brezposelne osebe, starejše od 50 let, nižje izobražene in iskalce zaposlitve katerih zaposlitev je ogrožena, mlade brezposelne osebe do 30 let. Med drugim obstaja možnost vključitve v APZ programe osebam, ki zaključijo program socialne aktivacije. Najbolj izraziti programi APZ, ki so namenjeni dolgotrajno brezposelnim osebam so: javna dela, usposabljanje na delovnem mestu in subvencija Zaposli me, neformalno izobraževanje in usposabljanje. Usposabljanje na delovnem mestu je namenjeno pridobitvi in krepitvi sposobnosti znanj. Usposobitev osebe poteka s pomočjo mentorja z minimalnim mesečnim obsegom 30 ur. Če poteka vse idealno lahko usposabljanju sledi subvencija zaposli me. Pri dolgotrajno brezposelnih je pomembno poglobljeno svetovanje in zastopanje svetovalca zaposlitve pri delodajalcih. V skupini mladi do 30 let pa so pomembni ukrepi APZ: usposabljanje na delovnem mestu-mladi, delovni preizkus ter tudi neformalno izobraževanje in usposabljanje.

Poleg prednostnega vključevanja v nekatere ukrepe APZ, ZRSZ dolgotrajno brezposelnim osebam prednostno nudi osnovno in poglobljeno karierno svetovanje ter rehabilitacijsko svetovanje, možnost vključevanja v intenzivne delavnice vseživljenjske kariernе orientacije pri koncesionarjih, skupinske oblike svetovanja, motivacijsko delavnice, ter različne krajše aktivacijske delavnice v Kariernih

središčih: zaposlitveni razgovor, učinkovita prijava je lahko ključ do uspeha, hitri zmenki in izdelava predstavitvene vizitke, pregled že pripravljene prijavnne dokumentacije itn..

V skladu z omenjenim Zakonom o socialni varnosti se mora vsak delavec, ki uveljavlja pravico do zagotovljenega minimalnega nadomestila, odzvati na ukrep iz aktivne politike zaposlovanja, javnih del, za obdobje 30 ur min in 90 ur na mesec. Center za socialno skrbstvo redno posreduje podatke o navedenih osebah občinam in mestom glede na njihove potrebe po zaposlitvi. (Center za socialno delo je dolžan enkrat mesečno na lokalno in regionalno samozaposleno osebo predložiti podatke o delujočih in samozaposlenih samozaposlenih ter članih gospodinjstev upravičencev do pravice do zagotovljenega minimalnega dodatka. se ni odzval in sodeloval pri delih za splošno dobro, dostavljen v center za nadaljnje zdravljenje ....).

Če tega ne storite, kot tudi pomanjkanje potrebnih ur, se bo zmanjšala količina denarja, ki je priznana, ali prenehanje pomoči do 6 mesecev. Približno 70% anketirancev se na dela za splošno dobro odziva z dodatno spodbudo za zadnjo spremembo Zakona o socialnem varstvu, po katerem omenjene osebe ne izgubijo pravice do zajamčene minimalne plače, hkrati pa za namen zaposlitve prejmejo plačo za svoje delo. Nekateri ljudje, ki ostanejo zaposleni in so zaposleni na teh delovnih mestih, takoj ne izgubijo pravice do zagotovljenega minimalnega nadomestila, vendar so za določen čas relativno skrajšani. Po drugi strani pa obstajajo oteževalne okoliščine, kot so pomanjkanje zavarovanja za morebitne nezgode in poškodbe pri delu. Pomanjkanje jamstev za varstvo pri delu je eden od razlogov, zakaj nekatere občine in mesta ne sprejemajo zamisli o javnih delih, druge občine pa morajo skleniti zavarovanja.

4.3.2 Postupanje sa osobama u radnim uredima

Žravni rad s klijentima (nezaposlenima) na Zavodu za zapošljavanje provodi se na posebnim jedinicama za zapošljavanje. Kada se pojedinac prijavi na zavod za zapošljavanje kao nezaposlena osoba, on mu nalaže prvi profesionalni tretman sa savjetnikom za zapošljavanje i upisuje ih u odgovarajuću evidenciju. Savjetnici za zapošljavanje barem su djelomično specijalizirani za postupanje s određenim skupinama nezaposlenih osoba, tako da je određenoj nezaposlenoj osobi dodijeljen savjetnik za posao u skladu s njegovim osnovnim karakteristikama (razina obrazovanja, dob, staž).

Hrvatski zavod za zapošljavanje (u daljnjem tekstu: HZZ) obavlja poslove zapošljavanja u skladu sa Zakonom o pravima iz područja zapošljavanja i nezaposlenosti (Narodne novine 16/2017 - 363). Vodi evidenciju o nezaposlenim osobama na zahtjev nezaposlene osobe, a nezaposlenom osobom u smislu spomenutog zakona smatra se osoba koja je sposobna ili djelomično sposobna za rad, između 15 i 65 godina starosti koja nije zaposlena, aktivno traži posao i dostupana je za posao koji ispunjava druge zakonske uvjete. Smatra se da nezaposlena osoba aktivno traži posao ako obavlja aktivnosti na uspostavljanju plana profesionalne potrage, ako djeluje u skladu s aktivnostima definiranim stručnim planom, te poslodavcima podnosi prijave ili se oglašava na oglasne za posao i oglasne ponude. Nezaposlena osoba koja je na raspolaganju za rad je osoba koja se odaziva pozivima Zavoda za zapošljavanje i zapošljavanje pod uvjetima utvrđenim u profesionalnom planu. Zavod za zapošljavanje priprema se za posredovanje u zapošljavanju, kao i zapošljavanju. Priprema za rad uključuje profesionalno vodstvo, razvoj vještina upravljanja karijerom, podršku u definiranju i izradi individualnog plana traženja posla (strukovni plan), obrazovanje za posao i profesionalnu rehabilitaciju. Posredovanje pri zapošljavanju uključuje profesionalni odabir nezaposlenih i drugih osoba čije profesionalne i druge radne sposobnosti najbolje zadovoljavaju potrebe poslodavca.

Prema stručnom planu, Zavod u suradnji sa nezaposlenima utvrđuje stručni plan nezaposlene osobe za pripremu i traženje zaposlenja u roku od 60 dana, od dana kada se nezaposlena osoba prijavi. Uključuje i popis poslova, zanimanja koja nezaposlena osoba može obavljati u skladu sa svojim profesionalnim, radnim i osobnim sposobnostima i popis svih aktivnosti koje će nezaposlena osoba obavljati u suradnji s Odjelom u određenim rokovima.

Prema Zakonu o socijalnom osiguranju (Narodne novine 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17), svaki radnik koji ima zajamčenu minimalnu plaću mora biti prijavljen kao nezaposleni osoba nadležna za zapošljavanje (djelomično ili djelomično sposobna osoba) ili bez obveze upisa u registar nezaposlenih osoba, ako rješenjem / odlukom nadležnog tijela utvrdi radna / zdravstvena nesposobnost. To se ne odnosi na djecu (do 15 godina), osobe starije od 65 godina i majke tri ili više pružatelja usluga skrbi za djecu.

U čl. Članak 38. Zakona kaže: „Centri za socijalni rad i zavodi za zapošljavanje dužni su međusobno surađivati u provedbi mjere socijalne uključenosti korisnika radne dobi prava na zajamčenu minimalnu plaću. Način suradnje propisan je uredbom ministra nadležnog za socijalna pitanja, u suradnji s ministrom nadležnim za rad. Tijekom ostvarivanja prava na zajamčenu minimalnu plaću, zaposlenik s nepunim radnim vremenom ili honorarni radnik dužan je prihvatiti zaposlenje u skladu s propisima o zapošljavanju. Centar za socijalnu skrb dužan je dostaviti obavijest Zavodu za zapošljavanje u roku od 8 dana od stupanja na snagu odluke o priznatom pravu na minimalnu zajamčenu naknadu. Već smo spomenuli da suradnja između centara za socijalnu skrb i Zavoda za zapošljavanje, kako je definirano u spomenutom Zakonu o socijalnoj sigurnosti i pravilima o suradnji, surađuje u razmjeni podataka o evidencijama s kojih dionici imaju pristup. Svatko svoj posao obavlja u okviru svog mandata, uglavnom samo za popunjavanje obrasca. Nema formalnih sastanaka u vezi s tim, ali postoje neformalni kontakti između voditelja slučajeva i osoblja Službe za zapošljavanje. U svakom slučaju, trebalo bi ojačati informacijski sustav za bržu razmjenu podataka i zaposliti više osoblja u obje službe, tako da se socijalna aktivacija može provesti održavanjem obaveznih redovitih sastanaka na obje strane kako bi se rješavale određene korisničke probleme takođe ako je potrebno integrirale sastanke kao ključnog korisnika procesa socijalne aktivacije. U tom kontekstu, dokumentaciju i zapise o sastancima treba oblikovati i jednostavno formatirati.

Prema Zakonu o socijalnom osiguranju (Narodne novine 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17), svaki radnik koji ima zajamčenu minimalnu plaću mora biti prijavljen kao nezaposlena osoba nadležna za zapošljavanje (djelomično ili djelomično sposobna osoba) ili bez obveze upisa u registar nezaposlenih osoba, ako rješenjem / odlukom nadležnog tijela utvrdi radna / zdravstvena nesposobnost. To se ne odnosi na djecu (do 15 godina), osobe starije od 65 godina i majke tri ili više pružatelja usluga skrbi za djecu.

U čl. Članak 38. Zakona kaže: „Centri za socijalni rad i zavodi za zapošljavanje dužni su međusobno surađivati u provedbi mjere socijalne uključenosti korisnika radne dobi prava na zajamčenu minimalnu plaću. Način suradnje propisan je uredbom ministra nadležnog za socijalna pitanja, u suradnji s ministrom nadležnim za rad. Tijekom ostvarivanja prava na zajamčenu minimalnu plaću, zaposlenik s nepunim radnim vremenom ili honorarni radnik dužan je prihvatiti zaposlenje u skladu s propisima o zapošljavanju. Centar za socijalnu skrb dužan je dostaviti obavijest Zavodu za zapošljavanje u roku od 8 dana od stupanja na snagu odluke o priznatom pravu na minimalnu zajamčenu naknadu. Već smo spomenuli da suradnja između centara za socijalnu skrb i Zavoda za zapošljavanje, kako je definirano u spomenutom Zakonu o socijalnoj sigurnosti i Pravilima o suradnji, surađuje u razmjeni podataka o evidencijama s kojih dionici imaju pristup. Svatko svoj posao obavlja u okviru svog mandata, uglavnom samo za popunjavanje obrasca. Nema formalnih sastanaka u vezi s tim, ali postoje neformalni kontakti između voditelja slučajeva i osoblja Službe za zapošljavanje. U svakom slučaju, trebalo bi ojačati informacijski sustav za bržu razmjenu podataka i zaposliti više osoblja u obje službe, tako da se socijalna aktivacija može provesti održavanjem obaveznih redovitih sastanaka na obje strane kako bi se rješavale određene korisničke probleme takođe ako je potrebno,

integrirale, sastanke kao ključnog korisnika procesa socijalne aktivacije. U tom kontekstu, dokumentaciju i zapise o sastancima treba oblikovati i jednostavno formatirati.

Na prvom profesionalnom saslušanju savjetnik za zapošljavanje provodi osnovno karijerno savjetovanje koje ima za cilj osnažiti pojedinca da uspješno traži posao, povećava samopouzdanje, aktivnosti, neovisnost i odgovornost za planiranje i upravljanje karijerom (ESS 2011). Savjetnik i nezaposlena osoba pripremaju plan zapošljavanja najkasnije dva tjedna nakon prijave na ESS. Plan zapošljavanja je (prema članku 113. ZUTD-a) pisani sporazum između nezaposlene osobe i ustanove ili drugog pružatelja mjera, u kojem oni zajednički definiraju ciljeve zapošljavanja, pravovremeno identificiraju potrebne aktivnosti nezaposlene osobe u potrazi za poslom i uključuju se u ALA mjere kako bi što brže zaposlili nezaposlenu osobu ili identificiraju migracijsko područje pretraživanja posla. Plan zapošljavanja također određuje učestalost pohađanja ureda za zapošljavanje i učestalost sastanaka s savjetnikom, kao i način obaveznog prikazivanja aktivnosti i radionica za učenje vještina upravljanja karijerom.

Dužnost je nezaposlenih (da ostanu u evidenciji nezaposlenih osoba zavoda) dosljedno poštivanje sporazuma iz plana zapošljavanja, a istovremeno:

- redovito nadzirati slobodna radna mjesta i pravovremeno se prijaviti na njih,
- odgovarajuće reagirati na pozive i preporuke ustanova za zapošljavanje ili preporuka posrednika za zapošljavanje,
- prisustvovati razgovorima za posao na poziv poslodavca, instituta ili drugih pružatelja mjera,
- da se jave ESS-u u roku od 15 dana nakon roka za obavljanje zadnje dogovorene aktivnosti navedene u planu zapošljavanja, ako nisu dobili poziv za sljedeći savjetodavni razgovor,
- uključiti se u mjere tržišta rada za povećanje mogućnosti zapošljavanja,
- prihvatiti zaposlenje i tražiti posao putem razgovora za posao,
- priopćiti stvarne podatke i njihove promjene u roku od 3 dana nakon što se promjena dogodi, dogovoriti se unaprijed s osobnim savjetnikom o oslobađanju od obveze traženja posla i obavijestiti ESS u roku od 8 dana s odgovarajućim pratećim dokumentima kada prethodni dogovor nije moguć.

Na temelju intervjua i dobivenih informacija, savjetnik za zapošljavanje procjenjuje da li je osoba izravno zaposlena ili u cilju povećanja zapošljivosti, treba li dodatne aktivnosti ili joj je potrebna intenzivna / dubinska podrška zapošljavanju (Lapajne 2012). Odmah zapošljive su nezaposlene osobe koje samostalno vode karijeru i traže posao nezavisno. Skraćen plan za zapošljavanje izrađuje se za te osobe odmah nakon prijave na Institut i istodobno se uključuju u posao. Nezaposlene osobe koje se zapošljavaju s dodatnim aktivnostima kad traže posao trebaju podršku savjetnika za održavanje motivacije, odlučnosti i / ili motivacije stručnjaka, mijenjanje ciljeva zapošljavanja, stjecanje dodatnih kompetencija i vještina, prevladavanje situacijskih i zdravstvenih prepreka. Lapajne 2012 navodi da su ove osobe obično uključene u razne pojedinačne ili grupne aktivnosti ESS-a. osnovno karijerno savjetovanje, dubinsko karijerno savjetovanje, radionice za obuku karijernog liderstva i APZ programi.

Nezaposlene osobe s intenzivnom / dubinskom potporom traže intenzivniju pomoć savjetnika jer imaju različite složene barijere i vrlo često velike socijalne probleme (uključujući probleme mentalnog zdravlja, obrasce ovisnosti itd.). Te osobe mogu biti uključene u osnovne ili dubinske karijerne savjetovanja, „vještine profesionalnog usmjeravanja“ i u relevantne (kada savjetnik to smatra prikladnim) APZ programe. Ako je prikladno, postupak utvrđivanja invalidnosti prema Zakonu o rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom može se pokrenuti i za osobe iz ove skupine te ih naknadno uključiti u službe zapošljavanja. Za nezaposlene osobe koje nisu nužno invalidne, ali koje mogu imati problema s ovisnošću, mentalnim zdravstvenim problemima, velikim socijalnim i drugim sličnim problemima koji predstavljaju ozbiljne prepreke u pronalaženju posla, savjetnici (stručnjaci) Instituta mogu predložiti saslušanje u Međuinstitucijskoj komisiji za uspostavljanje privremene nezaposlenosti.

ZUTD (članak 35.) predviđa da osobe koje primaju naknadu za nezaposlene ili naknade socijalnog osiguranja (DSP), osobe iz ranjivih skupina na tržištu rada i nezaposlene osobe koje još nisu uključene u nijednu od mjera AEP-a mjera, APZ. katalog mjera aktivne politike zapošljavanja (MDDSZ 2019) identificira dugotrajno nezaposlene osobe starije od 50 godina, slabije obrazovane i tražitelje posla čija je zaposlenost u riziku, mlade nezaposlene osobe do 30 godina među ciljanim skupinama. Između ostalog, postoji mogućnost upisa u programe APZ-a za osobe koje završe program socijalne aktivacije. Najistaknutiji programi AEP-a usmjereni na dugotrajno nezaposlene jesu: javni radovi, osposobljavanje za posao i subvencija za zapošljavanje, neformalno obrazovanje i osposobljavanje. Osposobljavanje na radnom mjestu usmjereno je na sticanje i unapređenje vještina. Obuka osobe vrši se uz pomoć mentora s minimalnim mjesečnim rasponom od 30 sati. Ako sve ide savršeno, subvencija me može zaposliti. U slučaju dugotrajno nezaposlenih, važno je dubinsko savjetovanje i zastupanje savjetnika za zapošljavanje od strane poslodavaca. U skupini mladih do 30 godina važne mjere ALA-e su: obuka na radnom mjestu, mladi, radni testovi, a također i neformalno obrazovanje i osposobljavanje.

Osim preferencijalnog sudjelovanja u nekim mjerama APZ-a, ESS pruža dugotrajno nezaposlenima osnovno i dubinsko karijerno savjetovanje i savjetovanje o rehabilitaciji, mogućnost sudjelovanja u intenzivnim cjeloživotnim radionicama karijernog usmjeravanja s koncesionarima, grupno savjetovanje, motivacijske radionice i razne kraće radionice za aktiviranje u centrima karijere: razgovor za posao, učinkovita prijava mogu biti ključ uspjeha i priprema prezentacijske kartice, pregled pripremljene dokumentacije itd.

S obzirom na područje aktivne politike zapošljavanja, važno je naglasiti da se sve slabosti socijalne politike u Hrvatskoj rješavaju kroz podršku Europskog socijalnog fonda i Europskog fonda za regionalni razvoj. Predviđena su sredstva EU-a za zapošljavanje i socijalne inovacije za prevladavanje siromaštva i socijalne isključenosti za pomoć u postizanju ciljeva Europe 2020. Ovaj program podržava inovativne socijalne politike, promiče mobilnost radne snage, olakšava pristup mikrokreditima promiče socijalno poduzetništvo i programe aktivne politike zapošljavanja. Vlada Republike Hrvatske donosi strateške planove i programe koji sadrže mjere aktivne politike zapošljavanja u nadležnosti Zavoda za zapošljavanje, tj. mjere se provode na temelju programa koje je Ured usvojio, a koji uključuju programe zapošljavanja mladih nezaposlenih osoba za stjecanje radnog iskustva i povećanja zapošljivosti, programe zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih i druge skupine teško dostupnih nezaposlenih, programe samozapošljavanja nezaposlenih, razne obrazovne programe, zapošljavanje nezaposleni u javnim radovima, programima stručnog osposobljavanja za nezaposlene zadržavanjem radnih mjesta i zadržavanjem zaposlenika.

Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi jedinstveni program mjera aktivne politike zapošljavanja, koji uključuje 42 različite mjere usmjerene isključivo prema nezaposlenim osobama s otežanim pristupom tržištu rada, što će olakšati i ubrzati njihov povratak u svijet rada. Sve se mjere financiraju iz državnog proračuna i namijenjene su skupinama nezaposlenih osoba koje su iz nekoliko razloga najviše ugrožene na tržištu rada (mladi, invalidi, starije osobe, dugotrajno nezaposlene, žene, posebne skupine, osobe romske nacionalne manjine). Kako bi se dodatno naglasilo potpora zapošljavanju za posebno ranjive skupine, Zakon o poticanju zapošljavanja predviđa mogućnost primjene poticaja za zapošljavanje nezaposlenih osoba do dvije godine na one koji nemaju radno iskustvo u struci za koje su se školovali i na dugotrajno nezaposlene osobe koje su na evidenciji. Hrvatski zavod za zapošljavanje više od dvije godine. Stručno osposobljavanje osigurava se za rad bez zasnivanja radne godine do jedne godine i za zanimanje za koje nije potreban stručni ispit.

Tablica 1. Osobe uključene u programe aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, Međimurju i Varaždinskoj županiji 12/2018.

	Republika Hrvatska	Delež	Međimurska županija	Delež	Varaždinska županija	Delež
Broj nezaposlenih	148 919		2199		2665	
Broj upisanih aktivnih programa zapošljavanja	36 935	24,80%	1190	54,12%	1104	41,43%
Broj Roma koji su uključeni u Nacionalni program Roma	448	0,30%	70	3,18%	8	0,30%

Izvor: Autor je preveo Hrvatski zavod za zapošljavanje. Statistika na mreži. mjesečno statistički bilten (2018)

Podaci iz tablice 1. pokazuju da je na razini Republike Hrvatske u 2018. godini samo 24,80% nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih osoba bilo aktivnih programa zapošljavanja, dok je taj udio na razini općine Međimurka iznosio 54,12%. na razini Varaždinske županije 41,43%. Prema Nacionalnom programu Roma, 0,30% Roma (448 osoba) uključeno je u programe aktivne politike zapošljavanja na nacionalnoj razini, samo 3,18% Roma (otprilike 70 osoba) uključeno je u Međimursku županiju, a samo 0,30 u Varaždinsku županiju. % (ili 8 osoba). Vlada Republike Hrvatske donijela je Nacionalni program za Rome, pa su u okviru Programa mjera politike zapošljavanja na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje dodijeljena sredstva za provedbu mjera za njihovo osposobljavanje i zapošljavanje. Unutar ovih mjera postoji paket mjera za nezaposlene Rome usmjerene na promicanje njihovog zapošljavanja, razvijanje pozitivnog stava prema poslovnom okruženju i senzibiliziranje javnosti za zapošljavanje i uključivanje navedene skupine.

Prema službenim podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (Statistički on-line, Mjesečni statistički bilten 2018.):

- na nezaposlenost do 6 mjeseci (20 351) i više od 12 mjeseci (dugotrajno nezaposleni - 6673 osobe) najviše utječu trajanje nezaposlenosti.
- Što se tiče novih osoba uključenih u mjere aktivne politike zapošljavanja u Hrvatskoj, 1.1.-31.12.2018., 19,30% novozaposlenih, samozaposlenih (17,60%), (15,90%), javnih radova (14,70%) i obrazovanja (14%), s minimalnim brojem novih nezaposlenih osoba uključenih u kriterij mirovinskog dohotka.
- Većina nezaposlenih osoba koristila je obrazovni kriterij, zatim kriterij pomoći u zapošljavanju i samozapošljavanju, a najmanji broj uključen je u mjeru za održavanje prihoda.
- Po spolu su u mjere aktivne politike zapošljavanja uključene aktivnije nezaposlene žene, a prema dobnoj skupini većina nezaposlenih osoba koje su uključene u navedene mjere imaju između 30 i 49 godina, a slijede mladi do 24 godine. minimalni broj nezaposlenih u dobnoj skupini 50-54 i 55 i više godina. Posljednja skupina osoba ima najvišu stopu nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u 2017. godini (55 do 59, 14%, 50 do 54%, 12%) i najvišu stopu rizika od siromaštva (65 i više godina, 28,6%, 55 do 64 godine), 20%).
- Ovisno o stupnju obrazovanja koji je najaktivniji u integriranju mjera aktivnog zapošljavanja, osobe sa završenim srednjim obrazovanjem do 4. godine života, uključujući srednjoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje.

Ciljne skupine uključuju dugotrajno nezaposlene osobe starije od 50 godina, slabije obrazovane i tražitelje posla čija je zaposlenost u riziku, mlade nezaposlene osobe do 30 godina. Između ostalog, postoji mogućnost upisa u programe APZ-a za osobe koje završe program socijalne aktivacije. Najistaknutiji programi AEP-a usmjereni na dugotrajno nezaposlene jesu: javni radovi, osposobljavanje za posao i subvencija za zapošljavanje, neformalno obrazovanje i osposobljavanje. Osposobljavanje na radnom mjestu usmjereno je na sticanje i unapređenje vještina. Obuka osobe vrši se uz pomoć mentora s minimalnim mjesečnim rasponom od 30 sati. Ako sve ide savršeno, subvencija me može zaposliti. U slučaju dugotrajno nezaposlenih, važno je dubinsko savjetovanje i zastupanje savjetnika za zapošljavanje od strane poslodavaca. U skupini mladih do 30 godina važne mjere ALA-e su: obuka na radnom mjestu, mladi, radni testovi, a također i neformalno obrazovanje i osposobljavanje.

Uz prioritet nekim mjerama AEP-a, ESS nudi dugotrajno nezaposlenima osnovno i dubinsko savjetovanje o karijeri i rehabilitaciji, mogućnost uključivanja u intenzivne cjeloživotne radionice o profesionalnom usmjeravanju s koncesionarima, grupno savjetovanje, motivacijske radionice i razne kraće radionice u karijeri centri: intervju za zapošljavanje, učinkovita prijava mogu biti ključ uspjeha, brzi datumi i stvaranje posjetnice, pregled već pripremljenih dokumenata o prijavi itd.

Prema spomenutom Zakonu o socijalnom osiguranju, svaki radnik koji zahtijeva pravo na minimalnu plaću dužan je odgovoriti na mjeru iz aktivne politike zapošljavanja, javnih radova, u trajanju od 30 sati i 90 sati mjesečno. Centar za socijalnu skrb redovito pruža informacije o tim osobama općinama i gradovima prema potrebama njihovog zapošljavanja. (Centar za socijalni rad dužan je jednom mjesečno dostavljati lokalnoj i regionalnoj samozaposlenoj osobi podatke o radnim i samozaposlenim samozaposlenim osobama i članovima korisnika prava na osigurani minimalni dodatak. ....).

Ako to ne učinite, kao i nedostatak potrebnih sati, umanjit će se priznati iznos novca ili ukidanje pomoći do 6 mjeseci. Oko 70% ispitanika odgovara na rad za opće dobro pružajući dodatni poticaj za posljednju izmjenu Zakona o socijalnom osiguranju, prema kojoj te osobe ne gube pravo na zajamčenu minimalnu plaću, ali istodobno primaju plaću za svoj rad. Neki ljudi koji ostanu zaposleni i zaposleni na tim poslovima ne gube odmah pravo na osiguranu minimalnu plaću, već su relativno kratkotrajni u određenom vremenskom razdoblju. S druge strane, postoje otežavajuće okolnosti, poput nedostatka osiguranja od nezgoda i ozljeda na radu. Nedostatak zaštitnih mjera na radu jedan je od razloga zašto neke općine i gradovi ne prihvaćaju ideju javnih radova, a druge općine moraju sklopiti osiguranje.

4.3.3 Medinstitucionalne komisije za ugotavljanje začasne nezaposljivosti oseb

Sodelovanje ZRSZ (uradov za delo) in CSD pri obravnavi brezposelnih upravičencev do denarne socialne pomoči in drugih brezposelnih oseb, za katere se domneva, da utegnejo imeti težave z odvisnostjo, težave v duševnem zdravju ali večje socialne in druge podobne težave, zaradi katerih so zelo ovirane pri iskanju zaposlitve, je formalno določeno s 40. členom ZSVarPre ter 9. in 117. členom Zakona o urejanju trga dela (v nadaljevanju ZUTD), ki opredeljujejo posebne medinstitucionalne komisije za obravnavo teh oseb. Kot se ugotavlja, prihaja zaradi formalnega prekrivanja obravnave oseb, ki imajo kompleksne socialne težave in so hkrati (ali posledično) dolgotrajno brezposelne, na CSD in na uradih za delo, do prekrivanja podatkov (baze podatkov o brezposelnih in o prejemnikih DSP), iz katerih bi lahko sklepali na velikost ciljnih skupin. Povedano drugače: začasno nezaposljivi so večinoma tudi dolgotrajni prejemniki DSP, dolgotrajni prejemniki DSP in dolgotrajno brezposelni so pogosto iste osebe. Vsekakor pa za vse opazovane ciljne skupine velja, da se uradi za delo in CSD pri

njihovi obravnavi soočajo z enakimi težavami, namreč s **pomanjkanjem programov za vključevanje in aktivacijo ter pomanjkanjem kadrovskih virov za poglobljeno individualno obravnavo oseb.**

Začasno nezaposljive osebe: so osebe, ki so (bile) registrirane kot brezposelne in so bile na predlog svetovalcev uradov za delo obravnavane na medinstitucionalnih komisijah uradov za delo in CSD (zaradi domnevnih težav z odvisnostjo ali težav v duševnem zdravju ali večjih socialnih ali podobnih težav, ki jih resno ovirajo pri iskanju zaposlitve) ter po sklepu komisij odstopljene v obravnavo (reševanje težav) na pristojni CSD. Dejstvo, da je oseba odstopljena na CSD z namenom razreševanja njene socialne ali druge problematike, se zapiše v zaposlitveni načrt osebe, ki jo nato ZRSZ vodi v posebni evidenci začasno nezaposljivih oseb (122 in 123 člen ZUTD).

Na Hrvaškem se strokovno znanje, poklicna rehabilitacija in zaposlovanje invalidov izvaja v skladu z zakonom o enotnem strokovnem organu (Uradni list 85/14 in 95/15), ki predpisuje strokovno pričanje o telesni, intelektualni, senzorični in duševni prizadetosti, invalidnosti, funkcionalnosti sposobnost, raven podpore in delovne sposobnosti osebe. Ocena se izvaja z namenom uveljavljanja pravic s področja socialnega varstva, pokojninskega zavarovanja, poklicne rehabilitacije in zaposlovanja invalidov ter za namene uveljavljanja pravic na drugih področjih, kjer se pravice izvajajo na podlagi ugotovitev in mnenj ekspertnega organa, če je to določeno s tem zakonom ali zakonom. predpisi. Ocenjevanje se opravi na zahtevo pristojnega organa, ki odloča o pravicah na zgoraj navedenih področjih, za kar je potreben ugotovitev in mnenje strokovnega organa. Glede na postopke uveljavljanja pravice se je treba obrniti na pristojno institucijo, zlasti na center za socialno varstvo, o priznavanju pravice do minimalnega plačila in drugih pravic iz sistema socialnega varstva. Praksa socialnovarstvenih centrov temelji na naslednjem posebnem obravnavanju: od upravičencev do pravice do zjamčene minimalne plače se morajo prijaviti na zavode za zaposlovanje in jih napotiti v poseben postopek za izvedensko delo pri nezmožnosti za delo, po katerem, v skladu z ugotovitvami in mnenjem strokovnega organa določa, ali ne delajo (ne) sposobne. Če je ugotovljena nezmožnost za delo, so sami izključeni iz evidenc pristojne službe za zaposlovanje in so še vedno upravičeni do zjamčene minimalne plače kot invalid.

V anketah, ki jih je opravil Institut RS za socialno varstvo tako uradi za delo kot CSD izpostavljajo potrebo po ureditvi položaja (dolgo)trajno nezaposljivih oseb. Osebe, ki jih obravnavajo na komisijah, se namreč večinoma soočajo s kombinacijo številnih težav, ki trajajo že zelo dolgo, zato po mnenju uradov za delo in CSD večina teh oseb tudi z vključitvijo v ustrezne programe (npr. socialnovarstvene, socialno-aktivacijske ipd.) ne bo sposobna za iskanje zaposlitve in so tako dolgotrajno nezaposljivi. Uradi za delo ocenjujejo, da je **med začasno nezaposljivimi dejansko med 70 % in 90 % dolgotrajno nezaposljivih oseb.** CSD pa celo menijo, da se delež dolgotrajno nezaposljivih oseb med formalno začasno nezaposljivimi giblje med 80 in 100 odstotki. Kot pojasnjujejo, na komisijah namreč obravnavajo zgolj take osebe, pri katerih prepoznajo hudo simptomatiko; običajno gre za zakoreninjene težave, ki tudi z ukrepi ne bodo prinesle zaposljivosti. Med glavnimi razlogi za dolgotrajno nezaposljivost navajajo zdravstvene omejitve, odvisnost, socialno izključenost, težave v duševnem zdravju – pogosto nezdravljene, dolgoletno odmaknjenost s trga dela, visoko starost, osebne in družinske okoliščine, pa tudi brezdomstvo, neustrezno izobrazbo oz. nizko stopnjo izobrazbe, nemotiviranost, invalidnost, nepoznavanje slovenskega jezika ali počasno sprejemanje slovenske kulture (pri tujcih omenjajo predvsem problematiko albanskih žensk oz. žen priseljencev), nepismenost, poseben življenjski slog. Kot pojasnjujejo v Inštitutu RS za socialno varstvo rezultati anket kažejo, da **večina (več kot 90 % anketiranih) CSD in izvajalcev v njihovi lokalni mreži nima na voljo ustreznih storitev in programov za začasno nezaposljive osebe** oziroma teh primanjkuje. Zaradi pomanjkanja ustreznih programov CSD obravnavajo te osebe v okviru obstoječih socialnovarstvenih storitev na centru (prva socialna pomoč – napotitve v zdravljenje odvisnosti),

osebna pomoč, pomoč družini za dom) in z dogovorom o aktivnem reševanju socialne problematike. Po podatkih ankete med CSD imajo centri na voljo predvsem različne socialnovarstvene programe, usmerjene v prvi korak (odpravo ovir), npr. dnevne centre za osebe s težavami v duševnem zdravju, programe za zdravljenje alkoholikov in skupine za samopomoč, programe za osebe s psihičnimi težavami, metadonske programe in nizkopražne programe za odvisnike. CSD so razvili tudi nekaj svojih prilagojenih programov, npr. dnevni center za socialno izključene (Medgeneracijski center Kranj v okviru CSD Kranj), dnevni center za osebe s težavami v duševnem zdravju, skupino za priseljenke s Kosova (CSD Jesenice), skupino za samopomoč ljudi s težavami v duševnem zdravju, kjer se je nekaj uporabnikov aktiviralo kot prostovoljcev in se tudi začasno zaposlilo (CSD Nova Gorica). Obstoječi programi so sicer večinoma usmerjeni v zdravljenje ali izvajanje prostočasnih oziroma okupacijskih dejavnosti, z njihovo pomočjo se pretežno urejajo in razrešujejo stiske in težave uporabnikov, **niso pa neposredno usmerjeni v aktivacijo nezaposljivih oseb**. Med programi, ki jih v lokalnem okolju primanjkuje, centri izpostavljajo:

- programe družbeno koristnega dela v obliki izvajanja konkretnih projektov v lokalnem okolju, v katerih bi aktivno sodelovale brezposelne osebe (praktično in uporabno delo, kjer se vidi prispevek brezposelnih oseb, kar lahko vodi v dvig samozaupanja, ustvarjalnosti (primeri: barvanje ograj, urejanje okolice, igrišč, oblikovanje lastnih projektov, pridobitev funkcionalnih znanj);
- programe za ohranjanje in razvijanje spretnosti, sposobnosti (delavnice in aktivnosti namenjene učenju različnih spretnosti, vezanih na iskanje zaposlitve, ki se izvajajo v daljšem časovnem obdobju);
- programe priprave na ponovno vključitev oseb na trg dela;
- podporne programe za osebe, ki se soočajo z različnimi težavami in stiskami (podporne skupine za mlade, skupine za reševanje težav v družinskih razmerjih, programi podpore ljudem s težjimi zdravstvenimi težavami);
- programe socialnega vključevanja (terensko delo v smislu pomoči uporabnikom (pomoč pri dostopu do ustreznih storitev, delo s tujimi državljani v smislu večje integracije v okolje, pomoč družini za dom);
- motivacijske programe (v smislu uvida uporabnika v njegove obstoječe stiske in težave, kar je predpogoj za odločitev za vstop v ustrezen storitev oziroma program).

4.3.3 Međuinstitucionalna povjerenstva za utvrđivanje privremene nezaposlenosti oseb

Sudjelovanje ESS-a (Ureda za zapošljavanje) i CZSR-a u postupanju s nezaposlenim korisnicima novčane socijalne pomoći i ostalim nezaposlenim osobama za koje se sumnja da imaju problema s ovisnošću, problemima mentalnog zdravlja ili velikim socijalnim kao i drugim sličnim problemima koji izazivaju vrlo prepreke u pronalaženju posla formalno su određene člancima 40. ZSVarPre i člancima 9. i 117. Zakona o reguliranju tržišta rada (u daljnjem tekstu: ZUTD) koji definiraju posebna međuinstitucionalna povjerenstva za postupanje s tim osobama. Kao što je napomenuto, formalno se preklapaju u tretmanu ljudi sa složenim socijalnim problemima koji su (posljedično) ili dugotrajno nezaposleni, na CZSRu i na zavodima za zapošljavanje, preklapaju se s podacima (podaci o nezaposlenosti i primatelji ZMN-a) iz kojih moglo bi se izvesti iz veličine ciljane skupine drugim riječima, dugoročni primatelji ZMN-a. Dugoročni primatelji DSP-a i dugotrajno nezaposleni često su ista osoba. U svakom slučaju, sve primijećene ciljane skupine smatraju da se uredi za rad i CZSR bave istim problemima, a to su nedostatak programa za uključivanje i aktiviranje, kao i nedostatak ljudskih resursa za dubinsko pojedinačno postupanje s osobama.

Privremeno nezaposlene osobe: Osobe koje su (registrirane) kao nezaposlene i upućene su u međuinstitucionalne odbore zavoda i CZSR-a na prijedlog savjetnika Ureda za rad (zbog navodne ovisnosti ili problema mentalnog zdravlja kao i većih socijalnih ili sličnih problema, koji su ozbiljno ometani u pronalaženju posla) i nakon odluke povjerenstava upućeni su nadležnom Središnjem uredu na razmatranje (rješavanje problema). Činjenica da je osoba prebačena u CZSR radi rješavanja svojih socijalnih ili drugih problema evidentira se u planu zapošljavanja osobe, koji ESS vodi u posebnu evidenciju privremeno nezaposlenih osoba (članci 122. i 123. ZUTD-a).

U Hrvatskoj se stručnost, profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje osoba s invaliditetom provode u skladu sa Zakonom o Jedinственном stručnom tijelu (Narodne novine 85/14 i 95/15) koji propisuje stručno svjedočenje o tjelesnim, intelektualnim, senzornim i mentalnim invaliditetima, invaliditetu, funkcionalnosti, razinu potpore i radne sposobnosti osobe. Procjena se provodi u svrhu ostvarivanja prava iz područja socijalnog osiguranja, mirovine, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom te radi ostvarivanja prava u drugim područjima u kojima se prava ostvaruju na temelju nalaza i mišljenja stručnog tijela, ako je to predviđeno ovim zakonom ili zakonom o propisima. Procjena se provodi na zahtjev nadležnog tijela koje odlučuje o pravima u gore navedenim područjima, što zahtijeva odlučnost i mišljenje stručnog tijela. S obzirom na postupke ostvarivanja prava, potrebno je obratiti se nadležnoj instituciji, posebice centru za socijalnu skrb, radi priznanja prava na minimalnu naknadu i drugih prava u sustavu socijalnog osiguranja.

Praksa centara za socijalnu skrb temelji se na sljedećem posebnom tretmanu: od korisnika prava na zajamčenu minimalnu plaću, oni se moraju prijaviti službama za zapošljavanje i uputiti ih u poseban postupak stručnog rada u slučaju nesposobnosti za rad, prema kojem se u skladu s nalazima i mišljenjem stručnog tijela, ili ne (nesposobna). Ako se utvrdi da nisu sposobni za rad, oni se isključuju iz evidencije nadležne službe zapošljavanja i još uvijek imaju zajamčenu minimalnu plaću kao osobe s invaliditetom.

U anketama koje je proveo centar za socijalnu skrb Republike Slovenije, i zavodi za zapošljavanje ističu potrebu reguliranja položaja (dugo) trajno nezaposlenih osoba. Zapravo se osobe liječene u komisijama uglavnom suočavaju s kombinacijom mnogih problema koji se događaju već dugo vremena, zbog čega su, prema uredima za zapošljavanje i CZSR-u, većina tih osoba također uključene u relevantne programe (npr. Socijalna skrb, socijalna aktivacija itd.).) neće moći naći posao i stoga su dugotrajno nezaposleni. Uprave za rad procjenjuju da je između 70% i 90% dugotrajno nezaposlenih zapravo nezaposleno. Međutim, CZSR-ovi čak smatraju da je udio dugotrajno nezaposlenih osoba između 80 i 100 posto formalno privremeno nezaposlenih. Kako objašnjavaju, povjerenstva se bave samo osobama koje prepoznaju teške simptome; obično je ukorijenjena u problemima koji neće donijeti zapošljivost mjerama. Glavni razlozi dugotrajne nezaposlenosti uključuju zdravstvena ograničenja, ovisnosti, socijalnu isključenost, probleme mentalnog zdravlja - često neliječene, dugotrajno odvajanje od tržišta rada, visoku dob, osobne i obiteljske okolnosti, kao i beskućništvo, neadekvatno obrazovanje ili obrazovanje, nisko obrazovno postignuće, nemotiviranost, invaliditet, nepoznavanje slovenskog jezika ili sporo prihvaćanje slovenske kulture (s tim da se stranci uglavnom bave problemima albanskih žena i ostalih useljenica), nepismenost, određeni stil života. Prema Institutu za socijalnu skrb, rezultati ankete pokazuju da većina (više od 90% anketiranih) CZSR-a i izvođača radova u svojoj lokalnoj mreži nemaju odgovarajuće usluge ili programe za privremeno nezaposlene. Zbog nedostatka odgovarajućih CZSR programa, ove se osobe tretiraju u okviru postojećih usluga socijalne skrbi u centru (prva socijalna pomoć - upućivanje na liječenje ovisnosti), osobne asistencije, pomoći obitelji za dom) i dogovorom da se aktivno rješavaju socijalni problemi. Prema istraživanju CZSR-a, centri uglavnom imaju različite programe socijalne skrbi usmjerene na prvi korak (uklanjanje prepreka), npr. dnevne centre za osobe s mentalnim zdravljem, programi liječenja alkoholičara i grupe za samopomoć, programi za osobe s mentalnim zdravljem, metadonski programi

i programi s niskim pragom za ovisnike. CZSR-ovi su također razvili neke svoje prilagođene programe, npr. dnevni centar za socijalno isključene (Međugeneracijski centar Kranj u sklopu CZSR Kranj), dnevni centar za osobe s mentalnim problemima, skupina imigranata s Kosova (CZSR Jesenice), grupa za samopomoć za osobe s mentalnim zdravljem s nekim korisnicima aktivirati se kao volonter i dobiti privremeni posao (CZSR Nova Gorica).

Postojeći programi uglavnom su usmjereni na liječenje ili provođenje aktivnosti u slobodno vrijeme ili zanimanje uz pomoć kojih se uglavnom reguliraju i rješavaju nevolje i problemi korisnika, ali nisu izravno usmjereni na aktiviranje nezaposlenih osoba. Među programima koji nedostaju u lokalnom okruženju, centri ističu:

- programi društveno korisnog rada u obliku provedbe konkretnih projekata u lokalnom okruženju u kojima bi nezaposleni aktivno sudjelovali (praktičan i koristan rad koji pokazuje doprinos nezaposlenih, što može dovesti do povećanog samopouzdanja, kreativnosti (primjeri: slikanje ograde, uređenje okoliša, igrališta, osmišljavanje vlastitih projekata, stjecanje funkcionalnih vještina);
- programi za održavanje i razvoj vještina, kompetencija (radionice i aktivnosti usmjerene na učenje različitih vještina vezanih uz posao koje se provode u dužem vremenskom razdoblju);
- programi za pripremu za reintegraciju osoba na tržište rada;
- programi podrške osobama koje imaju različite probleme i teškoće (grupe za podršku mladima, grupe za rješavanje problema u obiteljskim odnosima, programi podrške za osobe sa ozbiljnim zdravstvenim problemima);
- programi socijalne uključenosti (terenski rad u smislu korisničke pomoći (pomoć u pristupu odgovarajućim uslugama, rad sa stranim državljanima u smislu veće integracije u okoliš, pomoć obitelji za dom);
- motivacijski programi (u pogledu korisnikovog uvida u njegove postojeće poteškoće i poteškoće, što je preduvjet za odluku o ulasku u odgovarajuću uslugu ili program).

4.4 DOLGOTRAJNO BREZPOSELNE OSEBE, ZAPOSILJIVE Z INTENZIVNO/POGLOBLJENO PODPORO IN DRUGE ZELO DOLGOTRAJNO BREZPOSELNE OSEBE S KOMPLEKSNIMI SOCIALNIMI PROBLEMI

Glede na analizu ZRSZ o dugotrajno brezposelnih osobah so dugotrajni brezposelnosti najbolj izpostavljeni starejši, nižje izobraženi, osebe s poklicno izobrazbo in osebe s poklici za preprosta dela; zavod pa opazja celo naraščanje deleža terciarno izobraženih med dugotrajno brezposelnimi. Med zelo dugotrajno brezposelnimi osebami (nad dve leti) je največ takih, ki imajo samo osnovnošolsko izobrazbo ali manj, (35.5 %) slaba tretjina je invalidov (28,6 %) in več kot polovica starejših od 50 let (50,5 %). Statistični podatki o profilu revnih in strukturi virov dohodkov kažejo, da so hrvaški državljani (na ravni Republike Hrvaške) in občina (Međimurska in Varaždinska županija) pokazali, da so najrevnejši državljani ekonomsko neaktivni, brezposelni, brez dohodka ali prejemajo nizke plače (brezposelni, starejši brez pokojnin, enostarševske družine, družine z več kot dvema otrokoma, starejše ženske, osebe z nižjo izobrazbo, osebe romske narodne manjšine). Glede na to, da so vzroki revščine in socialne izključenosti večinoma večdimenzionalni in da se v resnici te kategorije vedno prekrivajo, je mogoče izpostaviti več velikih skupin z največjim tveganjem revščine in socialne izključenosti: starejše osebe (50 in več) in upokojenci, otroci, brezposelne osebe, invalidi in pripadniki narodne manjšine. Na območju Međimurske županije je mogoče izpostaviti Rome, ki so najbolj izpostavljeni revščini in socialni izključenosti. So ena najbolj ranljivih skupin v smislu diskriminacije in socialne izključenosti, ker imajo nižjo povprečno stopnjo izobrazbe, živijo v slabih stanovanjskih

razmerah in so večinoma brezposelne. Romi predstavljajo eno tretjino vseh brezposelnih in več kot 90% stalnih subvencioniranih uporabnikov. Večina jih je delovno intenzivnih oseb, starih trideset let, družine imajo v povprečju šest otrok, centri za zdravljenje pa so večinoma v celotnem življenjskem obdobju. Lani so le trije Romi v celotni občini končali srednjo šolo, pripadniki romske skupnosti pa 70 odstotkov vseh kaznivih dejanj.

Glavni kazalniki brezposelnosti in zaposlenosti v Republiki Hrvaški za leto 2018 kažejo, da je glede na spol 56% brezposelnih žensk, 33% vseh brezposelnih pa je starih 50 let in več, sledijo mladi. osebe (do 29 let), z deležem 28%. Dolgotrajno brezposelni predstavljajo 38% vseh brezposelnih, njihovo število pa se v obdobju 2013–2018 ne zmanjšuje. Glede na to, da je stopnja tveganja revščine do najpogostejšega statusa aktivnosti najvišje med brezposelnimi 45,6% (2017), je strateško področje zaposlovanja in dostop do zaposlitve eno od najpomembnejših področij, ki lahko prispevajo k zmanjšanje stopnje tveganja revščine in socialne izključenosti.

Za izboljšanje razmer na trgu dela se že omenjeni ukrepi aktivne politike zaposlovanja izvajajo za ciljno usmerjene skupine brezposelnih oseb in delovno aktivnih, ki jim grozi izguba delovnih mest. Kljub omenjenim ukrepom aktivne politike zaposlovanja je le 24% vseh brezposelnih vključenih v njihovo izvajanje. Na območju Medžimurske županije je skupno število brezposelnih približno 50% vključenih v programe aktivne politike zaposlovanja in le 6,47% oseb romske narodne manjšine, ki predstavljajo več kot 70% vseh brezposelnih oseb in več kot 90%. pomoč, in pri zdravljenju centra za socialno skrbstvo vse življenje. Ukrepi aktivne politike zaposlovanja vključujejo vsaj osebe, starejše od 50 let, ki imajo najvišjo stopnjo tveganja revščine in najvišjo stopnjo brezposelnosti. Zadnja skupina oseb ima najvišjo stopnjo brezposelnosti v Republiki Hrvaški v letu 2017 (55 do 59, 14%, 50 do 54%, 12%) in najvišjo stopnjo tveganja revščine (65 in več let, 28,6%, 55 do 64 let, 20%).

Sklepamo lahko, da velik del populacije iz sistema izpade; ker nimajo nobene vidne invalidnosti, jih ne vključujejo v programe zaposlitvene rehabilitacije, drugi programi pa niso na voljo. V tem pogledu bi bilo v nove programe socialne aktivacije smiselno vključevati tudi zelo dolgotrajno brezposelne, ki sicer niso zaposljivi le z intenzivno oz. poglobljeno podporo, vendar se je pri njih zaradi dolgotrajnosti brezposelnosti že razvila različna socialna in zdravstvena problematika. Inštitut RS za socialno varstvo navaja, da je iz anket razvidno, da nekaj uradov za delo celo eksplicitno izpostavlja, da so aktivacijski programi bolj primerni za dolgotrajno brezposelne osebe, saj ti še imajo nekaj zaposlitvenih možnosti, za osebe, odstopljene na CSD, pa ocenjujejo, da je vrnitev na trg dela malo verjetna. Iz analize uspešnosti izvajanja dolgega programa socialne aktivacije Grajska kavarniška popravilnica kažejo na 55% uspešnost prehoda na trg dela, kar se nakazuje tudi v drugi skupini, ki program zaključi avgusta 2019. Iz obstoječih podatkov sledi, da priprava programov socialne aktivacije predvideva v te programe vključevati okoli 7.000 do 10.000 oseb, ki so dolgotrajno ali zelo dolgotrajno brezposelne, zaposljive z intenzivno/poglobljeno podporo in druge zelo dolgotrajno brezposelne osebe s kompleksnimi socialnimi problemi. Za dolgotrajno brezposelne osebe in dolgotrajne prejemnike DSP, ki so začasno nezaposljivi, je ključnega pomena, da se jih usmeri v postopen prehod proti zaposlitvi. Uradi za delo podobno kot CSD predlagajo postopne korake reševanja iz težav, ki v prvi fazi vsebujejo motivacijo in psihoterapevtsko obravnavo, v drugi fazi pa postopen prehod k zaposlitvenim vsebinam. V začetku je torej treba: a) **osebo motivirati za vključitev v program** in za spremembe; b) ugotoviti ovire za zaposlitev in načine odpravljanja le-teh; c) postopno prilagajati cilje in plan aktivnosti; d) pričeti s psihosocialnimi vsebinami, odpirati teme o prepoznavanju lastnih sposobnosti, krepitvi socialnih kompetenc, osebnostni rasti, zdravem življenju, ravnanju z denarjem, upravljanju s časom ... Programi morajo omogočati spremljanje in podporo posamezniku tudi pri vključevanju v socialno mrežo. Pomembna je psihološko-terapevtska obravnava. V drugi fazi je smiselno **graditi na veščinah iskanja zaposlitve** in, podobno kot so navedli tudi CSD, brezposelne **osebe vključevati v konkretno delovno okolje**. Programi delovne aktivacije s psihosocialnimi vsebinami bi »morali biti

prilagojeni uporabnikom storitev in njihovi specifikaciji (delo v skupini, krajši delovni čas – od enostavnejših do kompleksnejših oblik)«. Pri tem je treba aktivno vključiti in spodbuditi delodajalce (jim ponuditi »ustrezne spodbude, da bi bili pripravljeni zaposliti osebo, ki ne dosega enake učinkovitosti kot neposredno zaposljive osebe«), zastopati brezposelne osebe pri teh delodajalcih in seveda upoštevati lokalno okolje (vključiti delodajalce v lokalnem okolju). Pri tem je po mnenju anketirancev nujen individualen pristop, v obravnavo pa se morajo vključiti strokovnjaki iz različnih področij, npr. sociale, zdravstva, zaposlovanja in lokalne skupnosti ter delodajalci.

Uradi za delo tudi opozarjajo na pomanjkanje delovnih mest in posledično nujen razvoj zaposlovanja pod posebnimi pogoji, predvsem je **treba razvijati socialno podjetništvo** (za zagotavljanje »dolgotrajnejših oblik zaposlitve ranljivih skupin brezposelnih oseb«), okrepiti programe socialne vključenosti in okrepiti možnosti vključevanja v socialna invalidska podjetja.

4.4 DUGOROČNE NEZAPOSELENE OSOBE ZAPOSŁJENE INTENZIVNOM / RAZREDNOM PODRŠKOM I DRUGE VRLO DUGOROČNE NEZAPOSELENE OSOBE SA KOMPLEKSNI SOCIJALNI PROBLEMIMA

Prema analizi ESS-a o dugotrajno nezaposlenim osobama, dugotrajnoj nezaposlenosti najviše su izloženi stariji, slabije obrazovani, osobe sa stručnim usavršavanjem i osobe koje imaju posao za jednostavne poslove; institut čak bilježi porast udjela terciarno obrazovanih ljudi među dugotrajno nezaposlenim. Među vrlo dugotrajno nezaposlenim (preko dvije godine), je većina onih koji imaju samo osnovno obrazovanje ili manje, (35,5%), manje od trećine su invalidi (28,6%), a više od polovice su stariji od 50 (50,5%) , Statistički podaci o profilu siromašnih i strukturi izvora prihoda pokazuju da hrvatski građani (na razini Republike Hrvatske) i općina (Međimurska i Varaždinska županija) pokazuju da su najsiriromašniji građani ekonomski neaktivni, nezaposleni, bez primanja ili primaju niske plaće (nezaposleni, stariji) bez mirovina, samohrane obitelji, obitelji s više od dvoje djece, starije žene, osobe nižeg obrazovanja, Romi). S obzirom da su uzroci siromaštva i socijalne isključenosti uglavnom višedimenzionalni i u stvarnosti se te kategorije uvijek preklapaju, može se izložiti nekoliko velikih skupina s najvećim rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti: stariji (50 i više godina) i starije osobe, djeca, nezaposlene osobe, osobe s invaliditetom i osobe koje pripadaju nacionalnoj manjini. Na području Međimurske županije moguće je istaknuti Rome koji su najviše izloženi riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Radi se o jednoj specifičnoj skupini manjšine koja je jedna od najugroženijih skupina u pogledu diskriminacije i socijalne isključenosti jer imaju niže prosječno obrazovanje, žive u lošim stambenim uvjetima i uglavnom su nezaposleni. Romi čine trećinu svih nezaposlenih i preko 90% stalno subvencioniranih korisnika. Većina su to radno intenzivni ljudi u dobi od trideset, obitelji imaju u prosjeku šestoro djece, a centri za liječenje uglavnom su tijekom cijelog životnog vijeka. Prošle godine samo su tri Roma u cijeloj općini završila srednju školu, a pripadnici romske zajednice činili su 70 posto svih zločina.

Glavni pokazatelji nezaposlenosti i zaposlenosti u Republici Hrvatskoj za 2018. godinu pokazuju da je prema spolu 56% nezaposlenih žena, a 33% svih nezaposlenih u dobi od 50 i više godina, a slijede ih mladi. osobe (do 29 godina), s udjelom od 28%. Dugotrajno nezaposleni čine 38% svih nezaposlenih osoba, ali njihov se broj nije smanjio u razdoblju 2013.-2018. S obzirom na to da je stopa rizika od siromaštva najviša među nezaposlenim i iznosi 45,6% (2017.), strateško područje zapošljavanja i pristup zapošljavanju jedno je od najvažnijih područja koje mogu pridonijeti smanjenju stope rizika od siromaštva i socijalne isključenosti.

Kako bi se poboljšalo stanje na tržištu rada, gore spomenute aktivne politike tržišta rada provode se za ciljane skupine nezaposlenih i nezaposlenih osoba kojima prijeti gubitak posla. Unatoč ovim

aktivnim mjerama politike zapošljavanja, samo 24% svih nezaposlenih uključeno je u njihovu provedbu. Na području Međimurske županije ukupan broj nezaposlenih otprilike je 50% uključenih u programe aktivne politike zapošljavanja, a samo 6,47% osoba romske nacionalne manjine, što predstavlja više od 70% svih nezaposlenih osoba i više od 90% pomoći i cijeloga života u liječenju centra za socijalnu skrb. Mjere aktivne politike zapošljavanja uključuju najmanje one starije od 50 godina koji imaju najvišu stopu rizika od siromaštva i najvišu stopu nezaposlenosti. Posljednja skupina osoba ima najvišu stopu nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj u 2017. godini (55 do 59, 14%, 50 do 54%, 12%) i najvišu stopu rizika od siromaštva (65 i više godina, 28,6%, 55 do 64 godine), 20%).

Može se zaključiti da veliki dio stanovništva ispada iz sustava; Kako nemaju vidljivu invalidnost, nisu uključeni u programe profesionalne rehabilitacije, a ostali programi nisu dostupni. U tom pogledu, bilo bi razumno u nove programe socijalne aktivacije uključiti i vrlo dugotrajno nezaposlene, koji nisu samo zapošljivi s intenzivnim ili intenzivnim zapošljavanjem i trebaju dubinsku potporu, jer je zbog dugotrajne nezaposlenosti su se u njima već razvili razni socijalni i zdravstveni problemi. Iz Zavoda za socijalno osiguranje RS navode da ankete pokazuju da neki zavodi za zapošljavanje čak izričito ističu da su programi aktivacije pogodniji za dugotrajno nezaposlene osobe, jer još uvijek imaju neke mogućnosti zapošljavanja, a za osobe koje su predale ostavke za CZSR procjenjuju, da povratak na tržište rada nije vjerovatan. Analiza uspješnosti provedbe dugog programa socijalne aktivacije koju provodi CPU Ormož projekat Dvorska kafiterija pokazuje 65% uspješnost prijelaza na tržište rada, što se odražava i na drugoj skupini koja program dovršava u kolovozu 2019. Iz postojećih podataka proizlazi da priprema socijalnih aktivacijskih programa predviđa uključivanje u ove programe oko 7.000 do 10.000 ljudi koji su dugotrajno ili vrlo dugotrajno nezaposleni, a zapošljivi su uz intenzivnu / dubinsku potporu, i druge vrlo dugotrajno nezaposlene sa složenim socijalnim problemima. Ključno je da se dugotrajno nezaposleni i dugoročni primatelji DSP-a koji su privremeno nezaposleni kreću u postupan prijelaz prema zapošljavanju. Zavodi za rad, poput CZSR-a, predlažu postupne korake za rješavanje problema koji u prvoj fazi uključuju motivaciju i psihoterapijsko liječenje, a u drugoj fazi postupni prijelaz na sadržaj zaposlenja. U početku je potrebno: a) motivirati osobu da se uključi u program i izvršiti promjene; b) utvrditi prepreke zapošljavanju i načine njihovog uklanjanja; c) postupno prilagođavati ciljeve i plan aktivnosti; d) započeti s psihosocijalnim sadržajima, otvoriti teme o prepoznavanju vlastitih sposobnosti, povećanju društvenih kompetencija, osobnom rastu, zdravom životu, upravljanju novcem, upravljanjem vremenom ... Programi moraju omogućiti praćenje i podršku pojedinca čak i prilikom pristupanja društvenoj mreži. Psihološko-terapijski tretman je važan. U drugoj fazi, ima smisla nadograditi se na vještinama traženja posla i kako je CZSR naveo, integriranje nezaposlenih u specifično radno okruženje. Programi povezani s radom s psihosocijalnim sadržajem "trebaju biti prilagođeni korisnicima usluga i njihovim specifičnostima (grupni rad, honorarni rad - od jednostavnijih do složenijih oblika)". Potrebno je aktivno uključiti lokalne poslodavce koje treba ohrabriti (da bi bili spremni zaposliti osobu koja ne postiže istu učinkovitost kao izravno zaposlene osobe"), predstaviti poslodavcima teže zapošljive osobe i naravno, uzimaju u obzir lokalno okruženje (potrebna uključenost poslodavca iz lokalnog okruženja). Prema ispitanicima potreban je individualni pristup, a u raspravu trebaju biti uključeni stručnjaci iz različitih područja, npr. socijalne, zdravstvene, zaposlene lokalne zajednice i poslodavci. Zavodi za rad također ukazuju na nedostatak radnih mjesta i posljedično hitan razvoj zaposlenja pod posebnim uvjetima, posebno na potrebu za razvijanjem socijalnog poduzetništva (kako bi se osigurali "dugoročni oblici zapošljavanja za ranjive skupine nezaposlenih osoba"), jačanje programa socijalne uključenosti i jačanje mogućnosti za uključivanje u socijalno invalidna poduzeća.

5. IMPLEMENTACIJA REZULTATOV

5. PROVEDBA REZULTATA

5.1 PROGRAMI S Poudarkom na praktičnem, konkretnem delu

Za aktivni prehod na trg dela so potrebni programi s konkretnim, praktičnim delom, s katerim se ohranja posameznikova delovna aktivnost (učna praksa, družbeno koristno delo v lokalnem okolju), vključno z možnostjo vključevanja v prostovoljno delo. **Pomembni so programi socialnega podjetništva**, kjer lahko vključeni pridobijo občutek lastne vrednosti, samospoštovanja in večje vključenosti v socialno okolje. Pomembni so tudi programi za socialno vključenost, v okviru katerih se izvajajo konkretne aktivnosti oziroma projekti, katerih cilj je večja samostojnost, lastno oblikovanje in izvajanje projektov (izhod v samozaposlitev, ustanovitev socialnega podjetja). Lokalne skupnosti nujno potrebujejo programe z možnostjo vsakodnevne nekaj urne delovne aktivacije, kjer bi vključene osebe preko izvajalcev SA v okviru učne prakse pridobivali socialne in delovne kompetence. Učna praksa, ki poteka v okviru izvajanja programa SA ima pomembno vlogo prav zaradi možnosti vključitve osebe na trg dela in spoznavanje realnega delovnega okolja.

5.1 PROGRAMI SA SVJETLOSTIMA O PRAKTIČNOM, BESPLATNOM RADU

Aktivni prijelaz na tržište rada zahtijeva programe s konkretnim, praktičnim radom koji čuva radnu aktivnost pojedinca (nastavna praksa, društveno koristan rad u lokalnom okruženju), uključujući mogućnost bavljenja dobrovoljnim radom. Važni su programi socijalnog poduzetništva gdje oni koji su uključeni mogu steći osjećaj vlastite vrijednosti, samopoštovanja i veću uključenost u društveno okruženje. Također su važni programi socijalne uključenosti u kojima se provode određene aktivnosti ili projekti koji imaju za cilj veću autonomiju, vlastiti dizajn i provedbu projekata (npr. samozapošljavanje, osnivanje socijalnog poduzeća). Lokalnim zajednicama su hitno potrebni programi s mogućnošću svakodnevnog ne-dnevnog aktiviranja posla, gdje bi uključene osobe stekle socijalne i radne kompetencije putem stručnih osoba iz prakse kao dio svoje nastavne prakse. Nastavna praksa u okviru SA programa igra važnu ulogu upravo zbog mogućnosti integriranja osobe na tržište rada i učenja o stvarnom radnom okruženju.

5.2 PROGRAMI PODPORE, MOTIVACIJE, USMERJANJA

V izvajanju programa SA so pomembni tudi programi informiranja (seznanjanje dolgotrajno brezposelnih oseb s spremembami zakonodaje na področju zaposlovanja, npr. z novim sistemom vrednotnic) ter programi opolnomočenja pri urejanju odvisnosti in reševanju socialnih in drugih težav. Programi, ki vključujejo individualno delo s posameznikom v smeri prepoznavanja njegovih problemov in težav in pomoč pri iskanju poti za rešitev težav oziroma strategij za uspešno soočanje z njimi. V okviru SA izvajalec ponudi programe, ki zagotavljajo podporo brezposelnim osebam pri stikih in razgovorih s potencialnim delodajalcem v tretjem modulu, to je izvedbeni program, kjer oseba z vključitvijo v delovno prakso pridobi kompetence, ki so ključne za vstop na trg dela (Vovk, 2017).

5.2 PROGRAMI PODRŠKE, MOTIVACIJE, SMJERNICE

Provedba programa SA uključuje i informativne programe (informiranje dugotrajno nezaposlenih o promjenama u zakonodavstvu o zapošljavanju, na primjer, novim sustavom vrijednosnih papira) i programe osnaživanja za upravljanje ovisnosti i rješavanje socijalnih i drugih problema. Programi koji uključuju pojedinačnu suradnju s pojedincem kako bi se prepoznali njihovi problemi kao i njihove teškoće, takvi programi kao što je SA pomažu da pronađu načine za rješavanje problema ili strategije za uspješno suočavanje s njima. Unutar SA izvođač nudi programe koji pružaju podršku nezaposlenim osobama u kontaktima i razgovorima s potencijalnim poslodavcem u trećem modulu, odnosno program provedbe u kojem osoba uključivanjem u radno mjesto stječe kompetencije koje su ključne za ulazak na tržište rada (Vovk, 2017).

5.3 PROGRAMI S POUČAVANJEM NA POVEĆANJU SAMOSTOJNOSTI UPORABNIKOV

Osebe, ki so vključene v program SA potrebujejo številne programe, ki jim omogočijo pridobitev socialnih kompetenc in vzpostavitev finančno vzdržnega in samostojnega življenjskega sloga. Zato izvajalci programov ponudijo različne programe, kot so finančno opismenjevanje za učinkovito razpolaganje z denarjem, programe aktivnega preživljanja prostega časa in skrb za zdrav način življenja, delovni treningi z vodenjem in psihosocialno pomočjo, delovna terapija, programe za pridobivanje socialnih veščin (npr. funkcionalno opismenjevanje, veščine komuniciranja). V sodelovanju z deležniki (npr. Ljudska univerza), ki sodelujejo pri izvajanju programa SA izvajalci ponudijo programe opismenjevanja, nudenje pomoči pri dokončanju šole, učenje slovenskega jezika, programi za uporabo informacijsko komunikacijskih tehnologij.

5.3 PROGRAMI S STRESOM NA POVEĆAVANJU NEZAVISNOSTI KORISNIKA

Osobama upisanim u program SA potreban je niz programa koji će im omogućiti stjecanje socijalnih kompetencija i uspostavljanje financijski održivog i neovisnog načina života. Stoga pružatelji programa nude razne programe, poput financijske pismenosti za učinkovito upravljanje novcem, programa aktivnog provođenja slobodnog vremena i zdravog načina života, obuke voditelja i psihosocijalne pomoći, radne terapije, programa socijalnih vještina (npr. Funkcionalna pismenost), komunikacijske vještine). U suradnji sa dionicima (npr. Narodno sveučilište) koji sudjeluju u provedbi programa SA-a, pružatelji su usluga nude programe opismenjavanja, pomoć pri završetku škole, učenje slovenskog jezika, programe za korištenje informatičkih i komunikacijskih tehnologija.

6 KLJUČNE UGOTOVITVE IN PREDLOG PRISTOPA SOCIALNE AKTIVACIJE

Pri socialni aktivaciji gre za celovit pristop, ki naslavlja problematiko zelo dolgotrajno brezposelnih oseb in dolgotrajnih prejemnikov DSP, ki imajo različne kompleksne socialne (in zdravstvene) probleme, so v ranljivih situacijah, pogosto marginalizirani in socialno izključeni (neintegrirani v družbeno življenje in družbene sisteme), ter so zaradi svojih situacij in lastnosti težko zaposljivi, hkrati pa tudi pasivni in pogosto nemotivirani za življenjske spremembe oz. spremembe vedenjskih vzorcev. V programe socialne aktivacije je pomembno zajeti tudi posameznike in družine, ki so zaradi spleta življenjskih in objektivnih (zaposlitvenih) okoliščin že dalj časa brezposelni in/ali v denarnih stiskah (tudi prezadolženi) in so torej v ranljivih situacijah, zaradi katerih jim grozi zdrs v socialno

izključenost. V končnem poročilu Podlage za pripravo in zagon programov socialne aktivacije Inštitut RS za socialno varstvo poudarja, da je namen socialne aktivacije preko aktivnega urejanja socialne situacije/problematike oseb, informiranja in podpore za opolnomočenje, dviga različnih funkcionalnih kompetenc, širjenja socialnih omrežij in stikov ter dviga delovnega potenciala (s pridobivanjem novih spretnosti in znanj) podpreti ljudi za njihovo reaktivacijo, integracijo v različne družbene sisteme in posledično ponovno vključitev na trg dela oz. v zaposlitev na trgu dela ali v socialna podjetja ali v še bolj prilagojene oblike zaposlitev. Socialna aktivacija torej pomeni celovit pristop in ne le programe, v katere usmerjamo osebe. Čeprav je z vidika sistema socialnega varstva in sistema zaposlovanja srednjeročen in dolgoročen namen socialne aktivacije zmanjšati število prejemnikov denarne socialne pomoči (z bolj aktivnim pristopom v socialni politiki), je jasno, da to dejansko ne pomeni zmanjšanja izdatkov iz proračuna, ampak njihovo prerazporeditev v bolj aktivne politike. Kratkoročno pristop socialne aktivacije pomeni celo višje proračunske izdatke, saj vseh stroškov ne bo mogoče pokriti s črpanjem evropskih sredstev (npr. aktivacijski dodatek za udeležence programov socialne aktivacije, stroški prevoza in malice za udeležence, prenova pristopa na CSD in uradih za delo, kadrovske okrepitve).

6 KLJUČNI NALAZI I PRIJEDLOZ ZA PRISTUP SOCIJALNE AKTIVACIJE

Socijalna aktivacija holistički je pristup koji se bavi problemom dugotrajno nezaposlenih osoba i dugoročnih primatelja DSP-a, koji imaju različite složene socijalne i (zdravstvene) probleme, nalaze se u ranjivim situacijama, često marginalizirane i socijalno isključeni (nisu integrirani u društveni život i socijalne sustave) zbog njihovog stanja i osobina ih je teško zaposliti, ali su istovremeno pasivni i često nemotivirani za životne promjene i promjene u obrascima ponašanja. Programi socijalne aktivacije uključuju pojedince i obitelji koji su duže vrijeme nezaposleni i koji su u financijskoj nevolji (uključujući prekomjerno prezaduženost) zbog kombinacije životnih i objektivnih (zaposlenosti) okolnosti i stoga su u ranjivim situacijama koje im prijete da uđu u socijalna isključenost. U završnom izvješću Osnove za pripremu i pokretanje programa socijalne aktivacije Zavod za socijalnu zaštitu RS naglašava da je svrha socijalne aktivacije kroz aktivno uređivanje socijalne situacije / pitanja osoba, informiranje i podrška za osnaživanje, podizanje različitih funkcionalnih kompetencija, širenje društvenih mreža i kontakt podizanje radnog potencijala (stjecanjem novih vještina i znanja) za podršku ljudima u njihovoj reaktivaciji, integraciji u različite društvene sustave i posljedičnoj reintegraciji na tržište rada, i zapošljavanje na tržištu rada ili socijalna poduzeća ili još prilagođeniji oblici zapošljavanja. Socijalna aktivacija, dakle, znači holistički pristup, a ne samo programe na koje usmjeravamo ljude. Iako, s gledišta sustava socijalne sigurnosti i sustava zapošljavanja, srednja i dugoročna svrha socijalne aktivacije je smanjenje broja primatelja novčane socijalne pomoći (aktivnijim pristupom socijalnoj politici), jasno je da to zapravo ne znači smanjenje proračunskih rashoda, već preusmjeravanje na više aktivne politike. U kratkom roku, pristup socijalnoj aktivaciji znači još veće proračunske izdatke, jer neće biti moguće pokriti sve troškove povlačenjem evropskih sredstava (npr. Dodatak za aktivaciju sudionicima u programima socijalne aktivacije, troškovi prijevoza i grickalica za sudionike, obnova pristupa CZSR-u i uredima za rad, osoblje).

6.1 KLJUČNE CILJNE SKUPINE ZA PRISTOP SOCIJALNE AKTIVACIJE

Ciljne skupine društvene aktivacije na Hrvatskem so dolgotrajni upravičenci do pravice do zagotovljenega minimalnega dodatka in dolgotrajno brezposelnih oseb, ki so registrirane pri pristojni službi za zaposlovanje. Pri izbiri osebe se boste ravnali po naslednjih merilih: mladi (18-45 let), delovno sposobni posamezniki, ženski ali moški spol, posamezniki ali člani gospodinjstva

upravičencev do pravice do minimalnega nadomestila, dolgotrajno brezposelne osebe (1-2 leti, od 2 do 5 let, nad 5 let), brez delovnih izkušenj ali z zelo malo delovnih izkušenj, ne glede na državljanstvo.

Razlogi za njihov status so lahko različni (zdravstvene težave, težave z odvisnostjo, duševne motnje, socialni problemi, pomanjkanje motivacije, prenizka in neustrezna izobrazba, socialna izključenost, distančna in prostorska invalidnost, osebni in družinski problemi, specifični življenjski pogoji, pomanjkanje potrebnega znanja, veščin in nekompetentnost v skupnosti (tujci, migranti).

Glede na njihov profil in identificirane potrebe uporabnikov javnih storitev - družbene aktivacije bomo te uporabnike našli v največ 5 ključnih kategorijah:

- 1) Delovno sposobne osebe, ki so zaradi brezposelnosti dolgoročno upravičenke do finančne pomoči (ZMN), s posebnim poudarkom na upravičencih žensk in pripadnikih romske narodne manjšine, pa tudi na tistih, ki niso konkurenčni na trgu dela, dolgoročni upravičenci do materialnih oblik pomoči zaposlitve niso pripravljeni (stečaj delodajalca, poslovni neuspeh in dr.)
- 2) Brezposelni starši iz enostarševske družine
- 3) Mladi (starejši od 18 let), ki so pred tem opustili osnovnošolsko ali srednješolsko izobraževanje in niso konkurenčni na trgu dela
- 4) Mladi (starejši od 18 let), ki so zaključili šolanje, vendar niso na trgu dela ("slabi ljudje")
- 5) Mladi (starejši od 18 let) s PUP; mladi nekdanji storilci kaznivih dejanj so vzgojne ustanove / ustanove zapustili z ohranjenimi viri za poklicni poklic
- 6) Mladi brezdomci
- 7) Ženske, ki so žrtve nasilja v družini

Strokovni delavci in vodje primerov v centrih za socialno delo razumejo pojem družbene aktivacije, vendar menimo, da to delo zahteva dodatno angažiranost vodje primera pri delu z uporabniki v smislu potrebe po pogostih stikih in srečanjih ter dodatnem svetovalnem delu, ki je poleg trenutnega števila uporabnikov in primerov. upravljavca posameznega primera je težko izvajati v praksi. Upravičeni prejemniki zagotovljenega minimalnega plačila za zdravljenje Centra za socialno varstvo so predvsem osebe slabega izobraževalnega statusa (najpogosteje brez osnovne šole ali nepopolne osnovne šole) brez delovnih navad in naučenih vzorcev obnašanja v smislu socialnih prejemkov (odvisno od državne pomoči). , ki zahteva veliko dodatnih aktivnosti in prizadevanj za nadaljnje izobraževanje in motiviranje za vključevanje v svet dela. Ciljne skupine bi morale biti osebe z vsaj končano osnovno šolo in z motivacijo za delo.

Zelo dolgotrajno brezposelne osebe in tudi začasno nezaposljive osebe so večinoma tudi prejemniki DSP, saj drugih lastnih sredstev za preživetje nimajo (razen, kadar jih preživljajo partnerji ali sorodniki). In obratno: dolgotrajni prejemniki DSP so v veliki večini registrirani kot iskalci zaposlitve (brezposelni) pri zavodu za zaposlovanje, saj je to formalno pogoj za dodelitev denarne socialne pomoči. Pri tem pogoju imajo sicer strokovni delavci CSD diskrecijsko pravico, da ocenijo ali je oseba zaradi svojih socialnih in zdravstvenih okoliščin in situacij sploh zmožna iskati zaposlitev in lahko z osebo, za katero ni smiselno, da se prijavi kot brezposelna pri zavodu za zaposlovanje, kot podlago za dodelitev DSP sklenejo dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike. Če kompleksnih problemov ne začnemo razreševati kmalu, se zaradi življenjskih vzorcev, ki se izoblikujejo in zdravstvenih in socialnih posledic, ki se razvijejo, problematika počasi sprevrže v dolgotrajno in le delno rešljivo ali nerešljivo.

Ključne ciljne skupine lahko razvrstimo v naslednje skupine:

1. Osebe, ki jih skupne komisije uradov za delo in CSD označijo kot začasno nezaposljive (in jih iz ZRSZ vrnejo v obravnavo na CSD), ter dolgotrajni prejemniki DSP z različnimi dalj časa trajajočimi kompleksnimi težavami, zaradi katerih so začasno nezaposljivi (CSD jih zaradi narave njihovih težav sploh ne napotijo na ZRSZ, ampak z njimi takoj sklenejo dogovore o reševanju socialne problematike).
2. Zelo dolgotrajno brezposelne osebe, ki imajo različne, dalj časa trajajoče težave in okoliščine, zaradi katerih so težko zaposljive. Gre predvsem za osebe, ki jih v evidenci ZRSZ vodijo kot zaposljive z intenzivno/poglobljeno podporo in so večinoma tudi prejemnice DSP, pa tudi za druge zelo dolgotrajno brezposelne, za katere svetovalci za zaposlitev ocenijo, da imajo kompleksne socialne težave, zaradi katerih je njihova dejanska zaposljivost zelo majhna in njihova direktna vključitev v programe zaposlovanja,
3. Pogosti in dolgotrajni prejemniki DSP ter pogosti prejemniki izredne DSP (tudi taki, ki so zaposleni, vendar z nizkimi dohodki), s posebnim poudarkom na družine, pri katerih je pomemben predvsem preventiven pristop (vključno z zgodnjim ugotavljanjem vzorca prezadolževanja in kopičenja težav), njihovo opolnomočenje in graditev različnih funkcionalnih znanj ter vključitev otrok za preprečevanje oblikovanja vzorcev revščine.
4. Osebe, ki so v različnih ranljivih situacijah in stiskah, vendar ne pridejo v stik (se izogibajo stiku) z institucijam (CSD, ZRSZ), npr: mladi, ki so predčasno zapustili šolanje, žene priseljencev iz kulturno drugačnih okolij in brez znanja slovenskega jezika, osebe z različnimi osebnimi stiskami, osebe z izkušnjo nasilja, ...

6.1 KLJUČNI CILJEVI ZA PRISTUP SOCIJALNIM AKTIVACIJAMA

Ciljne skupine za socialno aktivacijo u Hrvatskoj su dugoročni korisnici prava na zajamčenu minimalnu pomoć i dugotrajno nezaposlene osobe koje su prijavljene kod nadležne službe zapošljavanja. Prilikom odabira osobe vodit ćete se sljedećim kriterijima: mladi (18-45 godina), radno sposobni pojedinci, žene ili muškarci, pojedinci ili članovi kućanstva korisnika prava na minimalnu pomoć, dugotrajno nezaposlene osobe (1-2 godine, od 2 do 5 godina, preko 5 godina) bez radnog ili vrlo malo radnog iskustva, bez obzira na nacionalnost.

Razlozi njihovog statusa mogu biti različiti (zdravstveni problemi, problemi ovisnosti, mentalni poremećaji, socijalni problemi, nedostatak motivacije, slabo i neadekvatno obrazovanje, socijalna isključenost, invalidnost na daljinu i prostor, osobni i obiteljski problemi, specifični životni uvjeti, nedostatak potrebnog znanja, vještine i nekompetentnost u zajednici (stranci, migranti).

Na temelju njihovog profila i identificiranih potreba korisnika javnih usluga - društvenih aktivacija, popisat ćemo ih u do 5 ključnih kategorija:

- 1) Osobe u radnoj dobi koje su dugotrajne korisnice novčane pomoći (ZNM) zbog nezaposlenosti, s posebnim naglaskom na žene i korisnike romske nacionalne manjine, kao i one koje nisu konkurentne na tržištu rada, dugoročne korisnice materijalnih oblika pomoći pri zapošljavanju. nije spremno (bankrot poslodavca, poslovni neuspjeh itd.)
- 2) Nezaposleni roditelji iz samohrane roditeljske obitelji
- 3) Mladi (stariji od 18 godina) koji su napustili osnovno ili srednje obrazovanje i nisu konkurentni na tržištu rada
- 4) mladi (stariji od 18 godina) koji su završili obrazovanje, ali nisu na tržištu rada ("loši ljudi")
- 5) Mladi (stariji od 18 godina) s PUP-om; mladi bivši počinitelji koji napuštaju obrazovne ustanove sa dobro financiranim profesionalnim karijerama

6) Mladi beskućnici

7) Žene žrtve porodičnog nasilja

Stručnjaci i voditelji slučajeva u centrima za socijalni rad razumiju pojam socijalne aktivacije, ali vjerujemo da taj rad zahtijeva dodatno uključivanje upravitelja slučaja u rad s korisnicima u smislu potrebe za čestim kontaktima i sastancima te dodatno savjetovanje, što je uz sadašnji broj korisnika i slučajeva kao i voditelja slučajeva je teško provesti u praksi. Korisnici minimalne plaće zagarantirane za liječenje Centra za socijalnu skrb uglavnom su osobe lošeg obrazovnog statusa (najčešće bez osnovne škole ili nepotpune osnovne škole) bez radnih navika i naučenih obrazaca socijalnih davanja (ovisno o državnoj potpori), što zahtijeva mnogo dodatnih aktivnosti i napora za daljnje obrazovanje i motivaciju za uključivanje u svijet rada. Ciljane skupine trebaju biti ljudi s najmanje završenom osnovnom školom i motivirani za rad.

Vrlo dugotrajno nezaposlene osobe, a također i privremeno nezaposlene, također su uglavnom primatelji DSP-a, jer nemaju drugih sredstava za život (osim kada ih provode partneri ili rođaci). Suprotno tome: dugoročni primatelji DSP u velikoj su mjeri evidentirani kao tražitelji posla (nezaposleni) pri Zavodu za zapošljavanje, jer je to formalni uvjet za dodjelu financijske socijalne pomoći. Pod ovim uvjetima, CSD-ovi stručnjaci imaju diskreciono pravo procijeniti je li zbog svojih socijalnih i medicinskih okolnosti i situacija uopće sposoban potražiti posao i mogu li s osobom koja nema smisla podnijeti zahtjev za nezaposlenost na zavodu za zapošljavanje kao osnovu za nagradu DSP-a zaključuju sporazum o aktivnom rješavanju socijalnih problema. Ako se složeni problemi uskoro ne riješe, životni obrasci koji nastaju zdravstvene i socijalne posljedice koje se razvijaju polako će problem pretvoriti u dugotrajan i samo djelomično rješiv ili neriešiv.

Ključne ciljne skupine mogu se svrstati u sljedeće skupine:

1. Osobe koje su Zajednički odbori zavoda za zapošljavanje i CSD odredili kao privremeno nezaposlene (vraćene iz ESS-a na razmatranje od strane CSD-a) i dugoročne primatelje DSP-a s raznim dugoročnim složenim problemima koji ih čine privremeno nezaposlenim (CSD zbog oni prirodu svojih problema uopće ne upućuju na ESS, već odmah s njima sklapaju sporazume o rješavanju socijalnih problema).
2. Izuzetno dugotrajno nezaposlene osobe koje imaju razne dugoročne probleme i okolnosti zbog kojih se teško zapošljavaju. To su uglavnom osobe koje se vode u evidenciju Zavoda kao zapošljive s intenzivnom / dubinskom potporom i uglavnom su primatelji DSP-a, kao i drugi vrlo dugotrajno nezaposleni, za koje savjetnici za zapošljavanje smatraju da imaju složene socijalne probleme koji ih čine stvarna zapošljivost je vrlo mala i njihovo izravno uključivanje u programe zapošljavanja,
3. Česti i dugoročni primatelji DSP-a i česti primatelji izvanrednih DSP-ova (uključujući one zaposlene, ali s malim primanjima), s posebnim naglaskom na obitelji s preventivnim pristupom (uključujući rano utvrđivanje prezaduženosti i akumulacije), osnaživanje i izgradnju različitih funkcionalnih vještina i uključivanje djece u sprečavanje obrasca siromaštva.
4. Osobe koje su u različitim ranjivim situacijama i nevolji, ali koje ne dolaze u kontakt (izbjegavaju kontakt) s institucijama (CSD, ESS), npr. Mladi ljudi koji su rano napustili školu, supruge imigranti iz različitih kultura i bez znanja Slovenskog jezika, osobe s raznim osobnim teškoćama, osobe s iskustvom nasilja,...

7 PREDLOG SMERNIC SOCIALNE AKTIVACIJE - POSTAVITEV SISTEMA IZ VIDIKA NADGRADNJE PREDLAGANIH PRISTOPOV

V končnem poročilu podlag za pripravo in zagon programov socialne aktivacije ugotavljajo (Trebanc in drugi, 2015), da je socialno aktivacijo nujno zastaviti kot celovit pristop, zato je zelo pomembno, da ga ustrezno umestimo v kontekst (prenovljene) obravnave oseb na CSD in ZRSZ, kar pomeni tudi močno okrepljeno individualno obravnavo uporabnikov na CSD (triažo) v okviru storitev prva socialna pomoč, osebna pomoč – urejanje in vodenje ter pomoč družini za dom, pa tudi okrepljeno koordinacijo aktivnosti ne le med CSD in ZRSZ, ampak tudi z aktivnostmi, ki jih izvajajo drugi deležniki (NVO in javni sektor). Trije osnovni elementi, ki jih je nujno definirati pri pristopu socialne aktivacije so TRIAŽA (kje, kako) – PROCES (strokovno delo z osebami; programi socialne aktivacije in drugi programi) – IZHODI (različne možnosti, od zaposlitev, usposabljanja na delovnem mestu, vključitev v programe zaposlovanja, prostovoljno delo pri humanitarnih organizacijah ipd.).

Program socialne aktivacije je namenjen usposabljanju in usposabljanju udeležencev in pridobivanju konkretnih funkcionalnih veščin, ki so pomembne za socialno vključenost in kakovost življenja, s posrednim vplivom na motiviranje udeležencev, da se aktivno vključijo in obravnavajo neugodne razmere ter krepijo svoje socialna omrežja. Udeleženci bodo lahko pridobili konkretne praktične veščine v zvezi z upravljanjem gospodinjstev (oskrba s hrano, kuhanje, zdrava prehrana, samooskrba, vrtnarjenje, domače preživetje), finančna pismenost (plačilo računov, načrtovanje stanovanjskega proračuna), manjša popravila v stanovanju / domu in dvorišču ter zdravo življenje (telesna dejavnost, prosti čas), pismenost in branje, informacije.

V programu socialne aktivacije bi bilo potrebno vključiti bolj zaposlene in dolgotrajno brezposelne osebe, pa tudi tiste, ki so dolgoročno upravičeni do pravice do zajamčene minimalne plače, ki ne bo takoj vključena na trg, ampak bo motivirana za kasnejše vključevanje in tiste, ki lahko pričakovati, da se ne bodo nikoli aktivirali na trgu dela, temveč bodo opremljeni z osnovnim funkcionalnim znanjem, ki je potrebno za višjo kakovost življenja in vključevanje skupnosti.

Glede programa socialne aktivacije menimo, da vsi pomembni deležniki (centri za socialno varstvo in pristojne službe za zaposlovanje) gledajo na socialni aktivizem iz svoje perspektive, upoštevajoč njihove poklicne zmožnosti in delovne pogoje ter svojo osebno motivacijo. Centri za socialno skrbstvo so nacionalni oblikovalci politik, ki se osredotočajo na reševanje socialnih problemov in kriznih razmer ter usmerjajo uporabnike na obstoječe socialne programe, agencije za zaposlovanje pa so usmerjene k zaposlovanju teh ljudi. S tem ugovorom menimo, da bi morale biti ustrezne službe za zaposlovanje nosilke takšnih aktivacij, saj je njihovo področje dejavnosti olajšati osebo in ji pomagati, da postane del sveta dela, in dejstvo, da je strateško področje zaposlovanja in dostopa do trga dela ključni dejavnik za vključevanje ranljivih skupin. skupine v družbi. Delovna mesta v centrih za socialno varstvo niso osredotočena le na zaposlovanje, temveč imajo več možnosti in načinov pomoči in podpore posameznikom in družinam, kjer se socialni aktivizem vidi v pristojnosti zavoda za zaposlovanje. V tem smislu je bilo treba razbiti vloge in odgovornosti posameznih akterjev v družbenem aktivizmu.

Glede na specifiko ciljnih skupin socialne aktivacije, pa tudi glede na usmeritev in prakso posameznih institucij, je smiselno postopek triaže za programe socialne aktivacije umestiti na CSD, skozi okrepljeno individualno obravnavo oseb. CSD bi tako postali tudi formalna vstopna točka za programe socialne aktivacije. Začasno nezaposljive osebe so preko skupnih komisij uradov za delo in CSD že tako ali tako odstopljene v obravnavo na CSD, del dolgotrajnih prejemnikov DSP (ki ima kompleksne socialne težave) je tudi v obravnavi na CSD, zelo dolgotrajno brezposelne osebe s kombinacijo različnih težav (socialnih ovir) pa bi uradi za delo na CSD lahko napotili v okviru skupnih komisij ali pa bi brezposelne, za katere svetovalci na uradih za delo presodijo, da bi bila za njih smiselna vključitev v programe socialne aktivacije, svetovalci urada napotili direktno k izvajalcem programov na razgovor pred vključitvijo, ti pa nato na CSD kot formalno vstopno točko za vključitev v programe socialne aktivacije.

Strokovni delavci na CSD bi morali vse osebe, ki so potencialni kandidati za udeležbo v programih socialne aktivacije, obravnavati poglobljeno individualno, z vidika ustvarjanja pogojev za udeležbo v programu (osnovno urejanje osebnih, socialnih in zdravstvenih okoliščin, ki posamezniku preprečujejo udeležbo v programu) in z vidika sklenitve dogovora o aktivnem reševanju socialne problematike posameznika. Za tovrstno okrepljeno individualno obravnavo na CSD je nujno okrepiti storitve osebna pomoč – urejanje in vodenje ter pomoč družini za dom. Treba bi bilo določiti minimalne kriterije za obveznost individualne obravnave, na primer, da mora biti individualno obravnavana vsaka oseba/družina, ki prejema DSP več kot 6 mesecev ali ki v enem letu zaprosi za izredno DSP že drugič in da mora biti praviloma z njim tudi sklenjen dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike.

Za zagotovitev ustrezne podpore pristopu socialne aktivacije je nujno kadrovsko in z znanjem ter strokovnimi smernicami okrepiti predvsem CSD, z usposabljanji pa tudi urade za delo (usposabljanje strokovnih delavcev in svetovalcev za poenotenje praks dela z uporabniki, bolj individualen pristop in poenoteno razumevanje koncepta socialne aktivacije). Na CSD individualni pristop in triaža za programe socialne aktivacije dejansko pomenita tudi več diskrecije za strokovne delavce, ki mora biti ustrezno organizacijsko omogočena in podprta z ustrezno strokovno podporo, stalno izmenjavo izkušenj in dobrih rešitev ter supervizijo. Pristop socialne aktivacije, triažna vloga CSD in več individualnih obravnav in spremljanja situacije uporabnikov je možno oz. smiselno povezati z reorganizacijo CSD.

Poleg kadrovske okrepitve in strokovne podpore za izvajanje pristopa socialne aktivacije je potrebno strokovne delavce na CSD okrepiti še s koordinatorji v lokalnem okolju, ki kot sedaj skrbijo za povezavo med CSD, uradi za delo, izvajalci programov socialne aktivacije SA, nevladnimi organizacijami, različnimi ustanovami v lokalnem okolju (zdravstvo, šolstvo...) in drugih programov – socialnovarstvenih, zaposlovalskih, izobraževanje in usposabljanje odraslih, ipd. ter za spremljanje poteka programov socialne aktivacije in vključitev vanje. Koordinatorji bi tako tudi v prihodnje skrbeli predvsem za povezovanje in vzdrževanje rednih stikov z akterji v lokalnem okolju, v tesnem sodelovanju s strokovnimi delavci na CSD.

Glede na dosedanje izkušnje in na kompleksno problematiko ciljnih skupin, je pomembno, da so izvajalci programov socialne aktivacije organizacije (nevladne ali javne), ki že imajo izkušnje z delom s populacijo z najbolj kompleksnimi problemi, in ki so hkrati dobro vpete v lokalno okolje in imajo tudi podjetniške prakse. Povezovanje izvajalcev in redna izmenjava izkušenj ter dobrih praks med njimi je pomemben del programa. Glede dosedanjo prakso CPU predlaga oblikovanje programa socialne

aktivacije, ki bi trajal 8 mesecev in bi bil namenjen predvsem opolnomočenju, pridobivanju funkcionalnih znanj in motivaciji za reševanje socialne problematike posameznikov in družin, graditev kompetenc, znanj in delovnih izkušenj za izboljšanje zaposljivosti skozi konkretno delo udeležencev na projektih, ter usmerjeni v pozitivne izhode. Za programe socialne aktivacije je ključno, da poteka delo z udeleženci (njihovo učenje novih spretnosti in funkcionalnih znanj) preko konkretnih praktičnih situacij in projektov v konkretnem lokalnem okolju. V kolikor se ugotovi, da ima osebe specifične težave, ki jih ni mogoče rešiti s programom izvajalca, se to osebo napoti strokovni instituciji, ki se vključi v celostno obravnavo.

Skozi individualno obravnavo morajo strokovni delavci CSD za osebe, ki se vključijo v program socialne aktivacije, pred napotitvijo k izvajalcu programa s posameznikom delati na osnovnem urejanju njegove socialne situacije do take mere, da bo vključitev v program smiselna oz. da zanj ne bo večjih ovir (urejanje osebnih, zdravstvenih, statusnih, družinskih in podobnih okoliščin). Če gre za odvisnika, je nujno najprej urediti problematiko odvisnosti. V tem postopku CSD posameznika tudi skozi razgovor motivira za vključitev in z njim sklenejo dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike. Predlagamo, da bi bilo za posameznika, ki prejema DSP, in za katerega strokovni delavec CSD, ki ga obravnava, oceni, da je vključitev v program socialne aktivacije smiselna/ustrezna, obvezno udeležiti programa socialne aktivacije pri izvajalcu. Udeležba v programu mora biti obvezna, saj bo posameznik le tako lahko rešil specifične težave, ki so večplastne in posledica dolgotrajne socialne izključenosti. Osebe, ki se vključijo v program socialne aktivacije, naj imajo krite stroške prevoza in prehrane, medtem ko dodatka za vključenost ne, saj finančna sredstva že dobijo preko DSP. Za udeležbo v programih socialne aktivacije predlagamo da bo oseba, vključena v program, dejansko aktivna v obsegu več kot 128 ur na mesec. Sredstva za za potne stroške in stroške prehrane je treba zagotoviti pred začetkom izvajanja programov socialne aktivacije.

Dejansko so možni vstopi za potencialne udeležence programov socialne aktivacije trije: CSD (strokovni delavci), uradi za delo (svetovalci za zaposlitev za dolgotrajno brezposelne) in različni kanali informiranja in promocije programov socialne aktivacije v okolju. To pomeni, da lahko potencialni udeleženci (kandidati za udeležbo) programov socialne aktivacije pridejo v stik z izvajalci programov bodisi tako, da jih tja napotijo strokovni delavci CSD, svetovalci za zaposlitev na uradih za delo ali pa za programe izvedo na kateri od kontaktnih točk v lokalnem okolju (npr. zdravstveni dom, šola, knjižnica...) oz. na katerem od promocijskih dogodkov v lokalnem okolju. V vsakem od teh primerov potem potencialni udeleženci (kandidati za udeležbo) lahko pridejo na informativni razgovor k izvajalcu programa SA. To pomeni, da lahko potencialni udeleženci pridejo na informativni razgovor k tudi izvajalcu programa socialne aktivacije tudi direktno (ne preko CSD ali urada za delo), vendar jih mora izvajalec v primeru ko presodi, da je oseba primerna in motivirana za program in bi se lahko vključila, pred vključitvijo v program poslati na CSD kot formalno vstopno točko, kjer strokovni delavci opravijo poglobljen individualen razgovor z namenom razjasnitve socialne problematike in primernosti za vključitev v program ter osnovne ureditve okoliščin pred vključitvijo. Podobno bi veljalo urediti tudi za zelo dolgotrajno brezposelne, ki so težko zaposljivi zaradi različnih socialnih okoliščin: na informativni razgovor k izvajalcu programa socialne aktivacije bi jih lahko napotili svetovalci za zaposlitev na uradih za delo, vendar bi morali potem pred vključitvijo v program socialne aktivacije opraviti individualen razgovor tudi na CSD kot formalni vstopni točki za programe socialne aktivacije. Vloga CSD kot formalne vstopne točke (čeprav kandidati za programe lahko k izvajalcu na informativni razgovor pridejo preko različnih kanalov) je nujna tudi z vidika enotnega

vođenja evidenc in postopkov. Vsekakor pa moramo biti izvajalci programov SA aktivno vključeni kot informativne vstopne točke, kjer udeleženci pridobijo informacije in si ogledajo možnosti vključitve v delovne procese.

Omogočanje stika z izvajalci programov socialne aktivacije še pred dejansko vključitvijo v program oz. pred odločitvijo posameznika, da se želi vključiti, je izjemnega pomena z vidika pritegnitve in motivacije (bodočih) udeležencev. Potencialnim kandidatom za vključitev mora biti zato omogočeno, da opravijo razgovor z izvajalci, lahko z različnimi, da izvajalci program predstavijo, povedo, kako je potekal v prejšnjem obdobju, kako je program prepoznan v lokalnem okolju ipd..

Predlagamo le en tip programov socialne aktivacije: 8 mesečni

Namenjen bi bil predvsem opolnomočenju udeležencev in pridobivanju konkretnih funkcionalnih znanj (praktična znanja), ki so pomembna za vključenost v družbo in za dvig kvalitete življenja, posredno pa vplivajo na motivacijo udeležencev za aktivno vključevanje in reševanje svoje socialne (in zaposlitvene) situacije ter na širjenje in krepitev njihove socialne mreže. Program bi imel v nadaljevanju poudarek na konkretnem delu, konkretnih delovnih situacijah in pridobivanju delovnih (poklicnih) spretnosti in znanj.

Udeleženec pride na informativni individualni pogovor k izvajalcu. Če se odloči za sodelovanje, ga izvajalec napoti na vstopno točko zaradi enotne evidence.

Uvodni modul: traja 2 meseca in se zaključi, ko se udeleženec odloči za aktivno sodelovanje v programu in skupaj z mentorjem (izvajalcem) sestavi individualni načrt udeležbe v programu (problemi, želje, cilji, možnosti po koncu programa – individualne opcije izhodov). Če se potencialni udeleženec ne odloči za vključitev v program, mora svojo odločitev ustrezno pojasniti strokovnemu delavcu na CSD, slediti mora ukrep.

Osrednji del programa je daljši in bi moral trajati pol leta. Zastavljen bi moral biti v obliki konkretnega dela skupine udeležencev na izbranem delovnem projektu, da lahko udeleženci skozi sodelovanje v programu dejansko pridobijo konkretna znanja, spretnosti in navade (vedenjske vzorce). Pri tem je nujno, da se izvajalec predhodno poveže z lokalnimi delodajalci in/ali opravi oceno potreb trga, tako da so lahko konkretni delovni projekti povezani z dejanskimi potrebami v lokalnem okolju; nujno je tudi povezovanje s podjetji, obrtniki, podjetniki. Pomembno je umeščanje programov socialne aktivacije v lokalno okolje: predstavitve na lokalnih dogodkih (udeleženci programa svoje delo predstavljajo v lokalnem okolju – delodajalcem, različnim organizacijam, javnosti), skupnostne akcije, promocija. Zahtevnost projekta in dela mora biti seveda prilagojena konkretni skupini udeležencev oziroma še bolje, če imajo udeleženci možnost vključitve v različne projekte in vsebine, v skladu z njihovimi potrebami in interesi. Način dela bi bil kombinacija skupinskega in individualnega dela (mentorstvo, individualna podpora in spodbujanje, motivacija ob morebitnih neuspehih, spremljanje, ...). Individualni načrt vključitve v program (ki sta ga izvajalec programa in udeleženec sestavila v prvem modulu vključitve), mora biti pregledan in posodobljen, pri čemer se je treba en mesec pred zaključkom udeležbe v programu osredotočiti predvsem na možnosti izhodov (poiskati izhod, ki je za posameznika primeren in možen, pomagati pri vzpostavljanju potrebnih stikov...). Predlagamo, da bi ta osrednji modul programov dejansko potekal 6 mesecev, kajti v tem času je mogoče udeležence socialno in delovno usposobiti za pozitivne izhode.

Spremljanje udeležencev po zaključku programa mora biti v pristojnosti koordinatorja SA. Gre predvsem za individualno spremljanje (mentorstvo), ki bi lahko (po potrebi) trajalo še do enega leta po zaključku programa.

Izvajalec SA, ki ima status socialnega podjetja lahko vzpostavi v lokalnem okolju dobro mrežo organizacij in delodajalcev kot učne baze, točke praktičnega usposabljanja in tudi morebitne zaposlitve. CPU je kot izvajalec dolgega programa oblikoval neke vrste »dualni sistem«, ko udeleženec programa SA določen čas preživi, se usposablja oziroma je vključen pri potencialnem delodajalcu, določen del (glede na njegove potrebe in zmožnosti) pa je vključen v redni program SA pri izvajalcu CPU.

Udeležencem smo po uspešnem zaključku programa prve skupine SA, ki je trajala 11 mesecev in bil izveden kot »dolgi program« izdali potrdilo o pridobljenih delovnih spretnostih in izkušnjah, na njem je razvidno, da je usposabljanje potekalo v okviru programa socialne aktivacije, financiranega iz sredstev evropskega socialnega sklada, kar bi lahko potrdilo tudi MDDSZ.

Poleg razvoja novih programov socialne aktivacije je nujno tudi ustrezno povezati že obstoječe socialnovarstvene programe, nove programe socialne aktivacije, programe aktivne politike zaposlovanja, različne programe izobraževanja in usposabljanja (izven rednega izobraževanja), programe funkcionalnega opismenjevanja, programe namenjene Romom, programe za integracijo tujcev in podobno ter omogočiti prehode med njimi. Predpogoj za možnost povezovanja in smiselne prehode med že obstoječimi programi, ki so financirani iz različnih virov, je opraviti sistematičen pregled vseh programov (mapping) in njihovo razporeditev v tipe programov (namen, vsebine, cilji, za koga so primerni). Tako bi se tudi pokazala nepokrita področja in primanjkljaji programov določenega tipa. Seveda bi bilo treba pregled programov letno ažurirati. Pregled programov bi pri svojem delu uporabljali tako CSD kot uradi za delo.

Glede na to, da gre pri ciljnih skupinah socialne aktivacije večinoma za osebe, ki imajo kompleksne socialne in zaposlitvene ovire in problematike, se izhodi na trg dela (v zaposlitev) po udeležbi v programih socialne aktivacije v prvi skupini evidentirajo z 55% uspešnostjo pri izvajalcu CPU. Nujno je potrebno bolj aktivno vključiti socialna podjetja, jim nuditi možnost prilagojenih oblik zaposlitev, kot so učne delavnice, prostovoljno delo, UDM itd. Ker je t. i. tretji trg v Sloveniji nerazvit, bi vsekakor kazalo opraviti analizo potreb in možnosti za vsaj nekatere od oblik delovne vključitve na njem. Predvsem zaradi prakse socialnih podjetij s ciljnimi skupinami, ki so udeleženci socialne aktivacije, bi moral biti velik poudarek na ustreznem izhodu iz programa, kar bi tovrstna podjetja lahko zagotavljala.

7 PRIJEDLOG SOCIJALNE AKTIVACIJSKE SMJERNICE - POSTAVLJANJE SUSTAVA IZ PRIJEDLOGA PRIJEDLOGIH PRISTUPA

U završnom izvješću osnova za pripremu i pokretanje programa socijalne aktivacije (Trebanc i sur., 2015.) stoji da je ključno postavljanje socijalne aktivacije kao holistički pristup, pa je vrlo važno da se ona prikladno postavi u kontekst (obnovljenog) postupanja osoba na CSD-u i ESS-u. , što također znači značajno poboljšani individualni tretman korisnika na CSD-u (trijaža) u okviru Prve socijalne pomoći, Osobne pomoći - uređenje i upravljanje obitelji i pružanje pomoći kot kuće, kao i poboljšana koordinacija aktivnosti ne samo između CSD-a i ESS-a, već i s aktivnostima, provode ih druge zainteresirane strane (nevladine organizacije i javni sektor). Tri osnovna elementa koja je potrebno definirati u pristupu socijalne aktivacije su TRIAGE (gdje, kako) - PROCES (profesionalni rad s osobama; programi socijalne aktivacije i drugi programi) - IZLAZI (razne mogućnosti zapošljavanja, obuke za posao, uključivanje u programe zapošljavanja, volonterski rad s humanitarnim organizacijama itd.).

Program socijalne aktivacije osmišljen je za osposobljavanje i obuku sudionika i stjecanje konkretnih funkcionalnih vještina relevantnih za socijalnu uključenost kao i bolju kvalitetu života, s neizravnim utjecajem na motiviranje sudionika za aktivno uključivanje i rješavanje nepovoljnih situacija i jačanje njihovih društvenih mreža. Sudionici će moći steći praktične vještine povezane s upravljanjem kućanstvom (opskrba hranom, kuhanjem, zdravom prehranom, samoposluživanjem, vrtlarstvom, životnim sredstvima), financijskom pismenošću (plaćanje računa, proračun stambenog proračuna), manjim popravcima u svom stanju ili kući / dvorišta, te zdrav život (tjelesna aktivnost, slobodno vrijeme), pismenost i čitanje, informacije.

Program socijalne aktivacije trebao bi uključivati više zaposlenih i dugotrajno nezaposlenih osoba, kao i one koji dugoročno imaju zajamčenu minimalnu plaću, koji neće biti odmah uključeni na tržište, ali će biti motivirani za kasniju integraciju i one koji mogu očekivati , tako da se nikad neće aktivirati na tržištu rada, već će biti opremljeni osnovnim funkcionalnim znanjem potrebnim za poboljšanje kvalitete života i sudjelovanja u zajednici.

S obzirom na program socijalne aktivacije, vjerujemo da svi relevantni dionici (centri za socijalnu skrb i nadležne službe za zapošljavanje) promatraju socijalni aktivizam iz svoje perspektive, uzimajući u obzir njihove profesionalne kapacitete i radne uvjete i osobnu motivaciju. Centri za socijalnu skrb su kreatori nacionalne politike koji se fokusiraju na rješavanje socijalnih problema i krize kao i usmjeravaju korisnika na postojeće socijalne programe, a postojeće agencije za zapošljavanje usmjeruju na zapošljavanje tih ljudi. Ovim prigovorom smatramo da bi nositelji takvih aktivnosti trebali biti odgovarajuće službe za zapošljavanje, jer je njihovo područje djelovanja da se osobi olakša i pomogne da postane dio svijeta rada, a činjenica da je strateško područje zapošljavanja i pristup tržištu rada ključni faktor u uključivanje ranjivih skupina grupa u društvu. Poslovi u centrima za socijalnu skrb nisu usmjereni samo na zapošljavanje, već imaju više mogućnosti i načina za pomoć kao i za podršku pojedincima i obiteljima u kojima se socijalni aktivizam smatra obvezom Zavoda za zapošljavanje. U tom kontekstu uloge i odgovornosti pojedinih aktera u društvenom aktivizmu trebalo je razbiti.

S obzirom na specifičnosti ciljnih skupina socijalne aktivacije, kao i orijentaciju i praksu pojedinih institucija, razumno je trijažni proces za programe socijalne aktivacije smjestiti na CSD, kroz poboljšani individualni tretman osoba. CSD-i bi tako postali formalna ulazna točka za programe socijalne aktivacije. Osobe koje su nezaposlene već se upućuju u CSD putem zajedničkih komisija ureda za zapošljavanje i CSD-a, neki dugoročni primatelji DSP-a (koji imaju složene socijalne probleme) također se razmatraju na CSD-u, vrlo dugotrajno nezaposlene osobe s kombinacijom različitih problema (od socijalnih do različitih prepreka) mogu se dodijeliti uredima za socijalni rad u zajedničkim odborima ili nezaposlenima, koje savjetnici u zavodima za zapošljavanje smatraju značajnim za uključivanje u programe socijalne aktivacije, koje savjetnici izravno šalju anketarima

prije nego što se pridružio CSD-u, a zatim kao formalna ulazna točka za uključivanje u programe socijalne aktivacije.

Stručnjaci CSD-a trebali bi sve osobe koje su potencijalni kandidati za sudjelovanje u programima socijalne aktivacije detaljno tretirati pojedinačno u smislu stvaranja uvjeta za sudjelovanje u programu (osnovno uređenje osobnih, socijalnih i zdravstvenih okolnosti koje pojedincu onemogućavaju sudjelovanje u programu) i s gledišta sklapanja sporazuma o aktivnom rješavanju socijalnog problema pojedinca. Za ovu vrstu pojačanog individualnog tretmana kod CSD-a ključno je ojačati usluge osobne asistencije - uređenje, upravljanje i pomoć obitelji za dom. Treba uspostaviti minimalne kriterije za obvezu pojedinačnog liječenja, na primjer, da svaka osoba / obitelj koja prima DSP dulje od 6 mjeseci ili koja drugi put podnese zahtjev za izvanredni DSP i u pravilu se također treba liječiti pojedinačno, sklopljen je sporazum o aktivnom rješavanju socijalnih problema.

Da bi se pružila adekvatna podrška pristupu socijalnoj aktivaciji, ključno je ojačati CSD u pogledu osoblja znanja i profesionalnog usmjeravanja, a također i uredima za obuku (obuka profesionalaca i konzultanata za standardizaciju radnih praksi s korisnicima, individualniji pristup i jedinstveno razumijevanje koncepta socijalne aktivacije), CSD-ov individualni pristup i trijaža za programe socijalne aktivacije također znači više diskrecije za profesionalce, koja se mora na odgovarajući način organizirati i podržati odgovarajućom profesionalnom podrškom, stalnom razmjenom iskustava i dobrim rješenjima i supervizijom. Mogući su ili pristup društvenoj aktivaciji, trijažna uloga CSD-a i nekoliko pojedinačnih tretmana i praćenje stanja korisnika značajno koreliraju s CSD reorganizacijom. Uz osoblje i profesionalnu podršku za provedbu pristupa socijalnoj aktivaciji, CSD-ove stručnjake trebaju ojačati koordinatori u lokalnom okruženju, koji su sada zaduženi za povezivanje između CSD-a, ureda za rad, SA socijalnih aktivista, nevladinih organizacija, raznih institucija u lokalno okruženje (zdravstvo, obrazovanje itd.) i ostali programi - socijalna skrb, zapošljavanje, obrazovanje i osposobljavanje odraslih itd. te za nadzor i integriranje programa socijalne aktivacije. U buduću bi koordinatori i nadalje osiguravali, osobito, vezu i održavanje redovitih kontakata s akterima u lokalnom okruženju, u uskoj suradnji sa stručnjacima za socijalni rad.

U svjetlu prethodnog iskustva i složenih problema ciljnih skupina, važno je da pružatelji programa socijalne aktivacije budu organizacije (nevladine ili javne) koje već imaju iskustva u radu sa stanovništvom s najsloženijim problemima i koji su istovremeno dobro integrirani u lokalno okruženje i imaju i poduzetničku praksu. Važan dio programa je povezivanje izvođača i redovita razmjena iskustava i dobrih praksi. S obzirom na trenutnu praksu, CPU predlaže stvaranje 8-mjesečnog programa socijalne aktivacije usmjerenog prvenstveno na osnaživanje, stjecanje funkcionalnih vještina i motivaciju za rješavanje socijalnih problema pojedinaca i obitelji, izgradnju kompetencija, vještina i radnog iskustva radi poboljšanja zapošljivosti konkretnim radom sudionika u projektu i usredotočeni na pozitivne ishode. Za programe socijalne aktivacije ključno je raditi s sudionicima (učeći njihove nove vještine i funkcionalne vještine) kroz konkretne praktične situacije i projekte u specifičnom lokalnom okruženju. Ako se ustanovi da osoba ima specifične probleme koji se ne mogu riješiti s programom izvođača, ona će se uputiti u profesionalnu ustanovu koja će biti uključena u sveobuhvatni tretman.

Kroz individualni tretman, socijalni radnici koji su stručnjaci za osobe koje se upišu u program socijalne aktivacije moraju zajedno s pojedincem temeljito regulirati njegovu socijalnu situaciju u mjeri u kojoj je uključivanje u program smisleno ili primjereno, neće biti većih prepreka za to (regulacija osobnih, zdravstvenih, statusnih, obiteljskih i sličnih okolnosti). U slučaju ovisnika, najvažnije je prvo riješiti pitanje ovisnosti. U tom procesu, CSD također motivira pojedinca putem

intervju da sklopi sporazum s njim / njom za aktivno rješavanje socijalnih problema. Predlažemo da za osobu koja prima DSP i za koju liječnik za CSD smatra da se smatra prikladnim / prikladnim za sudjelovanje u programu socijalne aktivacije, obavezno pohađati program socijalne aktivacije s izvođačem. Sudjelovanje u programu trebalo bi biti obvezno jer je to jedini način da pojedinac može riješiti specifične probleme koji su višestruki i proizlaze iz dugoročne socijalne isključenosti. Osobe koje se upišu u program socijalne aktivacije trebaju snositi troškove prijevoza i obroka, a dodatak za uključivanje ne bi trebale jer već primaju sredstva putem DSP-a. Da bismo sudjelovali u programima socijalne aktivacije, predlažemo da osoba koja je upisana u program bude zapravo aktivna do više od 128 sati mjesečno. Sredstva za troškove putovanja i prehrane moraju se osigurati prije pokretanja programa socijalne aktivacije.

Zapravo postoje tri moguća ulaza za potencijalne sudionike programa socijalne aktivacije: CSD-ovi (profesionalni radnici), zavodi za zapošljavanje (dugotrajno nezaposleni, savjetnici za posao) i različiti kanali informiranja i promocije programa socijalne aktivacije u okruženju. To znači da pružatelji programa mogu kontaktirati potencijalne sudionike (kandidate za sudjelovanje) u programima socijalne aktivacije, bilo upućivanjem stručnjaka za socijalni rad, savjetnika za zapošljavanje u zavode za zapošljavanje ili kontaktiranjem programa u bilo kojoj od kontaktnih točaka u lokalno okruženje (npr. dom zdravlja, škola, knjižnica ...) ili na bilo kojem od promotivnih događanja u lokalnom području. U svakom od tih slučajeva potencijalni sudionici (kandidati za sudjelovanje) mogu doći na informativni razgovor davatelju programa SA. To znači da potencijalni sudionici mogu doći i na informativni razgovor s pružateljem programa socijalne aktivacije (ne putem CSD-a ili ureda za zapošljavanje), ali ako davatelj smatra da je osoba prikladna i motivirana za program i mogla bi prije samog upisa u program uključiti CSD kao formalnu ulaznu točku na kojoj profesionalci provode dubinske pojedinačne razgovore kako bi razjasnili socijalna pitanja i podobnost za uključivanje u program, kao i osnovne aranžmane za okolnosti pred upisom. Slično tome, treba regulirati i dugotrajno nezaposlene, koje je teško zaposliti zbog različitih društvenih okolnosti: oni bi mogli biti upućeni na savjetnika za zapošljavanje na informativni razgovor s pružateljem programa socijalne aktivacije, ali bi ih tada trebali završiti prije nego što se pridruže programu socijalne aktivacije. pojedinačni razgovor također na CSD-u kao formalno ulazak u programe socijalne aktivacije. Uloga CSD-a kao formalne ulazne točke (iako prijavitelji programa mogu doći s izvođačem na informativni razgovor putem različitih kanala) također je potrebna s gledišta ujednačenog vođenja evidencije i postupaka. U svakom slučaju, pružatelji programa SA moraju biti aktivno uključeni kao informativne ulazne točke, gdje sudionici dobivaju informacije i pregledavaju mogućnosti za uključivanje u radne procese.

Olakšavanje kontakta s pružateljima programa socijalne aktivacije prije nego što se zapravo pridruže programu ili prije nego što odlučite pojedinca da se želi uključiti, od najveće je važnosti u smislu privlačenja i motiviranja (budućih) sudionika. Budući kandidati za uključivanje stoga bi trebali moći intervjuirati izvođače, mogu intervjuirati razne izvođače, predstaviti program, kako je prošao u prethodnom razdoblju, kako je program prepoznat u lokalnom okruženju itd.

3597/5000

Nudimo samo jednu vrstu programa socijalne aktivacije: 8 mjeseci

Bilo bi usmjereno prvenstveno na osnaživanje sudionika i stjecanje konkretnih funkcionalnih vještina (praktičnih znanja) koje su važne za socijalnu uključenost i podizanje kvalitete života, a neizravno utječu na motivaciju sudionika za aktivno integriranje i rješavanje njihove socijalne situacije i za širenje i jačanje njihove društvene mreže po mogućnosti te iste osobe i zaposliti. Program bi se tada usredotočio na konkretan rad, konkretne radne situacije i stjecanje radnih (strukovnih) vještina.

Sudionik dolazi na informativni individualni razgovor s izvođačem. Ako odluči surađivati, izvođač ga šalje na ulazno mjesto radi jedinstvene evidencije.

Uvodni modul: traje 2 mjeseca i završava se kada sudionik odabere aktivno sudjelovati u programu i zajedno s mentorom (izvođačem) izradi individualni plan za sudjelovanje u programu (problemi, želje, ciljevi, mogućnosti programa nakon programa - pojedinačne mogućnosti izlaska). Ako se potencijalni sudionik ne odluči prijaviti na program, mora obrazložiti svoju odluku u skladu s CSD-ovim stručnjakom, nakon čega slijedi akcija.

Jezgra programa je dulja i trebala bi trajati pola godine. Trebalo bi je osmisliti u obliku konkretnog rada skupine sudionika na odabranom radnom projektu, tako da sudionici zapravo mogu steći konkretne vještine ponašanja, kao i ponašanja kroz sudjelovanje u programu. Pri tome je neophodno da izvođač prethodno kontaktira s lokalnim poslodavcima i / ili procijeni potrebe tržišta kako bi se konkretni radni projekti mogli povezati sa stvarnim potrebama u lokalnom okruženju; umrežavanje s tvrtkama, obrtnicima i poduzetnicima je također od presudnog značaja. Važno je smjestiti programe socijalne aktivacije u lokalno okruženje: prezentacije na lokalnim događanjima (sudionici programa prezentiraju svoj rad u lokalnom okruženju - poslodavcima, različitim organizacijama, javnosti), akcije u zajednici, promocija. Složenost projekta i rada mora, naravno, biti prilagođena određenoj skupini sudionika, ili još bolje, ako sudionici imaju priliku biti uključeni u različite projekte i sadržaje, u skladu sa svojim potrebama i interesima. Način rada bi bio kombinacija grupnog i individualnog rada (mentorstvo, individualna podrška i ohrabrivanje, motivacija za moguće neuspjehe, nadzor,...). Pojedinačni plan upisa u program (koji je izradio davatelj programa i sudionik u prvom modulu o upisu) treba pregledati i ažurirati s naglaskom na mogućnosti izlaska mjesec dana prije završetka sudjelovanja u programu (pronalazak izlaza pogodna i moguća za pojedinca da pomogne u uspostavljanju potrebnih kontakata ...). Predlažemo da ovaj temeljni modul programa zapravo traje 6 mjeseci, jer za to vrijeme sudionici mogu biti socijalno osposobljeni za rad za pozitivne ishode.

Praćenje sudionika nakon završetka programa trebala bi biti odgovornost koordinatora za SA. Riječ je uglavnom o individualnom praćenju (mentoriranju), koje bi moglo (ako je potrebno) trajati i godinu dana nakon završetka programa.

Ugovaratelj SA-a sa statusom socijalnog poduzeća može uspostaviti dobru mrežu organizacija i poslodavaca u lokalnom okruženju kao osnovu za obuku, praktične točke obuke i potencijalne mogućnosti zapošljavanja. Kao pružatelj dugoročnih programa, CPU je razvio svojevrstni "dualni sustav" kada sudionik SA provodi određeno vrijeme, osposobljava se ili je uključen u posao s potencijalnim poslodavcem, a određeni dio (ovisno o njegovim potrebama i sposobnostima) je uključen u cjelodnevni program SA s izvođačem CPU. Nakon uspješnog završetka programa prve SA Grupe, koji je trajao 11 mjeseci i provodi se kao "dugačak program", polaznicima je izdana potvrda o stečenim radnim vještinama i iskustvu, što pokazuje da je obuka provedena u okviru programa socijalne aktivacije financiranog sredstvima Europskog socijalnog fonda, što je mogao potvrditi i MLFSA.

Uz razvoj novih programa socijalne aktivacije potrebno je i pravilno povezati postojeće programe socijalne zaštite, nove programe socijalne aktivacije, programe aktivne politike zapošljavanja, razne programe obrazovanja i osposobljavanja (izvan redovnog obrazovanja), funkcionalne programe opismenjavanja, romske programe, programe integracije stranaca i slično kao i omogućiti prijelaze između njih. Preduvjet za mogućnost povezivanja i smislenih prijelaza između postojećih programa koji se financiraju iz različitih izvora jest provođenje sustavnog pregleda svih programa (mapiranje) i njihovo razvrstavanje u vrste programa (svrha, sadržaj, ciljevi za koje su prikladni). To bi također otkrilo, otkrivena područja i nedostatke programa određene vrste. Naravno, pregled programa treba ažurirati godišnje. Pregled programa koristio bi se i u CSD-u i u uredima za posao.

S obzirom da su ciljane skupine socijalne aktivacije uglavnom ljudi sa složenim socijalnim i zapošljivim preprekama i problemima, izlasci na tržište rada (u zapošljavanje) nakon sudjelovanja u programima socijalne aktivacije u prvoj skupini bilježe se s 55% -tnom uspješnošću, u drugoj skupini su procenti veći i kaže se do 74%-nata s izvođačem CPU. Postoji hitna potreba za aktivnijim uključivanjem socijalnih poduzeća, pružanjem prilagođenih oblika zapošljavanja, poput predavanja, volontiranja, UDM itd. Budući da je treće tržište u Sloveniji još nerazvijeno, sigurno bi bilo vrijedno analizirati potrebe i mogućnosti barem nekih oblika radne integracije na njima. Konkretno, zbog prakse socijalnih poduzeća s ciljanim skupinama koje su sudionici u društvenoj aktivaciji, trebao bi biti jak naglasak na odgovarajući izlaz iz programa, koji bi takve tvrtke mogle pružiti.

8 REFERENCE

1. Eichhorst, Werner in Regina Konle-Seidl. 2008. Contingent Convergence: A Comparative Analysis of Activation Policies. IZA, Discussion paper series. IZZA DP No. 3905. Dostupno: <http://ftp.iza.org/dp3905.pdf> (22.mar. 2019)
2. JURA (Javna ustanova za regionalni razvoj Varaždinske županije), 2019. Kapitalizacija rezultata socialne aktivacije na području Slovenija- Hrvatska. Dostupno ...
3. Lapajne, Romana. 2012. Določanje zaposljivosti BO. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostupno: https://www.ess.gov.si/files/7858/ZRSZ_porocilo.pdf. (10. feb. 2019)
4. Lodemel, Ivar in Heather Trickey (ur). 2001. An offer you can't refuse: Workfare in international perspektive. The Policy Press. Dostupno: <https://www.press.uchicago.edu/ucp/books/book/distributed/A/bo13441467.html>. (10. feb. 2019)
5. Martina Trbanc, Simona Smolej, Lebar Lea, Polon Dremelj. 2015. Podlage za pripravo in zagon programov socialne aktivacije, Končno poročilo študije. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo. Dostupno: https://www.irssv.si/upload2/Porocilo%20socialna%20aktivacija_koncno.pdf (10. Mar. 2019)
6. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ). 2017. Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leto 2019. https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&ei=8NKYXL_2L8HEkwW965nQAw&q=aktivna+politika+zaposlovanja+2019&oq=Katalog+uk

- [repov+aktivne+politike+zaposlovanja.&gs_l=psy-ab.1.1.0i71l4.0.0..108727...0.0..0.0.0.....0.....gws-wiz.ftJ2H6Xlc4g](#) (10. Mar. 2019).
7. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ). http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/reorganizacija_centrov_za_socialno_delo/socialna_aktivacija/
  8. Pascual (ur). 2006. Unwrapping the European social model. The Policy Press.
  9. van Berkel Rik in Iver Hornemann Moller. Active social policies in the EU. Inclusion through participation? Bristol, Policy Press. Dostopno: <https://policy.bristoluniversitypress.co.uk/active-social-policies-in-the-eu> (15. feb. 2019)
  10. Vovk, Marinka (Center ponovne uporabe), 2017. Dostopno <http://www.cpu-reuse.com/socialna-aktivacija/o-projektu> (10. mar. 2019)
  11. Vovk, Marinka (Center ponovne uporabe), 2018. Dostopno <http://www.cpu-reuse.com/socialna-aktivacija/aktivnosti-projekta> (10. mar. 2019)
  12. ZRSZ (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje). 2015. Dolgotrajno brezposelne osebe. Dostopno prek: https://www.ess.gov.si/files/7100/Analiza_DBO.pdf (12. mar. 2019)

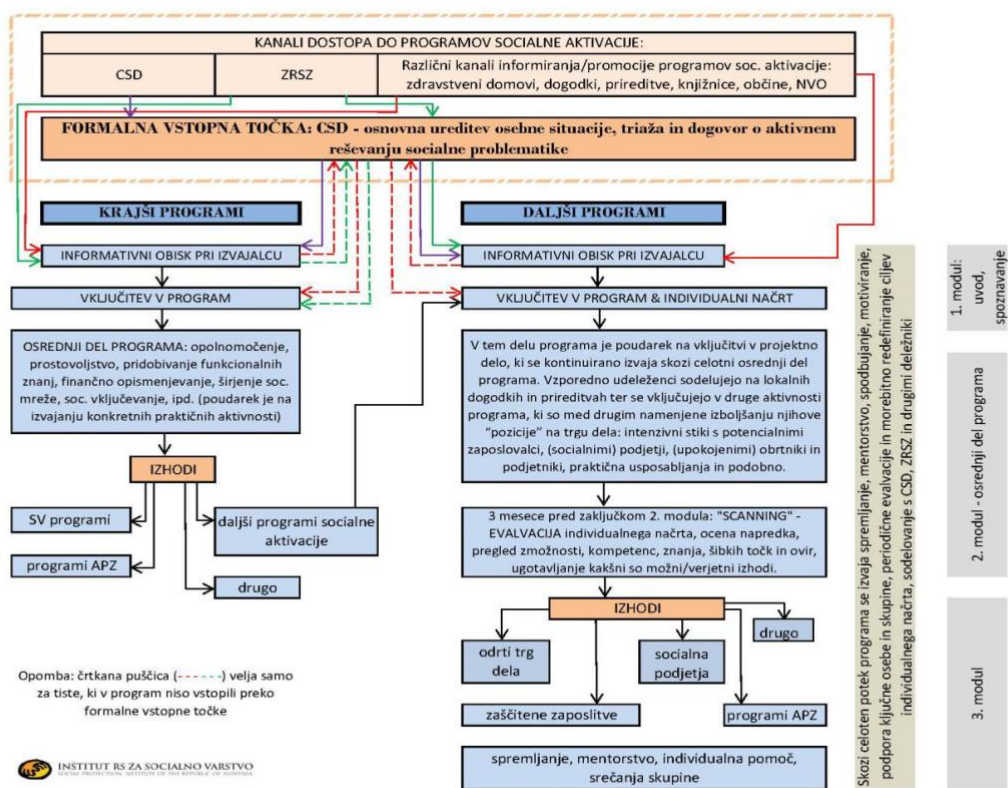
8 REFERENCE

1. Eichhorst, Werner in Regina Konle-Seidl. 2008. Contingent Convergence: A Comparative Analysis of Activation Policies. IZA, Discussion paper series. IZZA DP No. 3905. Dostopno: <http://ftp.iza.org/dp3905.pdf> (22.mar. 2019)
2. JURA (Javna ustanova za regionalni razvoj Varaždinske županije), 2019. Kapitalizacija rezultata socialne aktivacije na področju Slovenija- Hrvatska. Dostopno ...
3. Lapajne, Romana. 2012. Določanje zaposljivosti BO. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostopno: https://www.ess.gov.si/files/7858/ZRSZ_porocilo.pdf. (10. feb. 2019)
4. Lodemel, Ivar in Heather Trickey (ur). 2001. An offer you can't refuse: Workfare in international perspective. The Policy Press. Dostopno: <https://www.press.uchicago.edu/ucp/books/book/distributed/A/bo13441467.html>. (10. feb. 2019)
5. Martina Trbanc, Simona Smolej, Lebar Lea, Polon Dremelj. 2015. Podlage za pripravo in zagon programov socialne aktivacije, Končno poročilo študije. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo. Dostopno: https://www.irssv.si/upload2/Porocilo%20socialna%20aktivacija_koncno.pdf (10. Mar. 2019)
6. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ). 2017. Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leto 2019. https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&ei=8NKYXL_2L8HEkwW965nQAw&q=aktivna+politika+zaposlovanja+2019&oq=Katalog+ukrepov+aktivne+politike+zaposlovanja.&gs_l=psy-ab.1.1.0i71l4.0.0..108727...0.0..0.0.0.....0.....gws-wiz.ftJ2H6Xlc4g (10. Mar. 2019).
7. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ). http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/reorganizacija_centrov_za_socialno_delo/socialna_aktivacija/
8. Pascual (ur). 2006. Unwrapping the European social model. The Policy Press.

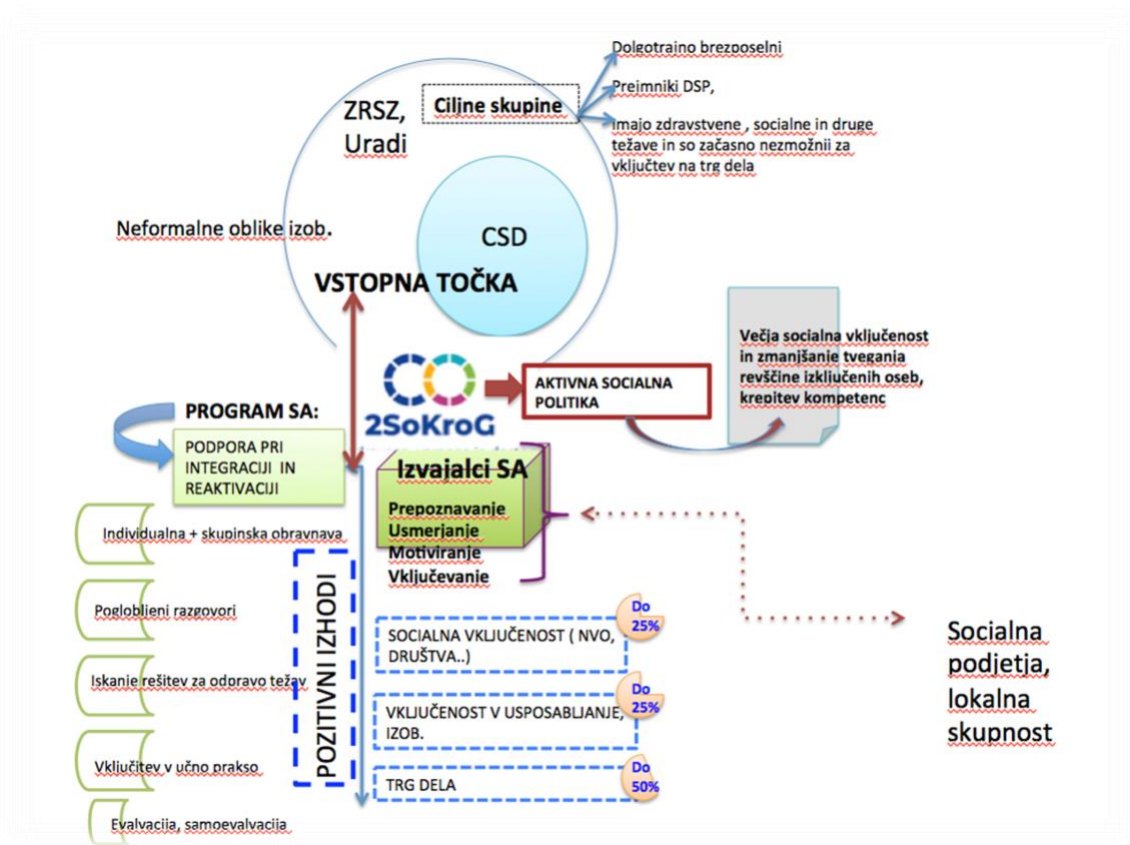
9. van Berkel Rik in Iver Hornemann Moller. Active social policies in the EU. Inclusion through participation? Bristol, Policy Press. Dostopno: <https://policy.bristoluniversitypress.co.uk/active-social-policies-in-the-eu> (15. feb. 2019)
10. Vovk, Marinka (Center ponovne uporabe), 2017. Dostopno <http://www.cpu-reuse.com/socialna-aktivacija/o-projektu> (10. mar. 2019)
11. Vovk, Marinka (Center ponovne uporabe), 2018. Dostopno <http://www.cpu-reuse.com/socialna-aktivacija/aktivnosti-projekta> (10. mar. 2019)
12. ZRSZ (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje). 2015. Dolgotrajno brezposelne osebe. Dostopno prek: https://www.ess.gov.si/files/7100/Analiza_DBO.pdf (12. mar. 2019)

Grafikon 1: Shematski prikaz tijeka uključenosti u programe socijalne aktivacije. Izvor: Trebanc, M. i sur., 2015)

9 PRILOGE

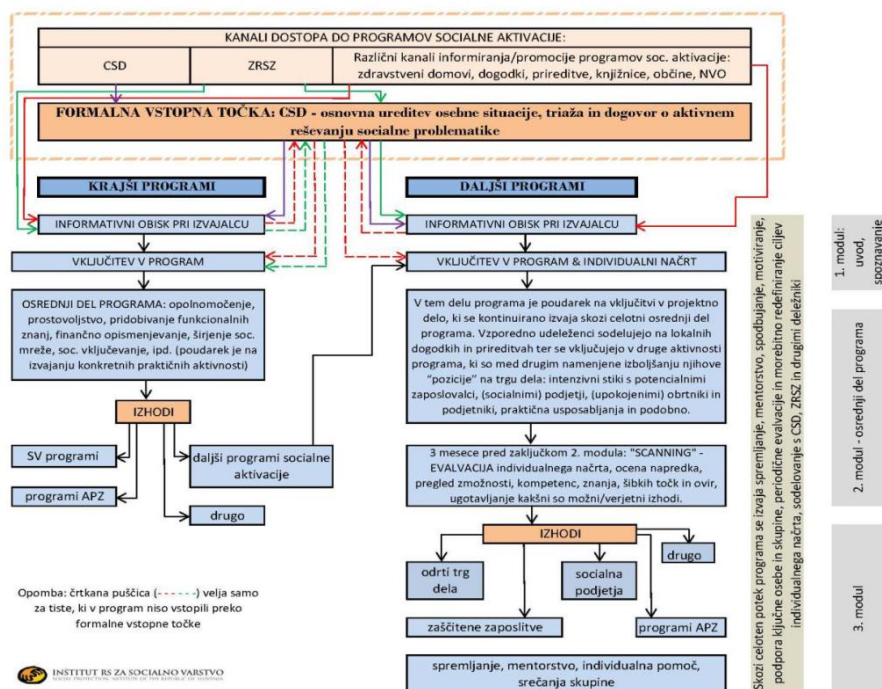
Grafikon 1: Shematski prikaz poteka vključevanja v programe socialne aktivacije. Vir: Trebanc, M. In drugi, 2015)

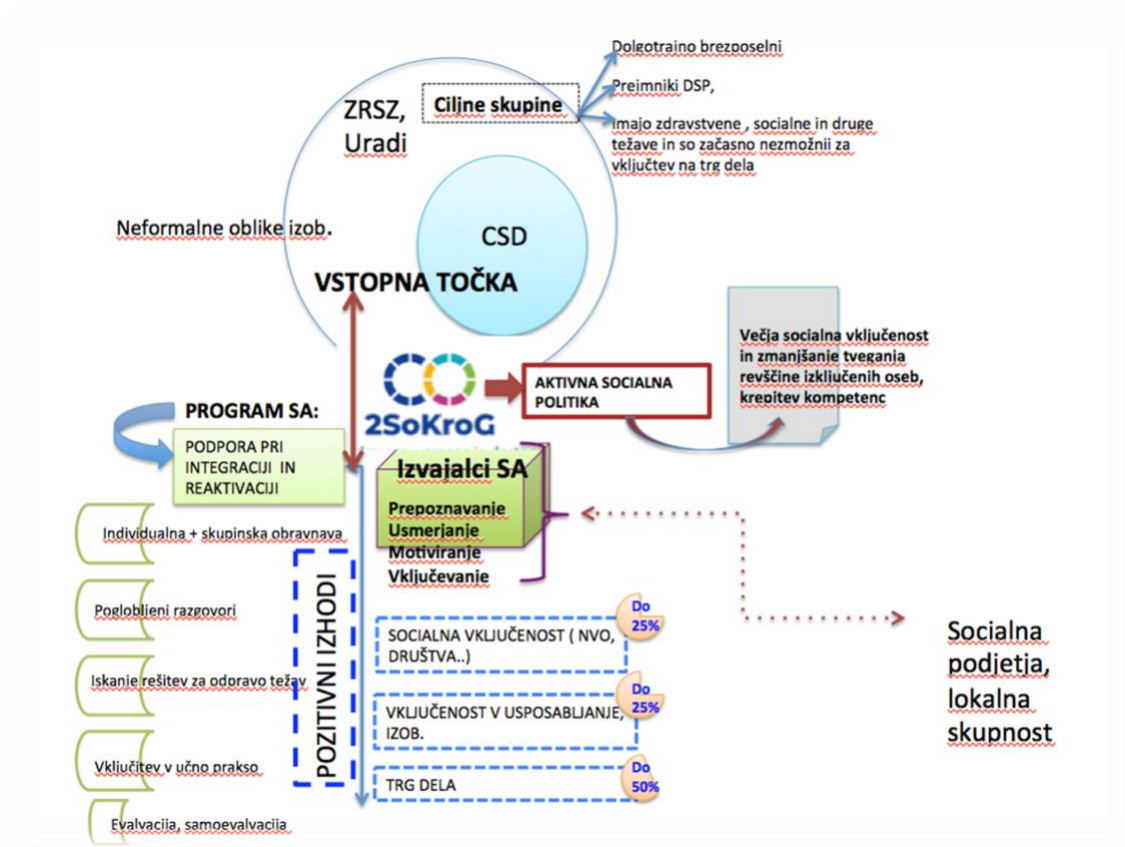
Grafikon 2: Program socialne aktivacije: shematsko - predlog »Sokrog«. Vovk M., 2018, Center ponovne uporabe

9 DODATAK

Grafikon 1: Shematski prikaz tijeka uključenosti u programe socijalne aktivacije. Izvor: Trebanc, M. i sur., 2015)

Grafikon 2: Program socialne aktivacije: Shematski - Prijedlog šecera. Vovk M., 2018, Centar ponovne uporabe